

รายงานการวิจัย

เรื่อง

การศึกษาสัญญาะทางศิลปะและงานออกแบบตกแต่งภายใน พระรามราชนิเวศน์ จังหวัด เพชรบุรี
เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศไทย

โดย

อาจารย์ปิติ มณีเนตร

ได้รับทุนอุดหนุนจากมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ปีงบประมาณ 2555

บทคัดย่อ

ประเทศไทยในช่วงเวลาหนึ่งเผชิญกับสถานการณ์จากการล่าอาณานิคมจากหลายประเทศ มหาอำนาจตะวันตก การปรับตัวเพื่อให้ประเทศอยู่รอดเป็นสิ่งต้องค้พระมหากษัตริย์ของสยามเป็นสิ่งสำคัญ การแลกเปลี่ยน เรียนรู้ มีการยอมรับวิทยาการตะวันตกแขนงต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นศาสนา การค้า การทหาร รวมถึงวิทยาการทางศิลปะและการออกแบบแขนงต่าง จึงเปรียบได้ว่าเป็นทั้งวิกฤตและโอกาสที่พระมหากษัตริย์ในสมัยนั้นทรงใช้ช่วงเวลาแห่งความยากลำบากนี้ พัฒนาประเทศ จนมีความเจริญรุ่งเรืองทัดเทียมกับนานาอารยประเทศ

การวิจัยในครั้งนี้ศึกษาถึงอิทธิพลทางศิลปะและการออกแบบของช่างตะวันตกที่มีในราชอาณาจักรสยาม บทบาท และการสร้างผลงานสถาปัตยกรรมของเหล่าสถาปนิกชาวเยอรมัน ที่ได้มีส่วนร่วมในการออกแบบและก่อสร้าง พระรามราชนิเวศน์ หรือพระราชวังบ้านปืน “พระราชานุสรณ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว” ที่ทรงคุณค่าทั้งในทางโบราณสถานและสัญลักษณ์ทางการออกแบบ

ผลการวิจัย พบว่า การสำรวจภาพรวมของพระราชวังทั้งหมด แนวคิดการออกแบบตกแต่งภายในมีความสัมพันธ์ แสดงออกถึงรูปทรง และภาพลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับท้องทะเลและธรรมชาติ สภาพแวดล้อมของพระรามราชนิเวศน์ในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปหลายๆ ด้าน การสร้างระบบการจัดการที่เหมาะสมจะช่วยให้พระราชวังมีมาตรฐานที่ดีขึ้น การเปลี่ยนแปลงทางบริหารจัดการพระรามราชนิเวศน์ในอดีตจนถึงปัจจุบันได้สร้างความเปลี่ยนแปลงในส่วนของเครื่องเรือนภายในพระราชวังทั้งหมด มีการเคลื่อนย้ายเปลี่ยนสถานที่เดิม จนไม่สามารถนำมาเป็นหลักในการวิเคราะห์ข้อมูลทางการออกแบบตกแต่งภายในได้ ส่วนที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลจึงเป็นส่วนของการออกแบบสถาปัตยกรรมภายใน จากหลักฐานที่ปรากฏนั้นยังคงสภาพสมบูรณ์ที่สามารถนำมาเป็นหลักในการวิเคราะห์ข้อมูลได้ และเป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ด้านการออกแบบที่สำคัญแห่งหนึ่งของประเทศไทย

ABSTRACT

Thailand or Siam, In the Past, We're facing to the huge trouble that's the Colonization from Westerner who need to conquer the land in Southeast Asia. Solving all the Problem are important that's challenge Siam, the country who never contact Western. Siam accepted many of knowledge as religious, trading, military or Art, design and architecture. All Crisis and Change that denote the Genius's King of Thailand who develop Thailand to the civilization in present day.

This research's studied about the influenced of Western Art Design and cultural in Siam. Their character and architectural design of the German design group who participated to working in Phraramrajanivej Palace Project. The Place of King Rama the 5, The Great monument The place for Thailand historical learning center and design study for all.

The most of design concept in the palace where's represent the image and forms of the sea and natural. From many decorative item's interior architecture design has influenced from Art Nouveau. Today, The Phraramrajanivej Palace has change in many details. Researcher's Analyzing data that working in the part of Interior Architecture that the one still plentiful for studied the historical for the classical design in the country.

กิตติกรรมประกาศ

โครงการวิจัยเพื่อศึกษามรดกทางการออกแบบตกแต่งภายใน พระรามราชนิเวศน์ จังหวัดเพชรบุรี ครั้งนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ความร่วมมือจากพระรามราชนิเวศน์ หรือพระราชวังบ้านปืน จังหวัดเพชรบุรี และผู้มีพระคุณทุกท่านที่ได้การอนุเคราะห์ข้อมูลที่เป็นประโยชน์กับโครงการวิจัย ตลอดจนผู้เชี่ยวชาญทุกท่านที่ให้ความกรุณาในการสอบถามข้อมูลสำคัญหลายส่วน

กราบสำนึกในพระคุณของ หลวงพ่อวิริยงค์ สิรินธโร ที่เมตตาให้โอกาสทางการศึกษาแก่ข้าพเจ้า ขอขอบคุณครอบครัวที่อบอุ่น และคุณอารีวรรณ บุญเกื้อ และความช่วยเหลือจากกัลยาณมิตร ขอขอบคุณสถาบันออกแบบนานาชาติชนาพัฒน์ และท่านอื่นๆ ที่ได้เอ่ยนาม ขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

สารบัญเรื่อง

หน้า

กิตติกรรมประกาศ.....	ก
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ข
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
สารบัญเรื่อง.....	ง
สารบัญภาพ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฉ

บทที่

1 บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ในการวิจัย.....	4
ขอบเขตการวิจัย.....	4
ระเบียบวิธีการวิจัย.....	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	6
นิยามศัพท์ปฏิบัติการ.....	7
แผนการดำเนินการตลอดโครงการวิจัย.....	7

2 ทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีสัญวิทยา.....	8
อัตลักษณ์กับการให้ความหมาย.....	13
การออกแบบ.....	16
การออกแบบตกแต่ง.....	17
แนวความคิดจัดโครงสร้าง.....	19
แนวความคิดสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในแง่ของเวลา พื้นที่ และประวัติศาสตร์.....	25
แนวความคิดสถาปัตยกรรมร่วมสมัย.....	26
แนวความคิดสถาปัตยกรรมไทยร่วมสมัย.....	26

บทที่	หน้า
	วรรณกรรม/สารสนเทศที่เกี่ยวข้อง.....27
3	วิธีดำเนินการวิจัย
	ขอบเขตของโครงการวิจัย.....33
	วิธีการรวบรวมข้อมูล.....34
	การจำแนกข้อมูล.....35
	การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล.....35
	การสรุปผลการวิจัย.....35
4	พระรามราชนิเวศน์ พระราชานุสรณ์แห่งพระพุทธเจ้าหลวง
	ประวัติและความเป็นมาของพระรามราชนิเวศน์.....36
	พระราชประสงค์ในการก่อสร้างพระราชวังบ้านปืน.....37
	การดำเนินการก่อสร้างพระราชวังบ้านปืน.....38
	พระรามราชนิเวศน์
	ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖.....39
	พระรามราชนิเวศน์
	ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗.....40
	พระรามราชนิเวศน์
	ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระอานันทมหิดล รัชกาลที่ ๘.....41
	พระรามราชนิเวศน์
	ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙.....41
	สถาปัตยกรรมภายนอกของพระรามราชนิเวศน์.....43
	การออกแบบตกแต่งภายในของพระรามราชนิเวศน์.....45
5	บทวิเคราะห์
	การล่าอาณานิคม การปฏิรูปประเทศ การเปลี่ยนสู่ความเป็นอารยประเทศ.....54
	ชาวตะวันตกกับผลงานออกแบบในประเทศไทย.....57
	การออกแบบภายในพระรามราชนิเวศน์.....57

บทที่	หน้า
6 สรุป อภิปรายผล ข้อเสนอแนะ	
บทสรุป.....	65
ข้อเสนอแนะ.....	65
บรรณานุกรม.....	67
ภาคผนวก.....	68

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	พระบรมฉายาลักษณ์รัชกาลที่ ๕ คู่กับพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเพชรบุรี.....	36
2	พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.....	39
3	พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว.....	40
4	พระบาทสมเด็จพระอานันทมหิดล.....	41
5	พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช.....	41
6	ทัศนียภาพด้านหน้าพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเพชรบุรี.....	43
7	ทัศนียภาพทั้งสี่ด้านและรายละเอียดต่างๆของสถาปัตยกรรมพระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเพชรบุรี.....	44
8	รายละเอียดลวดลายปูนปั้นในส่วนต่างๆของสถาปัตยกรรมภายนอก.....	45
9	บริเวณโถงทางเข้า.....	46
10	โถงทางเดินปีกซ้ายและขวา.....	47
11	ห้องโถงใหญ่และบริเวณทางเชื่อม.....	47
12	ห้องเสวยพระกระยาหาร.....	48
13	โถงบันไดชั้นล่างและทางขึ้นบันไดวน.....	49
14	โถงชั้นบน.....	50
15	ห้องทรงพระอักษร.....	51
16	ห้องบรรทมพระเจ้าอยู่หัว.....	52
17	ห้องบรรทมพระราชินีและห้องบรรทมพระโอรส พระธิดา.....	53
18	พระที่นั่งอนันตสมาคม, ตำนานจักรวรรดิ วังปารุสกวัน.....	55
19	โรงเรียนวชิราวุธวิทยาลัย.....	55
20	พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเพชรบุรี มฤคทายวัน ชะอำ.....	56
21	วังบางขุนพรหม.....	57
22	ลายเหล็กดัดรูปทรงธรรมชาติ.....	58
23	ลายเหล็กดัดรูปทรงเรขาคณิต.....	59
24	ห้องโถงชั้นบนและล่าง.....	60
25	บันไดวนและโถงชั้นบน.....	60

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
26	ห้องเสวยและกระเบื้องรูปนักษัตร.....	61
27	รูปปั้นเทพเจ้าโพไซดอน.....	61
28	การตกแต่งผนังด้วยไม้.....	62
29	โคมไฟระย้า โลหะ.....	63
30	ห้องบรรทมพระเจ้าอยู่หัวและภาพเขียนแจกันดอกไม้.....	63

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	ตารางเวลาดำเนินการวิจัย.....	7
2	ตารางแสดงความหมายของสีต่างๆ.....	23
3	แผนผังแสดงขั้นตอนการทำวิจัย.....	33

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ศิลปวัฒนธรรมของประเทศไทยมีเอกลักษณ์ทางความงาม เป็นมรดกตกทอดมาอย่างยาวนาน ตั้งแต่กาลอดีต สะท้อนถึงบุคลิกการแสดงออกทางศิลปะ สภาวะทางอารมณ์ของคนในชาติที่มีความอ่อนช้อย นุ่มนวล จากผลงานศิลปะแขนงต่างๆ พบได้ในทุกๆ พื้นที่ภายในประเทศ อันจะมีลักษณะเฉพาะที่มีความแตกต่างกันออกไปตามอิทธิพลทางวัฒนธรรม ความเชื่อ ศาสนา ตามที่แต่ละพื้นที่นั้นๆ การออกแบบของประเทศไทยในอดีตนั้นมีอิทธิพลจากปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลถึงงานศิลปะและงานออกแบบอย่างมากมายนับที่มีการรับอิทธิพลทางความคิดของศิลปวัฒนธรรมต่างชาติตั้งแต่สมัยโบราณ สมัยสุโขทัย เวียดนามถึงสมัยอยุธยา ธนบุรี และเริ่มมีความเด่นชัดขึ้นในสมัยรัตนโกสินทร์

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ช่วงต้นแห่งการสร้างกรุงรัตนโกสินทร์ ประเทศสยามได้สร้างราชธานีใหม่โดยย้ายจากฝั่งธนบุรี มาก่อตั้งอยู่ในด้านตรงกันข้ามฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาด้วยความเหมาะสมทางสภาพภูมิศาสตร์ ความมั่นคงในการศึกสงครามและการขยายตัวของราชธานีในภายภาคหน้า “กรุงเทพมหานคร” คือ รูปแบบผลงานการออกแบบที่แสดงถึงภูมิปัญญาชั้นสูงของสกุลช่างสมัยกรุงศรีอยุธยา ที่ได้นำกลับมาสร้างราชธานีใหม่ให้รุ่งเรืองเหมือนดังที่กรุงศรีอยุธยาในครั้งอดีต ตามพระราชดำริขององค์กษัตริย์ในสมัยนั้น รูปแบบของงานศิลปกรรมในยุครัตนโกสินทร์ตอนต้นจะเป็นการยึดแนวทางอย่างกรุงศรีอยุธยามาเป็นแบบอย่าง ต่อเนื่องถึงรัชกาลที่ ๒ เริ่มมีอิทธิพลของงานศิลปะจีนเข้ามาเกี่ยวข้องในรัชกาลที่ ๓ ซึ่งเกิดจากการทูต และค้าขายโดยสำเภากับประเทศจีน มีการเข้ามาของศิลปะแบบจีน ซึ่งผลงานต่าง ๆ นั้นปรากฏอยู่ในวัดวาอารามต่างๆ บ้านเรือน สถานที่ราชการ มีการใช้ปูนปั้น ติ๊กตาจีน และวัสดุแบบจีน เช่น กระเบื้องเคลือบ ฯ เข้าไปเป็นองค์ประกอบ ทดแทนวัสดุเดิมที่เป็น ไม้ ด้วยเหตุผลที่ต้องการเพิ่มความคงทนในการใช้งานให้กับตัวสถาปัตยกรรมและงานออกแบบ จนมาถึงในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 นั้น ประเทศในแถบภูมิภาคเอเชียได้ประสบปัญหาจากถูกรุกรานจากอำนาจฝั่งตะวันตก โดยชาติตะวันตกมองว่าเป็นดินแดนที่ล้ำหลังและต้องการที่จะยึดครองส่งผลให้มีการหลั่งไหลของศิลปะ วัฒนธรรมและวิทยาการใหม่ๆ เช่น การแต่งกาย งานสถาปัตยกรรม งานศิลปะแขนงต่างๆ มีการแต่งตั้งเอกอัครราชทูตของสยามในการเจริญสัมพันธไมตรีต่อประเทศมหาอำนาจตะวันตก เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส โปรตุเกส ฯ

ในงานสถาปัตยกรรมและงานทัศนศิลป์นั้น ผลงานที่ปรากฏส่วนใหญ่เป็นไปตามพระราชกระแสรับสั่งตามพระราชานิยมขององค์พระมหากษัตริย์และชนชั้นปกครองชั้นสูง การเปิดประเทศและยอมรับวัฒนธรรมตะวันตกอย่างเต็มที่นั้นได้มีภาพที่เด่นชัดที่สุดในสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอม

เกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จ การเสด็จประพาสยุโรปถึงสองครั้งใน พ.ศ. ๒๔๔๐ และ ๒๔๕๐ ได้นำมาซึ่ง สถาปนิก วิศวกร ศิลปิน ช่างแขนงต่างๆ มาจากประเทศตะวันตก ตามพระราชประสงค์ของพระองค์ที่จะพัฒนาให้ ประเทศสยามทัดเทียมกับเหล่าอารยะประเทศ ลักษณะของงานสถาปัตยกรรมและงานออกแบบตกแต่งใน ยุคนี้เป็นการนำรูปแบบของสถาปัตยกรรมตะวันตกที่สวยงาม นำมาเป็นต้นแบบในการก่อสร้าง ซึ่งในสมัย รัชกาลที่ 5 เป็นสมัยที่สร้างถาวรวัตถุมากที่สุด การประยุกต์รูปแบบให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของประเทศใน สมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว การพัฒนาแนวความคิดเรื่องความเป็นไทยได้ถูกนำเสนอ ผ่านผลงานสถาปัตยกรรมและการออกแบบที่มีความชัดเจน มีการประยุกต์รูปแบบสถาปัตยกรรมและการ ออกแบบตะวันตกให้มีความเหมาะสมกับประเทศไทยมากขึ้น โดยที่รูปแบบของผลงานในช่วงเวลานี้ได้มี การใส่ใจกับเอกลักษณ์ความเป็นไทย ประยุกต์กับรูปแบบของตะวันตก เช่น โรงเรียนวชิราวุธราชวิทยาลัย มีการเอาใจใส่กับสภาพแวดล้อมของไทยที่แตกต่างกับประเทศแถบตะวันตกที่เป็นเมืองหนาว เช่น พระราช นิเวศน์มฤคทายวัน จังหวัดเพชรบุรี ที่มีการลดทอน รายละเอียด โครงสร้างและการตกแต่งให้มีความ เหมาะสมต่อประเทศไทยจนกลายเป็นรูปแบบเฉพาะสืบมาทอดมาถึงกาลปัจจุบัน จากผลงานออกแบบ ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 จนถึง รัชกาลที่ 6 นั้น ถือได้ว่ามีคุณภาพการต่อวงการศิลปะการออกแบบของประเทศ ไทยอย่างมาก ซึ่งขณะนั้นศิลปะการออกแบบไทยได้เริ่มเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้ และพัฒนาจากรูปแบบ ดั้งเดิมสู่การประยุกต์สภาพไปเป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่ดีขึ้นไป ผลลัพธ์โดยตรงจากการรับอิทธิพลของชาติ ตะวันตกที่เข้ามามีบทบาทมากในช่วงเวลานั้น ทั้งในด้าน ศิลปะ สถาปัตยกรรม รวมถึงงานตกแต่งภายใน ได้มีการสร้างสรรค์ขึ้นหลายแห่งทั่วประเทศภายใน พระราชวัง พระที่นั่ง สถานที่ราชการ ตลอดจนสถานที่ สาธารณะต่างๆ

พระรามราชนิเวศน์ หรือ พระราชวังบ้านปืน ตั้งอยู่ที่เขตบ้านปืน ริมแม่น้ำเพชรบุรี จังหวัดเพชรบุรี เป็นพระราชวังที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริ โปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นเมื่อเสด็จ ประพาสจังหวัดเพชรบุรี ด้วยเหตุที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรง มีพระราชประสงค์ที่จะมี พระราชวังนอกพระนครเพื่อประทับค้างแรมได้โดยสะดวก จังหวัดเพชรบุรีที่พระองค์ทรงมีพระประสงค์จะ ให้เป็นพระราชวังที่ใช้ประทับ ยามหน้าฝน พระองค์จึงมีพระราชโองการให้ซื้อที่ดินจากชาวบ้านที่เขตบ้าน ปืน ริมแม่น้ำเพชรบุรี โดยมีสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ และสมเด็จพระเจ้า บรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต เป็นแม่กองควบคุมการก่อสร้าง โดยมีนาย คาร์ล ดอห์ริง (Carl Dohring) สถาปนิกชาวเยอรมันเป็นผู้ควบคุมงานออกแบบและทำงานคู่ขนานกับนาย ช่างใหญ่หลายคนของไทย

รูปแบบของงานสถาปัตยกรรมและงานออกแบบตกแต่งภายในของพระราชวังนั้นได้ใช้ลักษณะเด่น ของศิลปะแบบบาโรค (Baroque) และอาร์ต นูโว (Art Nouveau) ที่แสดงถึงความอ่อนช้อย และสง่างาม องค์พระราชวังเน้นความทันสมัยโดยจะลดทอนรายละเอียดที่มีมากเหมือนครั้งอดีต เน้นในเรื่องของความ สูงของหน้าต่างและเพดานกว้างกว่าปกติ เพื่อให้เข้ากับสภาพแวดล้อมของประเทศไทย ทำให้พระราชวัง

แลดูสง่างาม สมพระเกียรติยศของพระองค์ แผ่นผิงของตัวอาคารสร้างเป็นสี่เหลี่ยมผืนผ้าล้อมสวนหย่อม มีสระน้ำพุตั้งอยู่ตรงกลาง ส่วนที่ประทับเป็นตึกสองชั้นขนาดใหญ่ หลังคาทรงสูงรูปโดม ภายในเป็นโถงสูงมีบันไดโค้งขึ้นสู่ชั้นสองซึ่งมีจุดเด่นของพระราชวัง เช่น เสาที่ประดับด้วยกระเบื้องเคลือบและ ตกแต่งด้วยโลหะ ชัดเงา ชั้นสองและประดับด้วยกระเบื้องเขียนเข้า กันกับบริเวณโดยรอบโถงบันได ที่หัวเสาตาม รวบบันไดโค้งมีตุ๊กตากระเบียงรูปเด็กในอิริยาบถต่าง ๆ ประดับไว้ ซึ่งมีนัยยะที่น่าสนใจ และรอบบริเวณโถงบันไดชั้นบน กรอบลูกไม้กระเบื้องเคลือบประดับโดยรอบบริเวณ

การออกแบบตกแต่งภายในแต่ละห้องได้มีการวางรูปแบบที่แตกต่างกันทั้งในเรื่องของโครงสร้างและวัสดุที่ใช้ เช่น บริเวณโถงบันไดใช้โทนสีเขียว ห้อง เสดยใช้โทนสีเหลือง ตกแต่งช่องประตูด้วยเหล็กดัดแบบอาร์ต นูโว (Art Nouveau) และประดับผนังด้วยแผ่นกระเบื้องเคลือบสีเหลืองสด ตกกรอบด้วยกระเบื้องเขียวเป็นช่อง ๆ ตามแนวยืน โดยกระเบื้องประดับผนังมีลวดลายรูปสัตว์และพรรณพืชต่าง ๆ แทรกอยู่เป็นระยะ ๆ ห้องพระบรรทมใช้โทนสีทอง โดยตกแต่งเสาในห้องด้วยแผ่นโลหะสีทองขัดเงาดุนลาย หัวเสาเป็นภาพเขียนแจกันดอกไม้หลากสี บนพื้นเครื่องวงกลมสีทอง ดูสง่างาม การก่อสร้างและการตกแต่งได้เสร็จสมบูรณ์ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อ พ.ศ. 2461 และทรงโปรดเกล้าพระราชทานนามว่า “พระที่นั่งศรเพ็ชรปราสาท” และทรงเปลี่ยนพระนามเป็น “พระราชวังบ้านปืน” โดยพระราชทานนามพระราชวังใหม่ว่า “พระรามราชนิเวศน์” ในภายหลังและยึดใช้สืบมาจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ พระองค์ยังทรงโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ ทรงดำเนินการหล่อรูปปั้นพระนารายณ์ทรงปืนเพื่อนำมาประดิษฐานไว้ยังหน้าพระที่นั่ง (ปัจจุบัน รูปปั้นนี้ย้ายมาไว้ยังหน้าพระที่นั่งพุทไธสวรรย์ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร) แต่คนทั่วไปจะเรียกติดปากว่าพระราชวังบ้านปืนตามชื่อของภูมิภาคที่ตั้งอยู่

ในรัชกาลของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดฯ ให้แปรรูปพระราชวังนี้เป็นสถานศึกษาของเหล่าครูในแขนงวิชาชีพต่าง ๆ มาจนกระทั่งวิชาชีพมีประสิทธิภาพที่สูงขึ้นจึงย้ายออกไปตั้งอยู่สถานที่อื่น จึงเป็นให้พระราชวังถูกลดทอนให้โทรมลง ภายหลังจากนั้น พระองค์โปรดเกล้าฯ ให้ใช้พระราชวังแห่งนี้เป็นที่ตั้งโรงเรียนวังพระรามราชนิเวศน์ โรงเรียนฝึกหัดครูฝึกหัดกรรม โรงเรียนฝึกหัดครูผู้กำกับลูกเสือในพระบรมราชูปถัมภ์ และโรงเรียนประถมวิสามัญหญิง จนกระทั่ง โรงเรียนเหล่านี้ย้ายออกไปพระราชวังบ้านปืนจึงถูกทิ้งให้ทรุดโทรมอีกครั้ง ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอนันตมหิตล โปรดเกล้าฯ พระราชทานให้เป็นที่ตั้งของจังหวัดทหารบกเพชรบุรีและต่อมาได้เปลี่ยนเป็นมณฑลทหารบกที่ 15 และได้จัดเป็นพิพิธภัณฑสถานประวัติศาสตร์และศิลปะของจังหวัดเพชรบุรี โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ใช้พระราชวังบ้านปืนนี้เป็นหน่วยบัญชาการของ ทหารบก และเป็นพิพิธภัณฑสถานประวัติศาสตร์ศิลปะของจังหวัดเพชรบุรี

ศิลปะและการออกแบบตกแต่งภายใน (Interior Design) จึงเป็นอีกหนึ่งปัจจัยหลักที่สำคัญในการบ่งบอกถึงวิถีชีวิต แนวความคิด อารยธรรมของผู้คนในแต่ละยุคสมัย พระราชวัง “พระรามราชนิเวศน์”

จากอดีตจนถึงปัจจุบันได้ถูกแปรสภาพไปด้วยเหตุปัจจัยหลายประการ จากการใช้งานแบบหนึ่งไปสู่อีกแบบหนึ่งนั้น ย่อมเกิดผลกระทบ การเปลี่ยนแปลงประโยชน์ใช้สอยจากจุดประสงค์เดิม เพื่อการอยู่อาศัยเป็นการใช้งานอีกแบบหนึ่ง ย่อมทำให้คุณค่าของงานศิลปะและงานออกแบบซึ่งถือว่าเป็นสมบัติของชาตินั้นถูกแปรสภาพ และเลื่อนหายไปตามโอกาส กาลเวลา ผู้วิจัยมีความตระหนักอย่างยิ่งและเล็งเห็นถึงความสำคัญของปัญหาและคุณค่าของงานออกแบบตกแต่งภายในของ พระรามราชนิเวศน์ ซึ่งถือได้ว่าเป็นผลงานในยุคของงานออกแบบของไทยร่วมสมัยในยุคต้นๆ จึงมีความสนใจที่จะศึกษาวิจัยในเรื่องพัฒนาการของศิลปะและงานออกแบบตกแต่งภายในผ่านกระบวนการทางสัตววิทยา ในบริบทต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานออกแบบตกแต่งภายใน เพื่อนำมาเปรียบเทียบ วิเคราะห์ และค้นหากระบวนการทางทัศน์ของศิลปะและงานออกแบบตกแต่งภายในของประเทศไทยในยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนศิลปะวัฒนธรรมที่เด็ดขาดที่สุดยุคหนึ่ง เพื่อนำมาสร้างองค์ความรู้ให้เกิดแก่ประเทศชาติ อันจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชน เยาวชน ผู้สนใจงานศิลปะและการออกแบบ สร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสถานที่ท่องเที่ยวให้ยิ่งสูงค่ายิ่งขึ้นไป

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาสัญลักษณ์ทางศิลปะและงานออกแบบตกแต่งภายใน พระรามราชนิเวศน์ จังหวัด เพชรบุรี เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศไทยผู้วิจัยมีวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

- 1.2.1 เพื่อศึกษาคุณค่าในงานออกแบบตกแต่งภายในของพระรามราชนิเวศน์ที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของสถาปัตยกรรมและงานออกแบบตกแต่งภายในของประเทศไทย
- 1.2.2 เพื่อวิเคราะห์ถึงอิทธิพลและแนวคิดการออกแบบของชาติตะวันตกที่ส่งผลถึงแนวคิดในการสร้างสรรค์งานออกแบบตกแต่งภายในของประเทศไทย
- 1.2.3 เพื่อการอนุรักษ์คุณค่าในงานออกแบบตกแต่งภายในของพระรามราชนิเวศน์ ให้เป็นที่รู้จักและเป็นมรดกทางการเรียนรู้ของเยาวชนและผู้สนใจ

1.3 ขอบเขตของโครงการวิจัย

1.3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาถึงอิทธิพลศิลปะตะวันตก การออกแบบตกแต่งภายใน และนักออกแบบต่างชาติที่เข้ามามีบทบาทในประเทศไทยตั้งแต่ช่วงรอยต่อของการพัฒนาประเทศในสมัยรัชกาลที่ 5 จนถึงปัจจุบัน การวิจัยจะมุ่งเน้นการศึกษาแนวความคิด อุดมคติ ความเชื่อที่มีต่อการออกแบบตกแต่งภายใน ในบริบทอื่นๆที่เกี่ยวข้อง เช่น พระราชนิยม เศรษฐกิจ การเมือง การเมือง ฯ อธิบายถึงปัญหาที่

ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพของพระรามราชนิเวศน์ในช่วงเวลาต่างๆ งานวิจัยจะดำเนินศึกษา เอกสาร ภาพถ่ายที่มีความเกี่ยวข้องกับการออกแบบ การก่อสร้าง และการพัฒนาการของงาน ออกแบบภายในของพระรามราชนิเวศน์ การสัมภาษณ์ แบบเดี่ยวหรือกลุ่ม กับผู้อาวุโสในพื้นที่หรือ บุคคลที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งวิเคราะห์ข้อมูลประกอบกับการศึกษาพื้นที่จริง

1.3.2 ขอบเขตของพื้นที่กรณีศึกษา

1.3.2.1 ทำการศึกษาเฉพาะงานออกแบบตกแต่งภายในของพระรามราชนิเวศน์ (วังบ้านปืน)

จังหวัดเพชรบุรี

1.3.2.2 รายละเอียดของงานออกแบบตกแต่งภายในของพระรามราชนิเวศน์ ประกอบด้วย

- แบบแปลน ผังพื้น
- รูปปั้น ปูนปั้น การตกแต่ง และการประดับตกแต่ง
- การเลือกใช้สี
- สัดส่วนในงานออกแบบ
- วัสดุที่ใช้ในการออกแบบ

1.4 ระเบียบวิธีการวิจัย

1.4.1 ขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัย

เนื่องจากการศึกษาเรื่องนี้เป็นการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับศิลปะและงานออกแบบตกแต่งภายใน พระรามราชนิเวศน์ ซึ่งเน้นการศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลทางการออกแบบของชาติตะวันตกที่มีการผสมผสานกับแนวความคิดและสภาพแวดล้อมของประเทศไทย ผนวกกับตัวแปรทางสังคม และวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ส่งผลมายังงานออกแบบตกแต่งภายใน ข้อมูลที่จำเป็นคือ การสำรวจสภาพปัจจุบันทางกายภาพของพระรามราชนิเวศน์ และการสำรวจงานออกแบบตกแต่งภายในขององค์พระราชวัง ดังนั้นข้อมูลในการวิจัยจะแบ่งเป็นกลุ่มดังนี้

1.4.1.1 ข้อมูลเอกสาร ศึกษาประวัติศาสตร์ที่มาของของแนวคิดในการออกแบบพระราชวัง และงานออกแบบตกแต่งภายในเชิงลึก หลักฐานทางประวัติศาสตร์ ตลอดจนลักษณะทางวัฒนธรรม และตัวแปรของสภาพสังคม เศรษฐกิจ ที่มีผลต่อการกำหนดทิศทางการออกแบบในช่วงเวลานั้น

1.4.1.2 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ สืบเนื่องจากการใช้งานพระรามราชนิเวศน์ มีการแปรสภาพการใช้งานในช่วงเวลาอยู่หลายลักษณะ ตั้งแต่ การใช้งานเพื่ออยู่อาศัย การแปรสภาพเป็นโรงแรมเพื่อใช้ต้อนรับ การใช้งานในลักษณะสถานศึกษา และ ปัจจุบันเป็นเอกลักษณ์ของฝ่ายทหารเพชรบุรี โดยแบ่งออกแบบเป็นช่วงเวลาดังกล่าว เพื่อให้ทราบถึงการออกแบบในแต่ละยุคสมัย

1.4.1.3 ข้อมูลจากการสำรวจสภาพทางกายภาพด้วยภาพถ่าย ข้อมูลจากการสำรวจจริงวัด โดยโดยสังเขปเพื่อให้ได้รายละเอียดของผังพื้น รูปด้าน รูปตัด และรายละเอียดทางสถาปัตยกรรม ภายในและการออกแบบตกแต่งภายใน เพื่อนำไปทำการจัดทำแบบจำลองสถาปัตยกรรมภายใน และงานออกแบบตกแต่งภายใน ในขั้นตอนการวิเคราะห์ต่อไป

1.4.2 ขั้นตอนและวิธีการในการวิเคราะห์ข้อมูล

1.4.2.1 รวบรวมข้อมูลอิทธิพลของศิลปะการออกแบบ นักออกแบบ แนวคิดของชาติ ตะวันตก และความเชื่อต่าง ๆ ที่ส่งผลมายังงานออกแบบตกแต่งภายใน ในพระราชมราชนิเวศน์ จากข้อมูลภาคเอกสาร ภาคสนาม และการสัมภาษณ์จากหน่วยงาน บุคคล หรือผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้อง

1.4.2.2 วิเคราะห์ลักษณะทางกายภาพของงานออกแบบตกแต่งภายในของพระราชมราชนิเวศน์ โดยจำแนกในแต่ละช่วงเวลา และยุคสมัย ผ่านการใช้ทฤษฎีสัญญาวิทยา และทฤษฎีการออกแบบ เพื่อช่วยในการวิเคราะห์ข้อมูล ในการค้นหาแนวความคิดของไทยภายใต้อิทธิพล แนวความคิดแบบตะวันตก

1.4.2.3 รวบรวมการวิจัยตั้งแต่กระบวนการแรกถึงสุดท้าย วิเคราะห์ข้อมูลการทดลอง พร้อมทั้งสังเคราะห์งานวิจัยออกมาในภาคเอกสาร และสื่อการเรียนรู้

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1.5.1 เพื่อทราบถึงคุณค่าทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ศิลปะ และการออกแบบในสมัยรัชกาลที่ 5 และ รัชกาลที่ 6 อันถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการออกแบบสมัยใหม่ในประเทศไทย

1.5.2 เพื่อกระตุ้นให้เกิดการอนุรักษ์งานศิลปะสถาน และงานออกแบบตกแต่งภายในของพระราชมราชนิเวศน์ หนึ่งในตัวอย่างที่สูงด้วยคุณค่า และสถานที่อื่นๆ ที่กำลังจะจางหายตามกาลเวลา

1.5.3 ความรู้ที่ได้จากงานวิจัยนั้นคือองค์ความรู้ที่มีประโยชน์ต่อการศึกษาศิลปะและการออกแบบ ตกแต่งภายใน ส่งเสริมการเรียนรู้ให้เยาวชน ผู้สนใจได้เข้าถึงและเข้าใจรวมถึงตระหนักในคุณค่าของมรดกของชาติที่มีความสำคัญควรค่าแก่การศึกษาและหวงแหน การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสถานที่วิจัยที่มีคุณค่าอยู่แล้วยิ่งสูงค่าขึ้นไป ส่งผลไปถึงการเจริญเติบโตในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว และยังส่งเสริมภาพลักษณ์ที่ดีของ ชุมชน จังหวัด และประเทศไทย

1.6 นิยามศัพท์ปฏิบัติการ

การออกแบบ (Design)

การออกแบบตกแต่งภายใน (Interior Design)

สัญศาสตร์ (Semiology)

สัญวิทยา (Semiotic)

ศิลปะการออกแบบ พระราชสถาน (Monarchical Art and Design)

ช่างฝรั่ง (Western Technician)

1.7 ระยะเวลาทำการวิจัย และแผนการดำเนินงานตลอดโครงการวิจัย

เดือน รายการ	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
1. รวบรวมเอกสาร และข้อมูลที่เกี่ยวข้อง	←→											
2. สัมภาษณ์ ภาคสนาม		←→										
2. สัมภาษณ์ หน่วยงาน บุคคล และ ผู้เชี่ยวชาญ			←→									
3. วิเคราะห์ข้อมูล				←→								
4. ดำเนินการทดลอง ตามแนวคิดงานวิจัย				←→								
5. สังเกตการณ์พร้อม เก็บข้อมูลประกอบ					←→							
6. เขียนรายงานการ สังเคราะห์ข้อมูล งานวิจัย							←→					

ตารางที่ 1 ตารางเวลาดำเนินการวิจัย

บทที่ 2

ทฤษฎีและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

1. สัญวิทยา

“สัญศาสตร์ หรือ สัญวิทยา มาจากคำว่า Semiotics และ Semiology ตามลำดับ ทั้งสองคำมาจากคำภาษากรีกที่มีรากศัพท์คำเดียวกัน คือ Semeion หรือ Sign สัญญะนั้นเอง Semiotics เป็นคำที่นักปรัชญาชาวอเมริกัน Charles S. Peirce (ค.ศ. 1839-1914) ใช้และทำให้เป็นที่แพร่หลายในวงการวิชาการอเมริกัน ส่วน Semiology เป็นคำที่นักภาษาศาสตร์ชาวสวิสผู้มีชื่อเสียง Ferdinand de Saussure (ค.ศ. 1857-1913) ตั้งขึ้นและนิยมใช้ในหมู่นักวิชาการชาวยุโรป (สรรณี วงเปี้ยสัจจ , 2544) สำหรับความของสัญวิทยานั้นได้มีผู้ให้คำอธิบายไว้ดังนี้

1.1 Ferdinand de Saussure

Saussure ได้ให้คำอธิบายถึงสัญวิทยาว่าเป็นศาสตร์ที่ศึกษาถึงวิถีชีวิตภายในของสังคมที่สัญญะนั้นถือกำเนิดขึ้นมา เมื่อขยายความคำว่า วิถีชีวิต ของสัญญะให้กว้างออกไป ก็จะมีหมายถึงการศึกษาการกำเนิด การเจริญ การแปรเปลี่ยน การสูญสลายของสัญญะตัวหนึ่งๆ รวมทั้งวิเคราะห์กฎที่อยู่เบื้องหลังวิถีชีวิตดังกล่าว ศาสตร์นี้จึงสอนเราให้รู้ว่า สัญญะประกอบขึ้นมาจากอะไรและกฎเกณฑ์ใดที่ควบคุมมัน (Saussure , 1974)

ตามแนวคิดของ Saussure สัญญะ (Sign) ประกอบขึ้นมาจากองค์ประกอบสองส่วน คือ รูปสัญญะ (Signifier) ที่เราสามารถรับรู้ได้ผ่านทางระบบประสาทสัมผัส เช่น เสียง (Acoustic Image) ของคำพูดที่เปล่งออกมาและผู้รับสารได้ยินกับ “ความหมายสัญญะ” (Signified) ที่เกิดขึ้นภายในใจของผู้รับสาร

ความสัมพันธ์ระหว่างสัญญะตัวหนึ่งกับสัญญะตัวอื่นๆ เกิดขึ้นโดยตรรกะว่าด้วยความแตกต่าง (The Logic Of Difference) นั่นคือสัญญะแต่ละตัวจะมีความหมายได้เกิดจากการเปรียบเทียบว่าตัวมันแตกต่างไปจากสัญญะตัวอื่นๆ ในระบบเดียวกัน หากปราศจากความแตกต่าง ความหมายไม่อาจเกิดขึ้นได้ ความแตกต่างที่ทำให้ค่าความหมายเด่นชัดที่สุดคือความแตกต่างแบบตรงกันข้าม (Opposition) เช่น บนกับล่าง ขาวกับดำ ร้อนกับหนาว ซึ่งต่างก็สร้าง ความหมายให้แก่กันและกัน ในแง่นี้ความหมายของสัญญะหนึ่งเกิดจากความไม่มี หรือไม่เป็นของสัญญะอื่นๆ (สรรณี วงเปี้ยสัจจ , 2544)

การรวมตัวระหว่างรูปสัญญะและความหมายสัญญะเป็นเรื่องของชนบททางวัฒนธรรม (Cultural Convention) เป็นความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นไปตามธรรมชาติ/อธิบายไม่ได้ตามตรรกะ แต่เป็นเพียงการสมมุติขึ้นลอยๆ (Arbitrary) จึงไม่มีเหตุผลสากลที่ลอยอยู่โดด เหนือความเข้าใจ (

Transcendent) ที่กำหนดให้รูปสัญลักษณ์หนึ่งๆ ต้องใช้ความหมายกับสัญลักษณ์หนึ่งๆ ซึ่งกฎเกณฑ์ กติกาต่างๆ ที่สร้างขึ้นอย่างเป็นระบบ อันซ่อนอยู่เบื้องหลังการจับคู่กันของรูปสัญลักษณ์และความหมายสัญลักษณ์นั้น เราเรียกว่า รหัส (Code)

Saussure กล่าวถึง การจัดระบบระเบียบระบบสัญลักษณ์หรือรหัสสัญลักษณ์ว่ามี 2 ระนาบ คือ ความสัมพันธ์แนวตั้งหรือกระบวนทัศน์ (Paradigmatic Relation) และความสัมพันธ์แนวระนาบหรือวากยสัมพันธ์ (Syntagmatic Relation)

กระบวนทัศน์หรือ Paradigm คือ ชุดสัญลักษณ์ซึ่งประกอบด้วยสัญลักษณ์ที่มีความเหมือนมากพอที่จะอยู่ในชุดเดียวกัน (Set of signs) แต่ก็มี ความแตกต่างกันมากพอที่จะแยกออกจากกันได้ ออกอย่างชัดเจน ตัวอย่างเช่น ชุดกระบวนทัศน์ที่แพกแรมประกอบด้วย โรงแรม รีสอร์ท โฮมสเตย์ บังกะโล เกตส์เฮ้าส์ การวิเคราะห์ความหมายในกระบวนทัศน์นี้เป็นการหาแบบแผนที่ซ่อนเร้นของ คู่ตรงข้ามและสร้างความหมายขึ้น (Hidden Pattern of Opposition) ทั้งนี้เนื่องมาจากข้อเท็จจริงเกี่ยวกับความหมายที่ได้กล่าวมาแล้วว่าหากปราศจากความแตกต่าง ความหมายก็กลายเป็นสิ่งที่ไม่มีความหมาย (กาญจนา แก้วเทพ , 2542)

ความสัมพันธ์แบบกระบวนทัศน์ของสัญลักษณ์นี้เป็นความสัมพันธ์แบบเปรียบเทียบความแตกต่างบนความเหมือน ความแตกต่างทำให้เลือกได้ แยกได้ แทนค่าได้แต่ความหมายทำให้เกิดการโยง (Association) ระหว่างหน่วยที่ถูกแยกหรือถูกเลือกใช้กับหน่วยที่ไม่ถูกเลือก เกิดเป็นความสัมพันธ์แบบโยง (Association Relation) ซึ่งเป็นวิธีการสร้างความหมายอีกแบบหนึ่ง

ในส่วนวากยสัมพันธ์เป็นความสัมพันธ์แบบเรียงลำดับก่อนและหลัง (ในกรณีที่เป็นประโยคเรื่องเล่า) หรือแบบจัดรวม (กรณีที่เป็นอวัจนภาษา) เราสามารถนำสัญลักษณ์ที่เลือกออกมาจากกระบวนทัศน์ชุดใดชุดหนึ่งมาจัดรวมกับตัวอื่นๆ เกิดเป็นความหมาย หลักการวิเคราะห์แบบนี้จะให้ความสำคัญกับองค์ประกอบในระบบความหมายโดยจะเน้นการลำดับขั้นหรือช่วงระยะเวลาของเหตุการณ์หรือการปรากฏของสัญลักษณ์ (สรณี วงเบ็ญสัจจ์ , 2544 และกาญจนา แก้วเทพ , 2542)

ตัวอย่างของการสร้างความหมายผ่านความสัมพันธ์แบบเรียงลำดับก่อนหลัง จากประโยคหมากัดแมว ถ้ามีการสลับตำแหน่งระหว่างประธานและกรรมเป็น แมวกัดหมา ความหมายก็จะเปลี่ยนไป หรือเมื่อเราเห็นภาพห้องสี่ชมพู เครื่องนอนเป็นลายการ์ตูน มีตุ๊กตาตั้งวางเรียงรายอยู่บนเตียงก็สามารถคิดไปได้ว่าห้องนี้เป็นของเด็กผู้หญิง ทั้งนี้เกิดจากการนำเอาองค์ประกอบต่างๆ ที่เห็นมาประกอบสร้างแบบจัดรวมเกิดขึ้น

อาจพอสรุปได้คร่าวๆ ว่าการสร้างและสื่อความหมายแบบ Saussure คือการใช้รหัสหรือการเลือกและรวม สัญลักษณ์อย่างมีระบบตามขนบหรือกติกาที่สังคมกำหนดไว้เกิดเป็นความสัมพันธ์ที่มีความหมาย ความหมายสัญลักษณ์ที่ถูกเลือกเกิดจากความหมายของสัญลักษณ์อื่นๆที่ไม่ถูกเลือก

และความหมายของสัญลักษณ์ที่ถูกจัดรวมเกิดจากความสัมพันธ์ของสัญลักษณ์หนึ่ง ๆ กับสัญลักษณ์อื่น ๆ ที่มาก่อน หลัง หรือที่ปรากฏรวมอยู่ในโครงสร้างเดียวกัน การเลือก ไม่เลือก และการจัดรวมจึงเป็นการประกอบสร้างความหมาย

1.2 Charles Sanders Peirce

Peirce มีความเห็นแตกต่างจาก Saussure อยู่เล็กน้อยในเรื่ององค์ประกอบของสัญลักษณ์ สำหรับ Peirce แล้วสัญลักษณ์เป็นรูปแบบความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจาก 3 ส่วน (Gottdiener, 1995) คือ

1. สื่อกลางหรือพาหนะที่เป็นตัวนำความคิดไปสู่จิตใจของผู้รับ เรียกว่า Representamen
2. ความคิดที่แปลได้จากสัญลักษณ์ เรียกว่า Interpretant หรือส่วนของความหมายนั่นเอง
3. วัตถุอ้างอิง (Object , Referent) ที่ Representamen สื่อถึงในฐานะเป็นภาพตัวแทนซึ่งอาจเป็นสิ่งของหรือสถานการณ์ที่มีความเกี่ยวข้องโยงสืบเนื่องมาจากการรับรู้ Representamen นั้นๆ

จะเห็นว่า Representamen เทียบได้กับ รูปสัญลักษณ์ (Signifier) และ Interpretant จะใกล้เคียงกับ ความหมายสัญลักษณ์ (Signified) ของ Saussure แต่ไม่เหมือนกันเสียทีเดียวเพราะ Interpretant จะรวมความหมายที่เกิดจากสัญลักษณ์และเกิดจากตัวผู้สัมผัสสัญลักษณ์นั้นๆ ด้วย Interpretant ไม่ใช่ตัวผู้แปลสัญลักษณ์แต่เป็น ผล ของการที่สัญลักษณ์สัมผัสผู้ใช้จึงรวมเอาประสบการณ์ของผู้ใช้ที่มีต่อ “ของจริง” (Object) เอาไว้ในความหมายด้วย (สรณี วงเบ็ยส์ัจจ์ , 2544)

กระบวนการสร้างความหมาย (Signification) จึงเป็นผลรวมจากประสบการณ์ในโลกแห่งวัตถุและกระบวนการทางสมองที่ทำงานร่วมกัน องค์ประกอบทั้งสามส่วนนี้สร้างความสัมพันธ์ระหว่างกัน องค์ประกอบตัวหนึ่งสามารถเปลี่ยนไปอยู่ในฐานะขององค์ประกอบตัวอื่นๆได้โดยอิสระโดยขึ้นอยู่กับสถานการณ์ (circumstance) สัญลักษณ์หนึ่งแปรรูปเป็นอีกสัญลักษณ์หนึ่ง และกระตุ้นให้เกิดสัญลักษณ์อื่นๆ ตามมากลายเป็นกระแสของเครื่องหมายที่ไหลต่อเนื่องกันไปอย่างไม่จบสิ้น

Peirce ได้จัดแบ่งสัญลักษณ์ออกเป็น 3 ประเภทตามความสัมพันธ์ของสัญลักษณ์กับของจริงที่ผูกแทนที่กัน ได้แก่

1. Icon หรือ รูปเหมือน เป็นเครื่องหมายที่มีรูปร่างลักษณะเหมือน (resemblance) หรือคล้ายกับของจริง หรือสิ่งที่บ่งถึง และเป็นที่ยอมรับได้ง่าย ตัวอย่าง เช่น ภาพถ่าย แผนที่ ภาพวาด ภาพบนป้ายจราจรที่เป็นรูปจำลองในลักษณะต่างๆ หรือคำพูดบางคำที่เป็นการเลียนเสียงธรรมชาติ

2. Index/Indices หรือ ดัชนี เป็นเครื่องหมายที่เชื่อมโยงของจริงแบบเป็นเหตุเป็นผลกัน (casual connection) เป็นเครื่องบ่งชี้ถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น ควันไฟเป็นเครื่องบ่งชี้ว่ามีไฟไหม้
3. Symbol หรือสัญลักษณ์ เป็นเครื่องหมายที่แสดงถึงบางสิ่งบางอย่าง แต่มันไม่ได้คล้ายคลึงกับสิ่งที่บ่งชี้ ความเชื่อมโยงระหว่างสัญลักษณ์กับของจริงที่อ้างถึงนั้นไม่ใช่การเชื่อมโยงกันตามธรรมชาติแต่เป็นผลมาจากข้อตกลงที่เกิดขึ้นในสังคม (social convention) และอาศัยการเรียนรู้ ตัวอย่างเช่น ภาษา เครื่องหมายจราจร และเครื่องหมายทางคณิตศาสตร์

ในบางครั้ง สัญลักษณ์ที่เราพบเห็นเพียงสัญลักษณ์เดียวอาจมีรูปแบบความสัมพันธ์กับของจริงได้หลายรูปแบบ เช่น ในกรณีของป้ายจราจร ดังตัวอย่างที่ได้ยกมาแล้วว่ารูปจำลองของรถยนต์หรือจักรยานยนต์จอดอยู่ในความสัมพันธ์แบบ Icon แต่ลักษณะของเส้นวงกลมสีแดงขีดทแยงบนพื้นขาวนั้นจัดเป็นสัญลักษณ์ ซึ่งเกิดจากการตกลงและการเรียนรู้ยามันหมายถึง การห้ามกระทำบางอย่าง เป็นต้น

1.3 Roland Barthes

Roland Barthes เป็นนักสัญวิทยาชาวฝรั่งเศสที่มีอิทธิพลอย่างมากในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 และเป็นนักคิดที่เริ่มนำเอาการวิเคราะห์แบบสัญวิทยาไปใช้กับวัฒนธรรมศึกษา แนวคิดสำคัญของ Barthes เกี่ยวข้องกับความหมายของสัญลักษณ์ โดยให้ความเห็นว่าคุณค่าความหมายของสัญลักษณ์มีอยู่ 2 ระดับ ได้แก่

1. Denotation เป็นระดับความหมายตรง ที่ถูกสร้างขึ้นมาอย่างเป็นภวนิสัย (objective) เป็นความหมายที่ผู้ใช้เข้าใจตามตัวอักษร เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปตามข้อตกลงที่กำหนดขึ้นมาจัดอยู่ในลักษณะของการอธิบายหรือพรรณนา (descriptive level)
2. Connotation เป็นระดับความหมายแฝง ที่เกิดขึ้นจากการตีความโดยอัตวิสัย (Subjective) ขึ้นอยู่กับตัวบุคคล จากประสบการณ์ต่างๆ ที่ได้ประสบมาในชีวิตหรือบริบททางสังคมวัฒนธรรมหนึ่งๆ

ผลงานที่ชื่อ มายาคติ (Mythologies) ความคิดของบาร์ตส์ยังได้นำไปสู่ความคิดเรื่องมายาคติ (Myth) ซึ่งในขั้นต้นนั้น สามารถนิยามได้ว่า หมายถึงการสื่อความหมายด้วยคติความเชื่อทางวัฒนธรรมซึ่งถูกกลบเกลื่อนให้เป็นที่รับรู้เสมือนว่าเป็นธรรมชาติ Barthes เห็นว่าสิ่งต่างๆ ที่

อยู่ล้อมรอบสังคมแล้วแต่เป็นสัญญาณทั้งสิ้น มีระบบวัฒนธรรมเป็นรหัสหรือกฎเกณฑ์ในการสร้างความหมายของสัญญาณ แต่ด้วยความเคยชินหรือการอำพรางทางวัฒนธรรมทำให้มนุษย์มองข้ามหรือมองไม่เห็นความหมายในระดับที่สรรพสิ่งต่างๆ มีฐานะเป็นสัญญาณหรือถูกทำให้กลายเป็นสัญญาณและมีบทบาทหน้าที่ในเชิงสัญญาณ (sign-function) มองเห็นความหมายของสรรพสิ่งนั้นเป็นเรื่องของธรรมชาตินั้นเป็นเรื่องของธรรมชาติธรรมดาหรือเป็นเพียงสิ่งของเพื่อการใช้สอยเท่านั้น

Barthes เรียกกระบวนการในการเปลี่ยนแปลง ลดทอน ปกปิด อำพราง บิดเบือนฐานะการเป็นสัญญาณของสรรพสิ่งในสังคมให้กลายเป็นเรื่องธรรมชาติ เป็นสิ่งปกติธรรมดา หรือเป็นสิ่งที่ มีบทบาทหน้าที่ใช้สอยในเชิงแคบๆ ในสังคมว่า กระบวนการสร้างมายาคติ เรียกสิ่งที่เป็น ผลผลิตของกระบวนการนี้ว่า มายาคติ (myth/alibi/doxa) หรือความคิด ความเชื่อที่คนส่วนใหญ่ในสังคมยอมรับโดยไม่ตั้งคำถามและเป็นความคิดความเชื่อที่สอดคล้องกับระบบอำนาจที่ดำรงอยู่ในสังคมขณะนั้น (ไชยรัฐนั สินเจริญโอฬาร, 2545)

ในระดับของภาษา ความหมายจะเกิดขึ้นจากการมีองค์ประกอบครบ 3 ส่วน คือ

1. รูปสัญญาณ
2. ความหมายสัญญาณ
3. สัญญาณ

แต่ในระดับของประสบการณ์การรับรู้ในชีวิตประจำวันเรามองเห็นเพียงสองส่วน คือ รูปสัญญาณกับความหมายสัญญาณเท่านั้นแต่มองไม่เห็นสัญญาณ ซึ่งเป็นผลรวมของรูปและความหมายในระดับของมายาคติ มีลักษณะการทำงานที่เป็นสามมิติเหมือนกัน โดยที่สัญญาณในระดับของภาษาได้กลายเป็นรูปสัญญาณของมายาคติ ซึ่งหมายถึงมันสามารถสื่อความหมายได้โดยไม่ต้องอาศัยการรวมตัวกันของรูปสัญญาณกับความหมายสัญญาณอย่างในระดับของภาษา ดังที่ Barthes ได้ให้บรรณาธิบายทางวิชาการเกี่ยวกับกระบวนการดังกล่าวไว้ดังนี้

“ มายาคติเป็นระบบสื่อความหมาย ซึ่งมีลักษณะพิเศษตรงที่มันก่อตัวขึ้นบนกระแสรสสื่อความหมายที่มีอยู่ก่อนแล้ว จึงถือได้ว่า มายาคติเป็นระบบสัญญาณในระดับที่สอง สิ่งที่เป็นหน่วยสัญญาณ (ผลลัพธ์จากการประกบของรูปสัญญาณกับความหมาย) ในระบบแรกกลายมาเป็นเพียงรูปสัญญาณในระบบที่สอง วัตถุประสงค์สำหรับสร้างวาทะแห่งมายาคติ (เช่น ภาษา ภาพถ่าย ภาพวาด โปสเตอร์ พิธีกรรม วัตถุฯ) ไม่ว่าในเบื้องต้นนั้นจะมีความแตกต่างหลากหลายเพียงใดก็ตาม แต่ครั้นเมื่อถูกจับยึดโดยมายาคติแล้ว ก็จะถูกทอดทิ้งเหลือเพียงรูปสัญญาณเพื่อสื่อถึงสิ่งอื่นเสมอ ” (วรรณพิมล อังคสิริสรรพ , 2544)

Mark Gottdiener (1995) ได้นิยามสัญวิทยาว่า คือรูปแบบหนึ่งของความรู้ในการทำ ความเข้าใจโลก ในฐานะระบบของความสัมพันธ์ซึ่งมี “สัญณะ” เป็นหน่วยพื้นฐาน หรือก็คือ สัญ ศาสตร์ศึกษารวมชาติของสิ่งที่เป็นตัวแทน (The Nature of Representation) นั่นเอง

Umberto Eco นักวิชาการชาวอิตาลีเคยได้พูดถึงของเขตการศึกษาว่าสัญวิทยาเกี่ยวข้องกับ ทุกสิ่งที่สามารถใช้เป็นเครื่องหมายได้ สัญณะ คือ ทุกๆอย่างที่สามารถใช้เป็นตัวแทนที่มีความ หมายถึงอีกสิ่งหนึ่งได้

แม้ว่าจะมีกฎข้อบังคับแต่ความหมายของสัญณะก็ไม่ได้หยุดนิ่งอยู่กับที่หรือมีความหมาย อยู่เพียงระดับเดียวแต่มีการเลื่อนไหลของความหมายไปตามบริบทต่างๆ ด้วย จึงทำให้สัญณะหนึ่งๆ อาจมีความหมายได้หลากหลายระดับหลายแง่มุม และเมื่อวิเคราะห์ในระดับที่ลึกลงไปก็จะพบกับ มายา คติ ที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อสื่อความหมายหรือปลุกฝังอุดมการณ์บางอย่างโดยทำให้ดูเป็นธรรมชาติ อย่างแนบเนียน เพราะความเคยชินจึงทำให้คนในสังคมไม่ทันสังเกตว่ามันเป็นสิ่งประกอบสร้าง ทางวัฒนธรรมและไม่มีการตั้งคำถามหรือข้อสงสัยถึงที่มาที่ไปของมัน ซึ่งแนวความคิดสัญวิทยานี้ เองที่ได้นำเราไปสู่ประเด็นของการสร้างความหมาย (signification) หรือการทำหน้าที่เป็นตัวแทน (representation) โลกของความจริงอันเป็นประเด็นความสนใจหลักอย่างหนึ่งในยุคหลังสมัยนี้

2. อัดลักษณะกับการให้ความหมาย

อัดลักษณะนั้นในแง่หนึ่งเป็นกระบวนการสื่อความหมายในสังคมมนุษย์หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง อัด ลักษณะ เป็น “ความหมายร่วม” (Shared Meaning) รูปแบบหนึ่ง เมื่อเป็นเช่นนี้การเข้าใจอัดลักษณะ จึง จำเป็นต้องเข้าไปสู่ประเด็นปัญหาในเรื่อง “ตัวแทนของความหมาย” หรือที่ใช้ในภาษาอังกฤษว่า “Representation” อย่างแยกไม่ออก

แนวคิดทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาในเรื่องนี้ มีศูนย์กลางคำอธิบายอยู่ที่ “วัฒนธรรม” ในทาง มานุษยวิทยานั้น การวิเคราะห์ตัวแทนความหมายเป็นวิธีการที่สืบทอดมาจาก Ferdinand de Saussure (1857-1913) และ Bronislaw Malinowski ในทัศนะของ Saussure เราจะสามารถทำความเข้าใจ ความหมายร่วมในสังคมมนุษย์ จากการวิเคราะห์ภาษา ซึ่งเป็นวัฒนธรรม หรือเครื่องมือที่มนุษย์สร้าง ขึ้นมาเพื่อติดต่อสื่อสารกันโดยตรงในภาษาที่เราใช้สื่อสารกันนั้น บรรจุความหมาย ซึ่งเป็นตัวแทนของสิ่งที่ เราต้องสื่อ (ภาษาจึงเป็นสื่อ หรือ Media เป็นตัวกลาง) Saussure มองว่า เสียงที่เราเปล่งออกมา (ภาษา พูด) หรือตัวอักษรเป็นเครื่องหมาย (Signifier) ซึ่งโดยตัวของมันเองแล้วไม่มีความหมายอะไร หากไม่นำเอา ไปเกี่ยวข้องกับ “ตัวจริง” ที่เครื่องหมายนั้น ใช้แทน (Signified) เช่น ถ้าเราเปล่งเสียง “ไก่” หรือเขียน ตัวอักษร ไก่ ย่อมเกี่ยวข้องกับสัตว์ชนิดหนึ่ง และเมื่อเปล่งเสียงหรือเขียนคำนี้ เราเข้าใจตรงกันว่าเป็น ไก่ นั่นเอง

ส่วน Claude Levi-Strauss นั้น วิธีการวิเคราะห์ของเขา เรียกว่า Structural Anthropology ในทางมานุษยวิทยา “ภาษา” ก็คือ วัฒนธรรมที่มนุษย์สร้างขึ้น และทำให้มนุษย์มีความคิดหรือจินตนาการ แต่การคิด หรือ จินตนาการนั้น เป็น “ผลผลิต” จากการปฏิสัมพันธ์ ระหว่างมนุษย์ (ภายในวงขอบเขตของวัฒนธรรม) และสิ่งแวดล้อม (ภายในวงขอบเขตของธรรมชาติ) หรืออาจกล่าวได้ว่า ธรรมชาติเป็นวัตถุ (Object) การคิดของมนุษย์ในสังคมชนเผ่า เช่น Totem (สิ่งที่ชาวอินเดียนแดง สมมติขึ้นเป็นสัญลักษณ์แห่งเผ่า เช่น สัตว์ชนิดใดชนิดหนึ่ง) ที่มนุษย์สร้างขึ้นมาจึงเป็นตัวแทนของความหมาย ซึ่งเกิดจากการคิดของมนุษย์ และ Totem เป็นสัญลักษณ์ตัวแทน ที่มนุษย์พยายามจำแนกความแตกต่างในลักษณะคู่ตรงข้าม (Binary Opposition) เช่น วัฒนธรรม-ธรรมชาติ ความดี-ความเลว ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็น Representation ที่มนุษย์ใช้ในการสื่อความหมาย (Richard Appignanesi & Chris Garratt, 1998)

จากแนวคิดดังกล่าวทำให้เกิดความสนใจในการศึกษาเชิงสัญลักษณ์วิทยา (Semiology) ขึ้น ในยุคโครงสร้างนิยม นักทฤษฎีในกลุ่มนี้ได้แบ่งองค์ประกอบของการสื่อสารความหมายในทุกๆ ระบบสัญลักษณ์ ออกเป็นตัวสื่อความหมาย (Signifier) กับตัวความหมาย (Signified) เช่น อักษระ โต้-ะ เป็นตัวสื่อความ ในภาษาไทยหมายถึง วัตถุแบบราบมีขาเอาไว้ใช้สอย

ในกรณีนี้กลุ่มโครงสร้างนิยม มองตัวสื่อความชุดดังกล่าวเป็นโครงสร้างที่แน่นอนตายตัวสำหรับความหมายที่ต้องการ ก่อให้เกิดความหมายแก่มนุษย์ในแบบวัฒนธรรมหนึ่งๆ ได้กลุ่มนักทฤษฎีโครงสร้างนิยม จึงสนใจศึกษาตัวความหมายต่างๆ ภายใต้บังคับของตัวสื่อความที่เป็นสัจจะ แต่กระแสแนวคิดหลังทันสมัยนิยม (Postmodernism) ให้ความสนใจศึกษาตัวสื่อความซึ่งผันแปรไม่คงที่ ไม่ถาวรตายตัว และกระทำซึ่งกันและกัน ไม่มีตัวสื่อความที่ลึกลับและคงที่มีแต่สื่อความหลากหลายที่สัมพันธ์เกี่ยวโยงกัน และเครือข่ายของตัวสื่อความหลากหลายนั่นเองที่บ่งการหรือสร้างมนุษย์ขึ้น (ธงชัย วินิจจะกุล, 2534:14)

อัตลักษณ์ในแนวคิดหลังทันสมัยนิยม จึงเป็นกระแสความคิดที่ถูกปรับเปลี่ยนจากแนวคิดของกลุ่มโครงสร้างนิยมดังที่กล่าวมา ในปัจจุบันการศึกษาทางสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาได้เริ่มหันเหจากการให้ความหมายต่อสิ่งต่างๆ หรือการให้ความหมายต่อปรากฏการณ์ต่างๆ ในลักษณะของสารัตถะนิยม (Essentialism) ที่หยุดนิ่งตายตัว และเน้นความเป็นสากล มาให้ความสำคัญกับการศึกษาเกี่ยวกับกระบวนการในการให้ความหมายทางสังคมกระแสความคิดใหม่นี้เรียกว่า การศึกษาการสร้างความหมาย (Constructionism) ซึ่งจะเน้นบทบาทของผู้คนในฐานะผู้สร้างวาทกรรม ไม่ใช่เพียงผู้ยอมรับความหมาย อย่างไรก็ตามรู้สึกนึกคิดอย่างเช่นในแนวความคิดแบบสารัตถะนิยมอีกต่อไป

การหันมาให้ความสนใจกับผู้คนในฐานะที่มีบทบาทในการสร้างความหมายในทางวิชาการ ปัจจุบันเรียกว่า Agency หรือผู้คนที่มีความรู้สึกนึกคิดก็เพราะการขยายตัวของประชาชนสังคม (Civil Society) ออกไปอย่างกว้างขวาง ทำให้เกิดการรวมกลุ่มชนใหม่ขึ้นมาในสังคม ที่ไม่ยอมรับความหมายเดิมๆ อันเป็นความหมายที่มักจะถูกนิยามหรือสร้างขึ้นมาจากประสบการณ์ของชนชั้นนำแต่ฝ่ายเดียว (อาพันธ์ กาญจนพันธ์, [ม.ป.ป.]:183)

Jacques Derrida (1981 อ้างถึงใน อภิญา เพ็ญพุกกุล, 2634:4) ให้ความสำคัญกับการสื่อความหมายที่มีการเลื่อนไหล ซึ่งเป็นการมองต่างออกไปของนักทฤษฎีโครงสร้างนิยมที่เห็นว่าความหมายของสิ่งต่างๆ ที่แตกต่างกันออกไปเพราะ ถูกเปรียบเทียบจากสิ่งที่ตรงข้ามกับมันเช่น ขาวกับดำ ความดีกับความชั่ว จะเห็นว่า ดำอาจไม่เป็นขาว และ ขาวไม่อาจเป็นดำได้ เพราะมันถูกให้ความหมาย ที่อยู่บนฐานคู่ตรงข้ามเสมอ แต่ในทัศนะของ Derrida ความหมายของสิ่งหนึ่งๆ มักจะมีความหมายรวมถึงสิ่งที่ไม่ใช่ตัวมันไปด้วย นั่นคือ สิ่งหนึ่งที่สามารถเป็นตัวมัน และในขณะเดียวกันก็เป็นสิ่งที่ไม่ใช่ตัวมันด้วย ภาษาสำหรับ Derrida จึงมีการไหลเลื่อน อีสระจากตัวหมายหนึ่ง ไปสู่อีกตัวหมายหนึ่งอย่างไม่มีสิ้นสุด (Dissemination) ดังนั้นความหมายใดใดในโลกไม่มีความแน่นอน แต่มีการเลื่อนไหลปรับเปลี่ยนไป ขึ้นอยู่กับว่าคนเราจะให้ความหมายอย่างไร อุดมคติในแง่คิดของ Derrida จึงเหมือนกับว่า อุดมคติของสิ่งๆหนึ่ง ได้รวมเอาคุณสมบัติที่ไม่ใช่ตัวมันเข้าไว้ด้วย การปฏิบัติความหมายเช่นนี้ มีผลต่อการทำความเข้าใจอุดมคติและการเปลี่ยนแปลงวิธีการมองโลกแบบใหม่ด้วย

Michel Foucault (อ้างถึงใน ธงชัย วินิจจะกุล, 2534) เสนอว่า การแสดงออกหรือการสื่อสารกัน เป็นสื่อกลางในการสร้างความสัมพันธ์ของมนุษย์ โดยมีบทบาทสำคัญและครอบคลุมกิจกรรมทุกประเภทของมนุษย์ การสื่อสารกันอาจมีทั้งรูปถ้อยคำ ทั้งคำพูด และการเขียนซึ่งอาจมาในรูปการปฏิบัติ พฤติกรรม อากัปกริยาต่างๆ Foucault ชี้ว่า มนุษย์อยู่กันเป็นสังคมได้ด้วยการสื่อความกันด้วยวาทกรรม (Discourse) ที่เข้าใจกันได้รู้เรื่อง และอาจจะด้วยความไม่เข้าใจกัน เข้าใจกันผิด ก็เป็นเรื่องของการสื่อความหมายเช่นกัน มนุษย์สามารถสำนึกได้ว่าตนเป็นมนุษย์อยู่ได้ เพราะมนุษย์รู้จักใช้ภาษาสื่อความกัน ซึ่งถือเป็นคุณลักษณะพิเศษที่ยิ่งใหญ่ของความเป็นมนุษย์ คือมนุษย์เป็นผู้สร้างภาษา แต่ภาษาและการสื่อความคือปัจจัยกำหนดความเป็นมนุษย์

อย่างไรก็ตาม Foucault มีทัศนะคล้ายนักคิดโครงสร้างนิยมอื่นๆ ที่ว่ามนุษย์มิได้เป็นผู้กำหนดหรือบงการกำเนิดของภาษา ตรงข้ามมนุษย์แต่ละคนกำเนิดมาท่ามกลางภาษาภาษาและการสื่อความหรือ Discourse ที่ดำรงอยู่ในขณะนั้น เพื่อจะสามารถมีตัวตนเป็นมนุษย์ได้ โดยที่มนุษย์ต้องยอมรับความหมายหรือกฎเกณฑ์ของมันเพื่อจะสื่อความกันได้เข้าใจแต่สิ่งที่ Foucault มองต่างจากกลุ่มโครงสร้างนิยมก็คือ สิ่งที่กำหนดความรู้ของมนุษย์และกำหนด "รู้ภาษา" ของมนุษย์มิได้ซ่อนอยู่ลึกลับ แต่มันเปิดเผยตัวเองอยู่ในชีวิตทางสังคมตามปกตินั่นเอง

ในกรณีของสังคมนั้น จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า แต่เดิมนั้นแทบจะเรียกได้ว่าเป็นสังคม ข้าราชการ (Bureaucratic Society) เพราะภาครัฐนั้นมีขนาดใหญ่ และมีอำนาจครอบงำภาคสังคมอื่นๆ แต่ในภายหลัง ภาคธุรกิจเอกชนได้ขยายตัวมากขึ้น จากผลของการเร่งรัดพัฒนาด้านเศรษฐกิจ และขณะเดียวกัน สังคมในภาคประชาชนอื่นๆ ก็เกิดการขยายตัวของกลุ่มชนใหม่ๆ เพิ่มขึ้น ซึ่งกลุ่มชนใหม่ๆ เหล่านี้ ต้องการสร้างความหมายต่างๆ ของตนเองที่ต่างจากความหมายที่เคยเชื่อกันมา เพราะมักเป็นความหมายที่กลุ่ม

ผู้ปกครองเป็นผู้กำหนดจึงทำให้ความหมายเดิมนั้นไม่สามารถที่จะสะท้อนความรู้สึกนึกคิดของกลุ่มชนเหล่านั้นได้อีกต่อไป (อานันท์ กาญจนพันธ์, [ม.ป.ป.]:184)

3. การออกแบบ (Design)

Design มาจากรากศัพท์ภาษาละติน คำว่า Designare หมายถึง กำหนดออกมา กะ หรือขีดหมายไว้ เป้าหมายที่จะแสดงออกซึ่งหมายถึงสิ่งที่อยู่ในอำนาจความคิด (Conscious) อันอาจเป็นโครงการรูปแบบ หรือแผนผังที่นักออกแบบกำหนดขึ้นด้วยการจัด ทำทาง ถ้อยคำ เส้น สี เสียง รูปแบบ โครงสร้าง และวัสดุต่างๆ โดยใช้หลักเกณฑ์ทางความงาม หรือสุนทรียภาพ (Aesthetic Principle) ข้อค้นพบว่า ทุกสิ่งที่มีมนุษย์ประดิษฐ์ขึ้น นับจากสิ่งที่ย่างจนถึงยาก และสลับซับซ้อนที่สุดล้วนมีกระบวนการทางการออกแบบทั้งสิ้น

การออกแบบจำเป็นต้องคำนึงถึงความจริงของมนุษย์ มนุษย์ต้องปัจจัยสำคัญ 4 ประการ คือ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค เพื่อการดำรงชีวิต ในการออกแบบจะต้องคำนึงถึงสิ่งสำคัญ 4 ประการ คือ

1. ประโยชน์ใช้สอย (Useful of Function) เป็นข้อเท็จจริงที่นักออกแบบควรพิจารณาเป็นลำดับต้นๆ ในการจะออกแบบใดๆ ก็ตาม เพื่อให้ผลงานออกแบบนั้นๆ มีประโยชน์ใช้สอยที่เหมาะสมต่อกลุ่มเป้าหมาย
2. ความงามทางศิลปะ (Sense of Beauty) การรับรู้ทางความงาม เมื่อนักออกแบบสนองความต้องการในด้านประโยชน์ใช้สอยแล้ว ความงามเป็นอีกหนึ่งปัจจัยรองที่ควรนำมาเป็นส่วนประกอบสำคัญในการออกแบบ นักออกแบบต้องยึดถือเป็นแนวคิดเสมอ
3. วัสดุและความคุ้มค่า (Material and Economic) การออกแบบควรเลือกสรรวัสดุให้มีความเหมาะสมต่อชิ้นงานออกแบบทั้งในด้านของคุณภาพและราคา ซึ่งจะมีผลโดยตรงต่องานออกแบบชิ้นนั้นๆ ในการประเมินราคา ความเหมาะสมในการผลิต ตลอดจนภาวะทางเศรษฐกิจในสังคมนั้นๆ
4. รูปแบบและวัฒนธรรม (Style & Culture) นักออกแบบควรมีความเข้าใจเรื่องรูปแบบ (Style) แต่ละชนิดและศึกษามาอย่างดี จึงจะสามารถออกแบบได้อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ สอดคล้องกับการมีจิตสำนึกเรื่องวัฒนธรรม (Culture) ของนักออกแบบ ท้องถิ่น หรือประเทศนั้นๆ

3.1 การออกแบบตกแต่ง (Decorative Art)

ดังนี้

ศาสตร์ทางการออกแบบตกแต่งหลายๆ แขนงมีองค์ประกอบสำคัญที่ต้องนำมาเป็นหลักพิจารณา

3.1.1 เส้น (Line) เป็นส่วนประกอบพื้นฐานที่สำคัญในการออกแบบ เส้นจะเป็นองค์ประกอบที่ทำให้เกิดรูปทรง รูปร่าง เพื่อใช้ในการออกแบบตกแต่ง ลักษณะของเส้นแต่ละชนิดมีความสำคัญและให้ความรู้สึกที่แตกต่างกันออกไป ดังนี้

- เส้นตรง ให้ความรู้สึกแข็งแรง ตรงไปตรงมา
- เส้นโค้ง ให้ความรู้สึกอ่อนไหว อ่อนโยน
- เส้นซิกแซก ให้ความรู้สึกยกย่อน รุนแรง
- เส้นตั้ง ให้ความรู้สึกสูง เต้น สง่างาม
- เส้นระดับ ให้ความรู้สึกทางกว้าง ยาว
- เส้นโค้งเป็นแนวคลื่น ให้ความรู้สึกเคลื่อนไหว
- เส้นตัดกันกากบาท ให้ความรู้สึกขัดแย้ง
- เส้นกันหอย ให้ความรู้สึกวน หมุนเวียน
- เส้นแย้ง ให้ความรู้สึกกระด้าง หรือการแตกแยก

3.1.2 รูปทรง (Form) รูปทรงต่างๆ เกิดจากการนำเส้นมาต่อกันเป็นรูปทรงต่างๆ มากมาย และให้ความรู้สึกต่างกันไป นอกจากนี้การนำรูปทรงจากธรรมชาติ เช่น รูปทรงของคน สัตว์ ดอกไม้ ต้นไม้ ฯลฯ รูปทรงที่ได้จากการนำเส้นหลายๆ เส้นมาต่อกันจนเกิดเป็นรูปทรงใหม่ เรียกว่า เรขาคณิต (Geometrical Form) ปัจจุบันนิยมนำมาใช้ในการออกแบบเครื่องเรือน เครื่องประดับ ตกแต่ง ละครสถาปัตยกรรม รูปทรงเรขาคณิต ได้แก่

- รูปสี่เหลี่ยมด้านเท่า ให้ความรู้สึกแข็งแรง ไม่เอนเอียง
- รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ให้ความรู้สึกกว้างขวาง สง่างาม
- รูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าแนวตั้ง ให้ความรู้สึกสูงเด่น ไม่ปลอดภัย
- รูปสี่เหลี่ยมคางหมู ให้ความรู้สึกมั่นคง ปลอดภัย
- รูปสามเหลี่ยม ให้ความรู้สึกเด่น สง่า รุนแรง
- รูปทรงกลม ให้ความรู้สึกกลมกลืน นุ่มนวล
- รูปทรงอิสระ (Free Form) ให้ความรู้สึกเคลื่อนไหว ไม่แน่นอน

3.1.3 *คุณค่าของแสงและเงา (Chiaroscuro)* เมื่อการออกแบบได้ลักษณะของรูปทรงที่ต้องการแล้ว นักออกแบบจำเป็นต้องคำนึงถึงผลที่จะได้รับจากแสงสว่างไม่ว่าจะเป็นแสงจากธรรมชาติหรือแสงจากหลอดไฟฟ้า ซึ่งจะทำให้เกิดเงาตกทอด เป็นผลต่อแสงสว่างภายในอาคาร และการกำหนดโครงสร้างภายใน ภายนอกอาคาร เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์กัน คุณค่าของแสงและเงาจะช่วยสร้างบรรยากาศความงาม และความรู้สึกอื่นๆ ได้มากมาย ต้องคำนึงถึงหลักแห่งความพอดี เพื่อความเหมาะสมของพื้นที่นั้นๆ

3.1.4 *สี (Colour)* สีเป็นองค์ประกอบสำคัญในการตกแต่ง การกำหนดโครงสร้างสีต้องสัมพันธ์กับเส้น รูปทรง และคุณสมบัติของแสงเงาเสมอ สีต่างมีอิทธิพลอย่างมากต่อจิตใจมนุษย์ ในทางการออกแบบ

3.1.5 *เนื้อที่และพื้นที่ว่าง (Area and Space)* ในการตกแต่งอาคารสถานที่ด้วยองค์ประกอบต่างๆ เช่น เครื่องเรือน สี สัน ลวดลาย และสิ่งของประดับตกแต่ง ควรคำนึงถึงเนื้อที่ และพื้นที่ว่าง เพื่อให้สัมพันธ์กับขนาดของห้อง เพื่อให้เกิดความเหมาะสมทางด้านประโยชน์ใช้สอยพื้นที่ไม่กว้าง หรือคับแคบเกินไป และมีการจัดวางที่เหมาะสม

3.1.6 *ผิวสัมผัส (Texture)* มีความสำคัญต่อความงาม ความเหมาะสมของรูปทรง ผิวสัมผัสช่วยทำให้เกิดคุณค่าทางความงาม และประโยชน์ใช้สอยทางการออกแบบตกแต่ง ดังนี้

- ผิวสัมผัสจะช่วยลดความเรียบงายเกินไปของรูปทรง ตามความรู้สึกของสายตาสถาปัตยกรรมที่มีขนาดใหญ่ ควรผิวสัมผัสหยาบ และลักษณะแสดงถึงความมั่นคง แข็งแรง
- การคงสภาพผิวสัมผัสตามคุณสมบัติของวัสดุเอง ได้แก่ ผิวของพื้นที่ขรุขระ ผิวของไม้ที่แสดงคุณค่าในลวดลายและสี สันอย่างเต็มที่ จะให้คุณค่าทางความงามตามธรรมชาติ ไม่เบื่อง่าย
- การเพิ่มผิวสัมผัส เพื่อประโยชน์ใช้สอยอย่างอื่น เช่น ช่วยป้องกันแสงสะท้อนภายในห้องที่ไม่ต้องการแสงมากเกินไป ช่วยทำให้ลดการสะท้อนเสียงได้มากยิ่งขึ้น ทำให้มีเสียงที่นุ่มนวลขึ้น

3.1.7 *ขนาดและสัดส่วน (Size and Proportion)* ขนาดเป็นสิ่งที่กำหนดความเหมาะสมตามหน้าที่ใช้สอย สัดส่วนเป็นสิ่งที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใช้กับเครื่องเรือน นักออกแบบจึงต้องมีความเข้าใจเรื่องกายวิภาคมนุษย์ตามเพศและวัย การออกแบบต้องคำนึงถึงขนาด และ

สัดส่วนที่จะนำไปใช้สอย การออกแบบที่เข้าใจเรื่องขนาด และสัดส่วน จะช่วยให้เกิดความสวยงามและประโยชน์ใช้สอยได้เต็มที่

3.2 ประเภทของการออกแบบตกแต่ง

ปัจจุบันลักษณะการตกแต่งออกแบบเป็น 3 ประเภท ดังนี้

3.2.1 การออกแบบตกแต่งภายใน (Interior Design) หมายถึง การออกแบบเครื่องเรือน (Furniture) การออกแบบและการจัดวางเครื่องเรือนให้เหมาะสม กับเนื้อที่ภายในห้อง โดยกำหนดโครงสร้าง และจัดวางสิ่งประดับตกแต่ง เพื่อประโยชน์ใช้สอยและความงามอย่างสมบูรณ์ รวมทั้งการตกแต่งด้วยงานศิลปกรรมต่างๆ ศิลปะประยุกต์ เช่น พรม เครื่องเคลือบ เหล็กตัด โคมไฟ หรือพันธุ์ไม้ในการประดับตกแต่งภายใน

3.2.2 การออกแบบตกแต่งภายนอก (Exterior Design) หมายถึง การออกแบบกำหนดวัสดุ ผิวสัมผัส สี ภายนอกอาคาร ให้สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม และรูปทรงของอาคาร รวมทั้งการออกแบบหน้าร้านและการออกแบบร้าน ในงานต่างๆ

3.2.3 การออกแบบตกแต่งสวนและบริเวณ (Garden and Landscape Design) หมายถึง การออกแบบวางผังต่างๆ ภายใน บริเวณที่ต้องการ เช่น การวางผังปลูกต้นไม้ ไม้ประดับ การตกแต่งสระ น้ำพุ ด้วยงานประติมากรรม การเลือกใช้วัสดุต่างๆ ตามคุณสมบัติ สี และรูปทรง ให้ประสานกลมกลืน (Harmony) อย่างดี

4. แนวคิดความสัมพันธ์ในการจัดโครงสร้างสี

การจัดโครงสร้างสี (color scheme) เป็นวิธีการเลือกสีหรือกลุ่มสีเพื่อนำไปใช้ในงานศิลปะหรืองานออกแบบ (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2545, น. 49 – 54) หลักเกณฑ์การเลือกโครงสร้างสีตามทฤษฎีสี เป็นวิธีที่คนส่วนใหญ่ยอมรับ และนำไปใช้ได้ผลดี โดยการศึกษาแบ่งโครงสร้างสีออกเป็น 7 โครง ดังนี้

1. ชุดโครงสร้างสีเอกรงค์ (monochrome) คือ สีเพียงสีเดียวที่มีความหลากหลายในเรื่องของน้ำหนัก ทำให้เกิดเป็นน้ำหนักอ่อนแก่ไปจากเดิม เหมาะสำหรับงานตกแต่งที่ต้องการความกลมกลืน

2. ชุดโครงสร้างสีข้างเคียง (analogous) คือ สีที่มีลำดับการเรียงในรูปวงจรัสสีอยู่ติดกัน 2 หรือ 3 สี ซึ่งเป็นสีข้างเคียงที่เป็นโทนร้อนด้วยกัน หรือจะผสมทั้งสีโทนร้อนและโทนเย็นก็ได้ สีข้างเคียงเป็นสีที่คล้ายตามกัน จึงเหมาะสำหรับงานที่ต้องการความกลมกลืนในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง

3. ชุดโครงสร้างสีคู่ตรงข้าม (complimentary) คือ คู่สีที่มีตำแหน่งตรงข้ามกันในวงจรัสสี การเล่นคู่สีตรงข้ามควรคำนึงถึงเรื่องโทนของคู่สีด้วย เพื่อให้คู่สีตรงข้ามกันน่าสนใจยิ่งขึ้น คู่สีตรงข้ามทำให้เกิดความเด่นชัด เกิดความเคลื่อนไหวและสะดุดตา

4. ชุดโครมสี 3 สี ช่วงห่างเท่ากัน (triads 1) คือ สี 3 สีภายในวงจรสีมาตรฐานที่มีระยะห่างเท่ากันทุก ๆ 3 สี ซึ่งเมื่อลากจากจุดเชื่อมต่อกันจะทำให้เกิดเป็นสามเหลี่ยมด้านเท่า

5. ชุดโครมสีคู่สีแยกตรงข้าม (split complement) คือ สี 3 สีที่มีการเรียงช่วงห่าง 2 ช่วงเท่ากัน ส่วนอีกช่วงสั้นกว่า เมื่อลากเส้นโยงสีทั้งสามจะทำให้เกิดเป็น สามเหลี่ยมหน้าจั่ว มีลักษณะเป็นรูปตัว Y การนำไปใช้จะมีลักษณะใกล้เคียงกับการใช้คู่สีตรงข้าม แต่จะให้ความหลากหลายของสีเพิ่มขึ้น

6. ชุดโครมสี 4 สี ช่วงห่างเท่ากัน (tetrads 1) คือสี 4 สีเรียงช่วงห่างเท่ากัน 4 ช่วงเท่า ๆ กัน ถ้าโยงเส้นจะเกิดเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส อาจเรียกได้อีกชื่อว่า คู่สีตรงข้าม 2 คู่ (double complement) สีที่เกิดขึ้นค่อนข้างหลากหลาย เหมาะกับงานที่ต้องการสีมาก ๆ เช่น งานออกแบบสำหรับเด็ก หรือ งานที่ต้องการสีล้วน

7. ชุดโครมสี 4 สี ช่วงห่างไม่เท่ากัน (tetrads 2) คือ สี 4 สีเรียงช่วงห่าง 2 ช่วงสั้นอีก 2 ช่วงยาว เมื่อลากเส้นจะทำให้เกิดเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ดูโดยรวมแล้วเกิดความสัมพันธ์ในลักษณะสีตรงข้ามของสีใกล้เคียง ลักษณะการนำไปใช้ก็คล้ายกับการใช้สีตรงข้าม แต่มีให้เลือกหลากหลายกว่า

4.1 แนวคิดความขัดแย้งกันของสี

ความขัดแย้งกันจะเกิดเมื่อมีการเปรียบเทียบ หากสีมีความแตกต่างกันมากเท่าไรความขัดแย้งก็จะยิ่งชัดเจนมากขึ้น เช่น ดำ – ขาว สว่าง – มืด ร้อน – เย็น ความขัดแย้งถือเป็นหลักใหญ่ในการสร้างองค์ประกอบของสี เพราะหากสีทุกสีคล้ายตามกันหมด สีอ่อนก็ดูอ่อนด้วยกันทั้งหมด สีสดก็สดด้วยกันทั้งหมด ความสวยงาม และการก่อให้เกิดจุดสนใจก็จะด้อยลงไป ความขัดแย้งทำให้เกิดการถ่วงดุลเพื่อให้เรื่องราวของสีที่เกิดขึ้นน่าสนใจ โยฮานเนส อิทเทน (Johannes Itten) จิตรกรชาวสวิส ทำการศึกษาและสรุปหลักเกณฑ์ของสีขัดแย้งหรือสีตัดกันไว้ดังนี้ (ปิยานันต์ ประสารราชกิจ, 2535, น. 31- 37)

1. การตัดกันของสี (contrast of hue)
2. การตัดกันของค่าน้ำหนักความสว่างและมืด (light-dark contrast)
3. การตัดกันของสีโทนร้อน – เย็น (cold-warm contrast)
4. การตัดกันของคู่สีตรงข้าม (complementary contrast)
5. การตัดกันแบบซ้อนผสาน (simultaneous contrast)
6. การตัดกันของความอิ่มตัว (contrast of saturation)
7. การตัดกันด้านเนื้อที่หรือปริมาณ (contrast of extension)

4.2 แนวคิดการใช้สีตกแต่งภายนอกอาคาร

ในการกำหนดโครงสร้างในการตกแต่งภายนอกอาคาร มิได้มีข้อกำหนดแน่นอนลงไปว่าควรใช้สีอะไรบ้าง แต่พอมีแนวทางเพื่อประกอบการพิจารณาสรุปได้ดังนี้ (วรพงศ์ วรชาติอุดมพงศ์, 2535, น. 45 – 48)

1. การกำหนดโครงสร้างให้มีความสัมพันธ์กับลักษณะอาคารของแต่ละสถานที่ ตัวอย่างเช่น สถานที่ทำการค้า หรือห้างสรรพสินค้า ควรใช้สีสะอาดตา น่าสนใจ เหมาะสมกับลักษณะของอาคาร วัสดุที่ตกแต่งอาจใช้สีสดใสก็ได้ อาคารที่อยู่อาศัย จัดได้ว่าเป็นสถานที่ส่วนบุคคล การใช้สีควรคำนึงถึงความพอใจของผู้อยู่อาศัย และให้มีความสัมพันธ์กับลักษณะตัวอาคารด้วย

2. การกำหนดโครงสร้างให้มีความสัมพันธ์กับสิ่งข้างเคียง สิ่งที่เกี่ยวข้องกับตัวอาคารย่อมมีบทบาทมากพอสมควร เพราะสภาพของอาคารย่อมต้องการลักษณะสีส่วนรวมอยู่ด้วยเสมอ โดยเฉพาะอาคารพาณิชย์ ถ้าใช้สีเพียงตามความพอใจ หรือต้องการให้แปลกโดยไม่สนใจบริเวณใกล้เคียงเลย บางครั้งอาจทำให้อาคารดูรู้สึกมีสีสิ้นเยอะเกินไป ดูแล้วเบื่อ ดังนั้นควรใช้กลุ่มสีที่กลมกลืนกับสีของบริเวณข้างเคียงด้วย

3. กำหนดให้มีความสัมพันธ์กับคุณค่าของสีตามธรรมชาติ คุณลักษณะของสีตามธรรมชาติ ได้แก่ หิน อิฐ ไม้ เป็นต้น สามารถนำมาใช้กับการก่อสร้างอาคารได้เป็นอย่างดี เมื่อนำมาใช้ก็ควรรักษาคุณค่าของสีด้วย หรือพยายามส่งเสริมให้เห็นคุณค่าของวัสดุนั้นยิ่งขึ้น ไม่ควรทำลายคุณค่าของวัสดุนั้นด้วยการเปลี่ยนสีใหม่ เช่น การเปลี่ยนสีอิฐให้เป็นสีหิน หรือการเอาไม้ไปทาสีเป็นสีปูน เป็นต้น บางครั้งอาจยกเว้นกรณีที่ไม่ใช่วัสดุแล้วทำเลียนแบบของจริงตามธรรมชาติก็ได้

4. กำหนดสีให้สัมพันธ์กับขนาดของตัวอาคาร โดยปกติอาคารต่าง ๆ ย่อมมีหน้าที่การใช้สอยต่างกันออกไป การใช้สีจึงต้องให้เหมาะสมกับลักษณะ และขนาดของอาคารนั้น ๆ ถ้าอาคารมีขนาดเล็ก ควรใช้สีกลางที่อ่อนลง ใช้สีอ่อนดูสะอาดตา เพราะช่วยให้อาคารดูมีขนาดใหญ่ขึ้น และดูไม่อึดอัด การใช้สีเข้มกับอาคารเล็กย่อมทำให้รู้สึกถูกจำกัดขอบเขต อาคารใหญ่ไม่ควรใช้สีเข้มเกินไปเพราะอาจทำให้ดูทึบและดูเป็นก้อนวัตถุน่าดูใหญ่ ทำให้ดูน่ากลัว

5. การใช้สีที่มีคุณค่าของสีหนักกับอาคาร อาจใช้สีเข้มกับอาคารบางลักษณะได้ เช่น ใช้สีดำ สีน้ำเงินเข้ม สีเทาเข้ม เป็นต้น ใช้ประกอบบ้างบางส่วน แต่ต้องให้มีสัดส่วนสีที่มีค่าของสีอ่อนมากกว่า ใช้ประกอบในปริมาณส่วนน้อยได้

6. การกำหนดจำนวนสีกับผิวอาคาร ปรกติไม่นิยมใช้หลายสีทำการตกแต่งภายนอกอาคาร โดยเฉพาะอาคารที่มีขนาดใหญ่ การใช้สีหลายสีอาจใช้ได้อย่างดีกับลักษณะโครงสร้างแบบเอกนรงค์

7. สภาพของสีภายนอกอาคาร การกำหนดสีต้องคำนึงถึงสภาพดินฟ้าอากาศของแต่ละท้องถิ่นด้วย สำหรับประเทศไทยเรานั้นเป็นประเทศที่มีแสงแดดจัด สามารถใช้สีสดได้อย่างดี สังกะตจาก

การใช้สีกระเบื้องหลังคาของโบสถ์ วัด วิหาร พระราชวัง สีที่ใช้เป็นสีแก่ เข้ม ชัดเจน แต่ก็ดูไม่ฉูดฉาดบาดตา ทั้งนี้เพราะแสดงแดดเป็นตัวประสานความกลมกลืนของสีกับสภาพแวดล้อมเป็นอย่างดี

4.3 จิตวิทยาการใช้สี

สีเป็นสิ่งที่ใช้สร้างความสนใจได้รวดเร็วที่สุด สามารถทำให้เกิดบรรยากาศที่ร่าเริง สงบ หรือสง่างามได้ การใช้สีแต่ละสถานที่สำหรับแต่ละบุคคล ผู้ออกแบบจะต้องมีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับความเหมาะสมที่แตกต่างกันออกไป สีใดจะเหมาะสมกับสถานที่ใด มักจะมีเหตุผลทางกายภาพสนับสนุนทางจิตวิทยาอยู่เสมอ เช่น สีโทนร้อนเหมาะสำหรับเด็ก เนื่องจากเด็กเป็นวัยซุกซน คล่องแคล่วว่องไว หรือสีโทนเย็นเหมาะสำหรับการทำงานที่ต้องใช้สมาธิ เป็นต้น นักจิตวิทยาเกี่ยวกับสี เฟเบอร์ เบอเรน (Faber Birren) ได้พยายามค้นหาสีที่เหมาะสมสำหรับแต่ละสถานที่ โดยคำนึงถึงพฤติกรรม และกิจกรรมที่คนหลากหลายเข้าใช้สถานที่นั้น ๆ แต่ละคนอาจมีความรู้สึกหรือความคิดเห็นเกี่ยวกับสีในสถานที่แตกต่างกันไปบ้าง ซึ่งในกรณีนี้ก็ถือเป็นเรื่องปกติ เพราะการทดลอง และสรุปผลคำนึงถึงบุคคลส่วนใหญ่เป็นเกณฑ์ และไม่อาจครอบคลุมความคิดเห็นของทุก ๆ บุคคลได้ แต่เพื่อการออกแบบให้ได้ตามความต้องการของลูกค้า จึงมีการศึกษาเกี่ยวกับผลของการใช้สีซึ่งมีผลทางกายภาพ และทางจิตใจซึ่งเป็นที่ยอมรับ และนิยมใช้ในการออกแบบ ซึ่งสามารถสรุปเป็นตารางได้ ดังนี้

สีกับอารมณ์ความรู้สึก (Emotional and Colour Temperature)

สี	ความรู้สึกด้านบวก	ความรู้สึกด้านลบ	อิทธิพลในการใช้สี
แดง	passion, love, excitement, fire, strength, courage	anger, war, danger	เพิ่มกระบวนกรหายใจ เพิ่มแรงดันเลือด ความอยากอาหาร เร่งการเผาผลาญ
ส้ม	happiness, endurance, stimulation, enthusiasm, determination, attraction	Heat	เพิ่มกิจกรรมทางกายภาพ เจริญอาหาร และพลังงาน
เหลือง	cheerfulness, sunshine, energy, joy, intelligence, honor	deception, cowardice, caution	เพิ่มกิจกรรมทางกายภาพ ความรู้สึก และพลังงาน
ฟ้า	tranquility, loyalty, truth, depth, confidence, honor	Depression, solemnity, coldness	เพิ่มความสงบ และความพึงพอใจ

สี	ความรู้สึกด้านบวก	ความรู้สึกด้านลบ	อิทธิพลในการใช้สี
เขียว	safety, nature, restfulness, growth, fertility, harmony, newness, security, money	greed, envy, jealousy, ignorance	การรักษา และการผ่อนคลาย
ม่วง	power, wealth, dignity, royalty, luxury, magic, wisdom, drama, mystery, ambition, creativity, femininity	snobbery, gloominess	เพิ่มความคิดริเริ่ม และความสร้างสรรค์

ที่มา : Birren, 1978

ตารางที่ 2 ตารางแสดงความหมายของสีต่างๆ

เรื่องจิตวิทยาของสีต่อสถานที่นี้ได้อธิบายทฤษฎี และความเห็นของ เฟเบอร์ เบอริเรน (Faber Birren) นักจิตวิทยาผู้มีชื่อเสียงเกี่ยวกับการทดลองปฏิกิริยาของมนุษย์ที่มีต่อสี โดยลำดับสถานที่ต่าง ๆ ดังนี้ (The elements of color, 1970, pp. 125 – 147)

1. โรงพยาบาล การใช้สีในโรงพยาบาลเป็นสิ่งที่จะต้องระมัดระวังอย่างมาก เพราะเป็นที่ ๆ สีมียุทธศาสตร์ต่อความรู้สึกได้ง่าย จะต้องคำนึงถึงความเหมาะสมต่อการใช้งานเป็นลำดับแรก หลักการใช้สีทั่วไปในห้องผู้ป่วยมักจะคำนึงถึงการผ่อนคลาย สีที่ใช้จะต้องคำนึงถึงผลกระทบทั้งร่างกายและจิตใจ เช่น สีที่สว่าง และจ้าเกินไป จะมีผลต่อการทำงานของความดันโลหิต หัวใจ และความถี่ของการหายใจ อวัยวะต่าง ๆ จะถูกกระตุ้นให้ทำงานเร็วขึ้น แต่สีขม และนุ่มนวลจะให้ผลในทางตรงกันข้าม

2. โรงเรียน การใช้สีในโรงเรียนจะต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และพฤติกรรมซึ่งเป็นปัญหาต่าง ๆ การเรียนรู้ส่วนใหญ่เกิดขึ้นภายในชั้นเรียน สภาพแสงสว่าง และการใช้สีภายในห้องนี้จึงเป็นเรื่องสำคัญมาก หากก่อให้เกิดปัญหาดวงตาเมื่อยล้าหรือพร่ามัว ก็จะทำให้การเรียนดำเนินไปไม่ได้ประสิทธิภาพเท่าที่ควร

3. โรงแรม การใช้สีในโรงแรมสามารถใช้ได้หลากหลาย ขึ้นอยู่กับลักษณะของโรงแรม หรือความต้องการทางด้านบรรยากาศ การใช้สีหลากหลายจะต้องคำนึงถึงความกลมกลืนทั่วทั้งบริเวณด้วย โดยให้สีโดยรวมออกมาสวยงาม การใช้สีที่ชัดเจนรุนแรงจะเสี่ยงต่อความชอบ และไม่ชอบของแขกผู้มาพัก ในทันทีที่เห็นการตกแต่ง ในห้องโถงของโรงแรม การใช้สีหลากหลายโดยคำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงน้ำหนักและความสดใสแต่ละบริเวณ จะทำให้เนื้อที่กว้างใหญ่ไม่หยุดนิ่ง เกิดการเคลื่อนไหวของมุมมองและนำสายตาไปสู่จุดต่าง ๆ ได้อย่างน่าสนใจ แต่ถ้าต้องการบรรยากาศที่สงบ และอบอุ่น อาจใช้สีเรียบ น้ำหนักสีกลาง โดยให้แสงในส่วนที่ต้องการเน้นสว่างกว่าบริเวณอื่น เพื่อไม่ให้มืดหายไปบริเวณโดยรอบ

4. สำนักงาน สิ่งที่ต้องคำนึงถึง คือ สีที่ก่อให้เกิดประสิทธิภาพในการทำงาน ไม่รบกวนสายตาให้เมื่อยล้า ในสำนักงานเรื่องของความสว่างเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่งกว่าเรื่องของสี การใช้สีจ้าเกินไป เช่น สีขาว จะทำให้สายตาอ่อนเพลียไม่สามารถมีสมาธิอยู่ได้นาน และในทางตรงกันข้ามสีที่มืด ทำให้ต้องเพ่งสายตามากเกินไป และกล้ามเนื้อตาไม่ได้ผ่อนคลาย สีที่เหมาะสมสำหรับการทำงานโดยทั่วไป มักจะเป็นสีนูน ถ้าเป็นสีโทนร้อนมักจะใช้สีเหลืองอ่อน ส้มหม่น สีทราย สีน้ำตาลอ่อน ถ้าใช้สีโทนเย็นมักใช้สีขาวนวล เขียวอ่อน และฟ้าอ่อน การใช้สีสดมักใช้แต่บริเวณเล็ก ๆ เช่น บนผ้าปูเก้าอี้ รูปภาพบนฝาผนัง แต่จะต้องระวังไม่ให้รบกวนสายตาเกินไป

5. ร้านอาหาร สีสนในร้านอาหารเกี่ยวพันกันหลายประการ ไม่เพียงแต่สีของงานตกแต่งภายในเท่านั้น เริ่มด้วยสีของอาคารเอง สีของภาชนะ สีของอุปกรณ์เครื่องประดับบนโต๊ะอาหาร ตั้งแต่ผ้าเช็ดปาก ดอกไม้ เชิงเทียน เป็นต้น เรื่อยไปจนถึงสีสนของเครื่องเรือน และห้องที่รับประทานอาหาร ผู้ออกแบบต้องเข้าใจวิทยาการใช้สี ในการตกแต่งร้านอาหารทุก ๆ จุดที่กล่าวมา เพราะสีห้องอย่างเดียวไม่สามารถสร้างบรรยากาศได้ สีพื้นฐานที่เหมาะสมกับห้องอาหารคือสีโทนอุ่น เช่น สีแดง สีส้ม สีเหลือง และสีที่พบว่าเหมาะสมรองลงมาคือสีโทนเย็น เช่น สีเขียว และสีฟ้าอมเขียว สีเขียวขาวเป็นสีอ่อน เช่น สีเหลืองอ่อน เขียวอ่อน และสีสด เช่น แดงอมส้ม ชมพู และเหลืองสด ฟ้าอมเขียว สีฟ้าใส เหล่านี้เหมาะที่จะใช้เป็นสีพื้นในการจัดแสดงอาหารให้ดูน่ารับประทาน สีที่ควรหลีกเลี่ยงคือ สีม่วงแดง ม่วง เหลืองอมเขียว เหลืองอมส้ม เขียวมะกอก และเทาโทนต่างๆ ในสถานบริการขายอาหารและเครื่องดื่มเช่น ภัตตาคาร คอฟฟี่ช็อป เป็นต้น พบว่าสีชมพูอมส้ม และเหลืองพิกทองเหมาะเป็นสีบนผนัง ช่วยให้สดชื่นกระฉับกระเฉง สีขาว สีแดงอมส้ม สีน้ำตาล และสีน้ำเงินสดเหมาะที่จะใช้เป็นสีแต่งแต้มให้ดูโดดเด่น สีส้มอ่อนจะทำให้เจริญอาหารดีที่สุดใน

6. ร้านค้า สีสนของสินค้าเป็นเรื่องสำคัญในการเรียกความสนใจจากลูกค้า การใช้สีในร้านค้าจึงต้องคำนึงถึงการส่งเสริมด้านสินค้าให้ดูน่าใช้ และเด่นขึ้นมาจากแท่นวางหรือชั้นแสดงสินค้า การให้แสงถือเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง สีของแสงที่เหมาะสมจะพิจารณาใช้บนสินค้าแต่ละประเภท โดยทั่วไปถ้าเป็นบริเวณที่ไม่ต้องการแสงสว่างมาก มักนิยมใช้แสงสีอุ่น แสงอุ่นนี้เหมาะสำหรับการแสดงสินค้าประเภทเครื่องใช้ในบ้าน เสื้อผ้าสตรี เครื่องสำอาง การใช้แสงจะต้องรู้จักการเล่นแสงและเงาด้วย เพื่อให้สินค้าดูมีมิติ น่าสนใจว่าการวางแสงให้ดูเป็นวัตถุแบน ๆ ต่อเนื่องกันไปตลอดพื้นที่แสดงสินค้า แสงของสีในร้านขายอาหารก็จะแตกต่างออกไป ไฟแสง “daylights” เหมาะสำหรับส่องอาหารประเภทผัก และไฟแสงออกสีชมพูเหมาะสำหรับ เนื้อ สีน้ำเงิน แดง เขียว ให้เป็นสีของป้าย ผนัง และสีที่แสดงสินค้าที่เด่นชัด ส่วนในบริเวณที่ต้องการแสดงสีของสินค้าเอง ผนังควรจะใช้สีขาวหม่น ระวังจะรังการใช้สีจนลายตา ในจุดขายเล็ก ๆ ที่ต้องการเรียกลูกค้าควรจะใช้สีที่ตัดกันอย่างรุนแรง อาจจะใช้แสงสีขาวเข้ามาช่วยบ้าง ในบริเวณสินค้าแฟชั่น สีรอบ ๆ ไม่ควรใช้สีเทา ควรใช้สีที่ลดความสดลง เป็นสีระหว่างสีที่สดที่สุดกับสีเทากลาง เช่น

สีทองซีด สีเขียวเฟิร์น สีฟ้าอมเทา ตลอดจนถึงอ่อนไปถึงขาว หรือไม่ก็ใช้สีรุนแรงไปเลย ต้องดูแบบ และ แนวทางของสินค้าที่แสดงว่าต้องการบรรยายกาศอย่างไร

5. แนวความคิดสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในแง่ของเวลา พื้นที่ และประวัติศาสตร์

เวลา พื้นที่ และอัตลักษณ์ คือประวัติศาสตร์ชุมชนท้องถิ่น ชาวบ้านในแต่ละชุมชนมีประวัติศาสตร์ ของตัวเอง แต่ชาวบ้านถูกทำให้ลืมประวัติศาสตร์ของตนเองไป และการหลงลืมทางประวัติศาสตร์ทำให้ ชาวบ้านหลงลืมความเป็นตัวตนและศักยภาพของตนเองไปด้วย ถ้าชาวบ้าน 1 คน คือ 1 หน่วยย่อยใน ชุมชนที่ขาดศักยภาพในตัวตนแล้วก็เป็นเรื่องง่ายมากในการที่ชุมชนซึ่งเป็นหน่วยใหญ่จะยอมรับการ กำหนดความเป็นตัวตนของเขาจากพลังที่มาจากภายนอก ไม่ว่าจะป็นจากระบบราชการ หรือระบบทุนที่ เข้าไปมีอำนาจเหนือชีวิตพวกเขา การหลงลืมประวัติศาสตร์ของชาวบ้านนี้เองที่ส่งผลให้ชาวบ้านขาดพลัง ในการปรับตัวหรือต่อสู้กับความเปลี่ยนแปลงนานับประการที่ทำลายชุมชนของพวกเขา

ความสำนึกทางประวัติศาสตร์เป็นความสำนึกของผู้คนที่จะทำให้สามารถวางตนเองอยู่ในกระแส ของความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้อย่างมีพลังเพราะความสำนึกทางประวัติศาสตร์คือสำนึกที่บ่งบอกกับ ตนเองว่าเราคือใคร เรามาอย่างไร และเรากำลังจะเดินไปไหน การรื้อฟื้นประวัติศาสตร์ของชาวบ้านจึงเป็น เรื่องจำเป็นอย่างยิ่งในปัจจุบัน เพราะหากหวังที่จะสร้างความเข้มแข็งของสังคมต้องเริ่มสร้างกันที่พื้นฐาน ของสังคมที่เป็นคนส่วนใหญ่ก่อน การรื้อฟื้นประวัติศาสตร์ของชาวบ้านจะเป็นเงื่อนไขที่ชาวบ้านรื้อฟื้นภูมิ ปัญญาของบรรพบุรุษของเขาขึ้นมาเพื่อสืบต่อรากฐานทางประวัติศาสตร์ของตนเองอีกทางหนึ่งด้วย

การนำไปสู่ความเข้าใจประวัติศาสตร์ของชาวบ้านที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ก็คือ ความเข้าใจเรื่อง พื้นที่ เพราะความเปลี่ยนแปลงจากมุมมองของชาวบ้านนั้นจะสัมพันธ์อยู่กับพื้นที่ของชาวบ้านเอง พื้นที่ของ ชาวบ้านซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความเปลี่ยนแปลงนั้นจะเป็นพื้นที่ที่ชาวบ้านทั้งหลายมีความผูกพันอย่างแนบ แน่นไม่ว่าจะเป็นแม่น้ำลำธาร ที่นา ที่สาธารณะอื่น ๆ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่สายใยของชุมชนครอบคลุมไปถึงความ เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสมบัติของชุมชน

การเปลี่ยนแปลงที่สัมพันธ์อยู่กับการมองเห็นพื้นที่ของความเปลี่ยนแปลงในประวัติศาสตร์ของ ชาวบ้าน จะมีผลสำคัญต่อการเปลี่ยนการรับรู้ตนเองของชาวบ้านด้วย กล่าวคือ ชาวบ้านจะเริ่มมองเห็น รากเหง้าของตนเองเด่นชัดขึ้น และเริ่มสร้างอัตลักษณ์ของตนเองจากความเป็นมาของประวัติศาสตร์ อัต ลักษณ์ของชาวบ้านที่เปลี่ยนแปลงจากเดิมจะเป็นอัตลักษณ์ที่เกิดขึ้นภายในกลุ่มของชาวบ้านเอง ความ เปลี่ยนแปลงของเวลาและพื้นที่อันนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในอัตลักษณ์นี้จะทำให้ชาวบ้านสามารถรื้อฟื้น และสร้างพลังของชุมชนขึ้นมาเพื่อที่จะสามารถอยู่ได้ในสังคมปัจจุบันอย่างมีศักดิ์ศรี และมีพลังในการ สร้างสรรค์สังคมต่อไป

6. แนวความคิดสถาปัตยกรรมร่วมสมัย (Contemporary Architecture)

สถาปัตยกรรมร่วมสมัยเป็นสถาปัตยกรรมที่มีมากกว่ารูปแบบ หมายถึง มีความงามที่มาจากภายใน คือ การใช้งานคุณค่าของตัวอาคารสามารถรองรับฐานของชีวิตของคนจากรุ่นหนึ่งส่งต่อมารุ่นหนึ่ง อยู่ร่วมได้ในช่วงต่าง ๆ ของเวลา คือ อดีต ปัจจุบัน และอนาคต มีขอบเขตของความชัดเจนในความร่วมสมัยที่แตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัยของกาลเวลา เป็นเสมือนเรื่องราวที่เล่าเรื่องผ่านกาลเวลา โดยที่สถาปัตยกรรมนี้ยังเป็นส่วนเชื่อมต่อยุคสมัยได้โดยไม่รู้สึกรัดแย้งกับความเป็นไปในเวลาที่เปลี่ยนไป ซึ่งหมายความว่ามันมีความร่วมสมัยอยู่ในตัว ความเข้าใจจากพื้นฐานที่มาจากรากลึกและคุณค่าที่พอจะให้ความหมายของสถาปัตยกรรมร่วมสมัยในอาคารนั้น ๆ ได้ ต้องมีคุณสมบัติที่เด่นชัดและควรค่าในการกล่าวถึง เมื่อเห็นสิ่งใดสิ่งหนึ่งในสถาปัตยกรรมนั้นสามารถที่จะรับรู้ได้ว่ามันสามารถข้ามผ่านกาลเวลาต่าง ๆ มาได้ลักษณะร่วมสมัยไม่ได้จำกัดว่าต้องแสดงถึงยุคสมัย แต่การแสดงถึงยุคสมัยก็ไม่ได้หมายความว่าไม่สามารถร่วมสมัยได้ รวมถึงความงามในแต่ละยุคสมัยก่อให้เกิดความปรารถนาถึงมันตลอดเวลาที่ผ่านไปมาและอาจจะมีต่อไปในอนาคต

7. แนวความคิดสถาปัตยกรรมไทยร่วมสมัย (Contemporary Thai Architecture)

มุมมองในคำจำกัดความของสถาปัตยกรรมไทยร่วมสมัยอ้างอิงสิ่งที่ไม่ต้องยึดติดกับภาพลักษณ์ในเชิงรูปแบบหน้าตาอาคารเพียงอย่างเดียว แต่วางรูปแบบโดยกำหนดให้อยู่ในลักษณะการคิดและกลยุทธในการคลี่คลายการออกแบบอาคารเป็นประเด็นหลักใช้เทียบเคียงกับลักษณะดั้งเดิมและในสิ่งที่สามารถข้ามผ่านไปยังอนาคตได้อย่างสมบูรณ์ มุมมองที่ควรพิจารณามีดังนี้

1. เหตุแห่งความเป็นไทยแต่ไม่ได้มาซึ่งความเป็นไทย หมายถึง วัฒนธรรมการเทียบค่าจากภาพลักษณ์สืบต่อมาจากเก๋าก่อนด้วยศิลปะและชนชั้นในไทย ความพอใจในความวิจิตรศิลป์บนรากฐานของความอุดมสมบูรณ์ของแผ่นดินที่เคยมีและยังมีอยู่ในบางชนชั้นในปัจจุบัน เหตุสำคัญคือสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงการที่เรามองแต่องค์ประกอบพื้น ๆ ที่มองอย่างตรงไปตรงมาจากสิ่งที่เป็นเปลือกเท่านั้น โดยไม่ได้เข้าใจและมองเห็นคุณค่าถึงแก่นแท้ในความเป็นไทยเลย

2. กายภาพที่เคลื่อนไหว หมายถึง กายภาพในวันก่อนมีสิ่งเปลี่ยนแปลงไปแต่ไม่ทั้งหมด กายภาพไม่ใช่แค่ แดด ลม ฝน สภาพธรรมชาติเท่านั้น แต่รวมได้ถึงสาระต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดเป็นอาคาร และที่เป็นสิ่งแวดล้อม ขณะที่กายภาพไม่ว่าจะเป็น พื้นที่ใช้สอยและเทคนิคการก่อสร้าง สภาพพื้นที่ที่ค้ำเนื่องถึงเปลี่ยนแปลงไป ด้วยความเป็นสมัยใหม่ ได้มีการคิดคำนึงถึงการทำให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ด้วยการพิจารณาการวางตัวอาคารและการเลือกใช้วัสดุได้อย่างเหมาะสมซึ่งเป็นสัญชาตญาณของการสร้างที่อยู่อาศัยที่มีในสถาปัตยกรรมไทย และมีความชัดเจนในลีลาขององค์ประกอบสถาปัตยกรรมโดยการมองที่กลวิธีการสร้างสรรค์ภูมิปัญญา แสดงที่มาในองค์ประกอบสถาปัตยกรรม โดยยึดเป็นหลักการของการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ให้สัมพันธ์กับสิ่งที่กำลังเป็นอยู่

3. ไม่คำนึงถึงหรือยึดติดเพื่อให้เห็นอดีตมากเกินไป หมายถึง ไม่ควรละทิ้งรูปแบบความเป็นไทยที่มีมาแต่ดั้งเดิม แต่เปิดใจสู่การสร้างสรรค์อีกหนึ่งความเป็นไทยที่อยู่บนภูมิความคิดใหม่ ซึ่งไม่ใช่การแสดงออกถึงความเป็นไทยเพียงแค่เปลือกอาคารเท่านั้น แต่ควรได้มองจากสิ่งที่สะท้อนออกมาซึ่งความเป็นไทยโดยส่วนลึกในตัวของเราเอง

4. สร้างสรรค์ความคิดต่อเนื่องไปยังสมัยต่อไปได้ สถาปัตยกรรมที่ไม่ได้สนใจยุคสมัย ลักษณะร่วมสมัยไม่ได้จำกัดว่าต้องแสดงถึงยุคสมัย แต่การแสดงถึงยุคสมัยก็ไม่ได้หมายความว่าไม่สามารถร่วมสมัยได้ ยิ่งความงามและคุณค่าในองค์ประกอบสถาปัตยกรรมทั้งในเชิงแนวคิดจะเป็นตัวเชื่อมโยงยุคสมัย ก่อให้เกิดความปรารถนาถึงมันตลอดเวลาที่ผ่านมาและอาจจะต่อไปในอนาคต คือสิ่งที่ก่อให้เกิดความร่วมมือ

8. วรรณกรรม/สารสนเทศที่เกี่ยวข้อง

ชาติรี ประกิตนันทการ (2551) การสร้างความศิวีไล ในสังคมไทย เปรียบได้กับการสร้างอุดมคติร่วมในสังคมสยาม วัฒนธรรมตะวันตกได้กลายสภาพเป็นสัญลักษณ์ของความทันสมัยในบริบทสยาม การเสด็จประภาสยุโรปของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีนัยยะที่สำคัญยิ่ง โดยหวังที่จะยกระดับสังคมสยามให้ทัดเทียมกับนานาชาติตะวันตก การออกแบบสถาปัตยกรรมได้ถูกใช้เป็นสัญลักษณ์หนึ่งในทางพระราชอำนาจ โดยการนำเข้าช่าง ผู้เชี่ยวชาญมาทำงานโดยการทำให้เหมือนและถูกต้องตามแบบฉบับเดิม เหตุการณ์ดังกล่าวกำลังลดทอนรูปแบบดั้งเดิมของศิลปะแบบสยาม และได้กลายเป็นสิ่งล้ำสมัย

ชาติรี ประกิตนันทการ (2551) สยามใหม่ สู่ไทยใหม่, ในสมัยรัชกาลที่ 6 นั้น ปัญหาการสร้าง ความทัดเทียมกับชาติตะวันตกส่งปัญหาให้สยามขาดเสถียรภาพในด้านอัตลักษณ์เชิงวัฒนธรรม กลายเป็น ปม ของคนในสยามประเทศ ค่านิยมในชาติตะวันตกที่มีมากเกินไป ผลจากความต้องการที่จะตามแบบอย่างนั้นๆ การละเลยรากเหง้าทางสังคมและวัฒนธรรมได้ถูกลดค่าลงไปเรื่อยๆ ประเด็นเรื่องของ “ชาติ” ในรัชกาลที่ผ่านมานั้นเป็นเรื่องนามธรรมที่ยากแก่การเข้าใจ ภูษกรณ์และสัญลักษณ์ของสยามเป็นสิ่งที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พยายามสร้างขึ้นในสมัยของพระองค์ สถาปัตยกรรมยังคงเป็นสัญลักษณ์ในการใส่ภาพลักษณ์ดังกล่าว โดยได้มีการนำเสนอรูปแบบอื่นๆที่ต่างไปจากเดิม การผสมผสานการออกแบบผังอาคารแบบใหม่ๆ เน้นประโยชน์ใช้สอยแบบตะวันตก กับรูปลักษณ์ หน้าตา รูปแบบศิลปะไทยที่วิจิตรบรรจงมาผสมเข้ากันนั้น ได้สร้างเอกลักษณ์ที่เด่นชัดขึ้นโดยมิได้ละทิ้งรากเหง้าทางวัฒนธรรมของชาติและยังคงความทันสมัยไว้ ซึ่งเป็นเหมือนภาพลักษณ์แทนความหมายของ “ไทยใหม่” ที่ชัดเจนและอธิบายได้มากขึ้น.

จิตติวัฒน์ นงนุช (2550) , ศึกษาเกี่ยวกับสัญญาแห่งสถานที่ : ชุมชนชาวจีนย่านตลาดน้อย กรุงเทพมหานครพบว่าสัมพัทธ์การรับรู้สถานที่เกิดจากองค์ประกอบทางกายภาพที่สำคัญห้าประการ ได้แก่ หนึ่งร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่ยังคงอยู่, วิถีชีวิตในแบบพุทธของชาวจีน, การซ้อนทับของกิจกรรมในสถานที่เดียวกันอย่างแยกไม่ออก, ผู้คนเชื้อสายจีน และสัญลักษณ์ทางพิธีกรรมความเชื่อ อาคารสถาปัตยกรรม ตลอดจนภาษาที่ใช้ในการสื่อสารระหว่างกัน การวิเคราะห์เพื่อจัดกลุ่มขององค์ประกอบทางกายภาพในฐานะที่เป็นระบบสัญลักษณ์นั้นนำไปสู่ความเชื่อมโยงกับรากฐานทางวัฒนธรรมของชาวจีน ได้แก่ กลุ่มของสัญลักษณ์ทางด้านฮวงจุ้ยมีรากฐานมาจากวัฒนธรรมทางด้านที่ตั้งถิ่นฐานในแบบชาวจีน กลุ่มของสัญลักษณ์ทางการเคารพบูชาที่มีรากฐานมาจากวัฒนธรรมการเคารพบูชาบรรพบุรุษและเทพเจ้าของชาวจีน กลุ่มของสัญลักษณ์ด้านการประกอบพิธีกรรมมีรากฐานมาจากลัทธิเต๋าและวัฒนธรรมด้านการบริโภค กลุ่มของระบบสัญลักษณ์ทางด้านปรัชญาในการดำรงชีวิตมีความเกี่ยวเนื่องกับทัศนะทางด้านจริยธรรมของชาวจีน ซึ่งเกิดจากการผสมผสานทางความเชื่อในแบบพุทธมหายาน แนวคิดของขงจื้อและเล่าจื้อรวมทั้งแนวคิดในการปฏิบัติของลัทธิเต๋า จากการวิเคราะห์กรณีศึกษาย่านชุมชน ผังอาคารและที่ว่างในย่านตลาดน้อยพบว่าสัมพัทธ์การรับรู้สถานที่นั้นเกิดจากสัญญาที่สำคัญสี่ประการ กล่าวคือ ผู้คนที่อยู่อาศัย ระบบที่ว่างที่มีความหมายทางระบบสัญลักษณ์ พิธีกรรมที่มีการสืบทอดมาจากความเชื่อดั้งเดิม และรูปแบบกิจกรรมทางเศรษฐกิจสังคม สัญญาทั้งสี่ประการนี้นำไปสู่การตีความและสร้างความหมายให้เกิดขึ้นในผังชุมชน ที่โล่งว่าง อาคารและสถาปัตยกรรมซึ่งมีความสัมพันธ์แนบแน่นกับผู้อยู่อาศัยในย่านตลาดน้อยมาอย่างยาวนาน และมีความเกี่ยวเนื่องไปถึงวัฒนธรรมหลักห้าประการดังนี้

๑. ระบบสัญลักษณ์ทางด้านฮวงจุ้ยมีรากฐานเชื่อมโยงมาจากวัฒนธรรมด้านความเชื่อเรื่องพลังที่เกี่ยวข้องกับการตั้งถิ่นฐานของชาวจีนในสมัยโบราณ และเป็นศาสตร์ที่ยังได้รับความเชื่อถือจากชาวจีนเป็นจำนวนมากในปัจจุบัน
๒. ระบบสัญลักษณ์ทางการบูชาเทพเจ้าและบรรพบุรุษมีความเชื่อมโยงมาจากวัฒนธรรมการเคารพบูชาเทวดาฟ้าดิน และชีวิตหลังความตาย จากลัทธิเต๋านในอดีต
๓. ระบบสัญลักษณ์ของศาลเจ้าเพื่อประกอบพิธีกรรมทางด้านความเชื่อซึ่งเป็นผลมาจากวัฒนธรรมการสร้างระบบเครือข่ายทางสังคมของคนจีน(Chinese Social Network)
๔. ระบบสัญลักษณ์ทางการประกอบพิธีกรรมพบว่ามีความเชื่อมโยงกับหลักการเป็นหนึ่งเดียวกับธรรมชาติตามแนวคิดที่สำคัญของ”เล่าจื้อ” (ปราชญ์ที่สำคัญต่อรากฐานทางความคิดของชาวจีนมาตั้งแต่สมัยโบราณ) และมีความเกี่ยวเนื่องไปยังวัฒนธรรมด้านการบริโภคอีกด้วย
๕. ระบบสัญลักษณ์ทางด้านปรัชญาในการดำรงชีวิตมีความเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรมเรื่องความดีงามและสุนทรียภาพในทัศนะของชาวจีน รวมทั้งแนวคิดทางลัทธิความเชื่อและศาสนาได้แก่แนวคิดของขงจื้อและเล่าจื้อ แนวคิดทางศาสนาพุทธนิกายมหายานและแนวคิดตามลัทธิเต๋า

สันติรักษ์ ประเสริฐสุข (2549), สถาปัตยกรรมแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างสัญลักษณ์และวัตถุที่มนุษย์สร้างขึ้น การพัฒนาทฤษฎีทางด้านภาษาศาสตร์โดยเฉพาะทางด้านสัทวิทยา ได้เกิดสกุลทางความคิดแบบใหม่ในโลกตะวันตก เช่น โครงสร้างนิยม หลังโครงสร้างนิยม และส่งผลกระทบต่อศาสตร์แขนงอื่นๆ อิทธิพลทางภาษาศาสตร์ได้แผ่ขยายไปสู่วงการศึกษาทางด้านสถาปัตยกรรมและอื่นๆ การศึกษาและการออกแบบสถาปัตยกรรมได้รับแนวคิดในเชิงภาษาศาสตร์ (สัทวิทยา) เข้ามาใช้ ทำให้สถาปัตยกรรมถูกพิจารณาในสถานะใหม่ คือสถานะของภาษาอันประกอบด้วยชุดหน่วยย่อยพื้นฐาน ซึ่งรวมกันอยู่ภายใต้ความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง และก่อให้เกิดความหมาย สกุลทางความคิดแบบโครงสร้างนิยมนั้นมีความสอดคล้องกับงานศิลปะแบบนามธรรมและสถาปัตยกรรมแบบโมเดิร์น ที่มุ่งแสวงหาความเป็นสากลและความหมายที่ต้องการแสดงออก อิทธิพลของสกุลทางความคิดแบบโครงสร้างนิยมได้แทรกซึมเข้าไปในระบบของสถาปัตยกรรมในทศวรรษที่ 1960 เกิดการค้นหาระบบการสื่อสารทางรหัสความหมายของสถาปัตยกรรมอีกครั้ง ความพยายามในการแปลสถาปัตยกรรมและองค์ประกอบของเมืองเหมือนโครงสร้างทางภาษาได้นำไปสู่ทิศทางการพัฒนาอันหลากหลาย

ธาดา สุทธิธรรม (2549) ทศนคติของประชาชนในสังคมปัจจุบันมองว่าสถาปัตยกรรมในอดีตเป็นสิ่งล้าสมัยกับการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน สถาปัตยกรรมในอดีตจึงถูกละเลิก เมื่อขาดการดูแลรักษาจึงเสื่อมสภาพและถูกรื้อถอนลงไป เพื่อแปรสภาพพื้นที่นั้นๆ ใช้สอยประโยชน์ในธุรกิจ การค้า อาคารต่างๆ เพื่อแสดงถึงความเจริญทางวัตถุ แม้กระทั่งพุทธสถานเอง การสิ้นไปซึ่งสถาปัตยกรรมในอดีตจะเกิดผลอย่างไร

1. หากสถาปัตยกรรมในอดีตของแต่ละชาตินั้นถูกทำลายย่อมขาดพื้นฐานทางศิลปะและวิทยาการที่จะสืบทอดและพัฒนาทางสถาปัตยกรรมของแต่ละชาตินั้น
2. ความเป็นทาสทางความคิดหากสถาปัตยกรรมที่เกิดขึ้นใหม่เป็นการลอกเลียนสถาปัตยกรรมต่างประเทศ
3. ความถดถอยและหยابกระต่างทางด้านจิตวิญญาณและวัฒนธรรมของประชาชน
4. การสร้างทุกข์ภาวะให้กับสังคมและวัฒนธรรม เพราะสถาปัตยกรรมมีส่วนกำหนดพฤติกรรม การดำเนินชีวิตของมนุษย์

การอนุรักษ์สถาปัตยกรรมมีความตื่นตัวมากขึ้น เมื่อเผชิญกับปัญหาการทำลายลงอย่างรวดเร็วจากการพัฒนาในสมัยใหม่ จึงก่อให้เกิดการระดมสมองจากทั่วโลก หาแนวทางเพื่อการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมในอดีต

การอนุรักษ์ที่มีประวัติความเป็นมาตั้งแต่อดีตในทุกสายอารยธรรม จะต้องเปลี่ยนแนวคิดในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมในปัจจุบัน ได้ถูกพัฒนาขึ้นโดยการระดมสมองจากผู้คนทั่วโลก (รายละเอียดจาก

ทฤษฎีและหลักการอนุรักษ์อนุสรณ์สถาน กรมศิลปากร ๒๕๓๓) โดยอาจสรุปได้ว่ารัฐควรมีบทบาทในการ บังคับหรือสนับสนุนให้เกิดการอนุรักษ์มากขึ้น โดยมีนานาประเทศส่งเสริมการอนุรักษ์อาคารเก่าตามสภาพ ตามประวัติศาสตร์ หรือนำอาคารเก่ามาใช้ใหม่ หากพิจารณาแล้วว่าเหมาะสม

ได้มีการนำกลวิธีในการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมอย่างมากมายในประเทศไทยอาจสรุปได้ต่อไปนี้

1. รัฐให้การสนับสนุนโครงการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมโดยเป็นผู้ชดเชยการขาดผลตอบแทนทาง เศรษฐกิจ เพื่อรักษาไว้ซึ่งศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ โครงการเหล่านี้ ได้แก่ การดำเนินการ ของกรมศิลปากร การอุดหนุนโครงการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมและการจัดตั้งอุทยาน ประวัติศาสตร์ต่างๆ ที่เป็นของรัฐ
2. รัฐบังคับให้มีการมีการอนุรักษ์โดยผลกระทบด้านเศรษฐกิจที่มีต่อประชาชนในพื้นที่อนุรักษ์จะ มีออกมาในแง่ใด ประชาชนจะรับผลโดยตรงไม่มีชดเชย เช่น การกำหนดพื้นที่เขตอนุรักษ์ การ ควบคุมการก่อสร้างอาคาร ทั้งนี้เพื่อผลประโยชน์แก่ส่วนรวมทางด้านการรักษาศิลปวัฒนธรรม ของชาติ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในละแวกนั้น ไม่สามารถนำที่ดินของตัวเองมาปลูกสร้างเป็น อาคารพาณิชย์ที่ให้ผลตอบแทนสูงกว่า ในต่างประเทศเพื่อชดเชยการสูญเสียทางเศรษฐกิจต่อ ประชาชนที่ตกอยู่ในพื้นที่อนุรักษ์นี้ รัฐได้ให้ผลตอบแทนทางภาษีหรือส่งเสริมการลงทุนในการ นำอาคารเก่ามาหาประโยชน์ในการท่องเที่ยว

ปิติ มณีเนตร (2553) จากการศึกษาพบว่าปัจจัยสำคัญในด้านองค์ประกอบที่ส่งผลการเลือก สถานที่ท่องเที่ยว คือ ชื่อเสียงและความน่าสนใจของสถานที่ท่องเที่ยว มากที่สุด รองลงมาคือ ประสบการณ์และความประทับใจ การจัดกิจกรรมประเพณีตามฤดูกาล กิจกรรมต่อเนื่อง และอื่น ๆ และ มักจะให้ความสำคัญกับองค์ประกอบด้านสถานที่ที่มีความสำคัญในการตัดสินใจเลือกสถานที่ท่องเที่ยว คือ ความเป็นระเบียบเรียบร้อยมากที่สุด รองลงมาคือ สถานที่จอดรถ ห้องน้ำ และอื่น ๆ ตามลำดับ

ปราณอม ต้นสุขานันท์ (2547) สถาปัตยกรรมมีส่วนในการกำหนดชีวิตและสังคม เพราะมนุษย์ ใช้งานสถาปัตยกรรมในชีวิตประจำวัน (Everyday Social Life) ตัวอย่างที่ดีที่สุดของมนุษย์ ได้แก่ ที่อยู่อาศัยของพวกมองโกล (Mongolian's Yurts) รูปแบบเป็นเต็นท์ที่เรียบง่าย สะท้อนสภาพชีวิตและ กฎเกณฑ์ทางสังคม รูปเคารพอยู่บริเวณที่ลึกที่สุดตรงข้ามกับทางเข้า ทิศของผู้ชาย คือ ทิศตะวันตก ส่วน ของผู้หญิงเป็นทิศตะวันออก เตาไฟอยู่ตรงกลาง พื้นที่ส่วนขอบจะเป็นที่วางของต่างๆ ตามบ้าน การจัด พื้นที่ให้สอย ภายในแบ่งออกเป็นส่วนต่างๆ เป็นเครื่องบ่งชี้สถานะและเพศ จะเห็นได้ว่ารูปทรงทางกายภาพ เป็นสิ่งที่แสดงออกถึงวัฒนธรรมชุมชนได้อย่างดี ขณะเดียวกันรูปทรงทางกายภาพนั้นยังช่วยให้ชาวมองโกล สืบทอดความเชื่อและความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในสังคม นับเป็นความสัมพันธ์สองทาง (Dual

Interaction) ระหว่างพื้นที่ทางกายภาพกับชีวิตสังคม สำหรับสถาปัตยกรรมของไทย วัดไทย ได้แสดงถึงลำดับความสำคัญของสถานะของสมาชิกกลุ่มต่างๆ ของสังคม เช่นเดียวกับ จากสูงที่สุดไปหาที่ต่ำที่สุด จากพระพุทธรูปเจ้า สู่เพศชาย หญิง ตามลำดับดังนี้ สังเกตได้จาก พระพุทธรูปวางอยู่ในตำแหน่งที่ลึกและสูงที่สุด เมื่อเทียบกับองค์ประกอบต่างๆ ในวัด การออกแบบพื้นที่ทางกายภาพที่ตายตัวเช่นนี้ เป็นผลมาจากสังคมให้ความสำคัญเรื่องลำดับชั้น (Hierachy) ขณะเดียวกันพื้นที่ทางกายภาพดังกล่าวก็เป็นตัวกำหนดชีวิตและสังคม

กฤติยาภรณ์ ไชยธวัช (2533) ศึกษาพบว่า ผลกระทบของการท่องเที่ยวที่มีต่อ การเปลี่ยนแปลงด้านวัฒนธรรม คือ การแต่งกายของคนท้องถิ่น โดยรับเอาการแต่งกายของสังคมเมือง หรือแบบสากลทั่วไป แทนการแต่งกายแบบพื้นเมืองการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการปฏิบัติตนต่อเพื่อต่างเพศ โดยการคบหาสมาคมของชายและหญิงจะแสดงออกโดยเปิดเผยมากขึ้นความมีน้ำใจค่อยๆหมดไปจากสังคม การเคารพเชื่อฟังผู้อาวุโสในสังคมลดน้อยลง

เยาวลักษณ์ ศรีสุกใส (2545) พบว่า วัฒนธรรมในด้านประเพณีได้เปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากการเข้ามาในด้านเศรษฐกิจ ทำให้ชาวเลนั้นมีค่านิยมทางวัตถุมมากขึ้น คือ ทำให้ค่านิยม ด้านประเพณี ลดน้อยลงไป เช่น ในอดีตประเพณีลอยเรือของชาวเลนั้น ชาวเลทุกคนครอบครัวจะไม่มีใครอยู่บ้านเลย ในระยะที่ประกอบพิธีลอยเรือเป็นเวลา 3 วัน และจะไม่กลับบ้านจนกว่าพิธีจะเสร็จสิ้น แต่ในปัจจุบันเนื่องจากชาวเลมีข้าวของเครื่องใช้ภายในบ้านมากกว่าในอดีตซึ่งเป็นของที่มีค่าและมีราคา เช่น ตู้เย็น เครื่องยนต์เรือ เรือหางยาว เป็นต้น ทำให้ชาวเลนั้นกังวลเกี่ยวกับข้างของเครื่องใช้ภายในบ้านมากขึ้น เพราะกลัวว่าจะมีคนมาลักขโมย

พจนา (2539) ได้ทำการศึกษาในเรื่องของการจัดการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน และได้กล่าวถึงลักษณะของนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวในชุมชนท่องเที่ยวว่าส่วนใหญ่จะมีลักษณะดังนี้

1. เป็นบุคคลที่ให้ความสนใจ ใฝ่ใจ เรื่องสิ่งแวดล้อม และการให้คุณค่าความเป็นมนุษย์ซึ่งพร้อมที่จะเรียนรู้ยอมรับและเข้าใจสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นระหว่างการเดินทางท่องเที่ยว
2. นักท่องเที่ยวที่เข้าไปท่องเที่ยวมักไม่ได้คาดหวังทางด้านการบริการจากชาวบ้านแบบนักท่องเที่ยวทั่วไป
3. นักท่องเที่ยวจะคาดหวังในเรื่องของการให้ข้อมูลและมนุษย์สัมพันธ์มากกว่าการบริการ

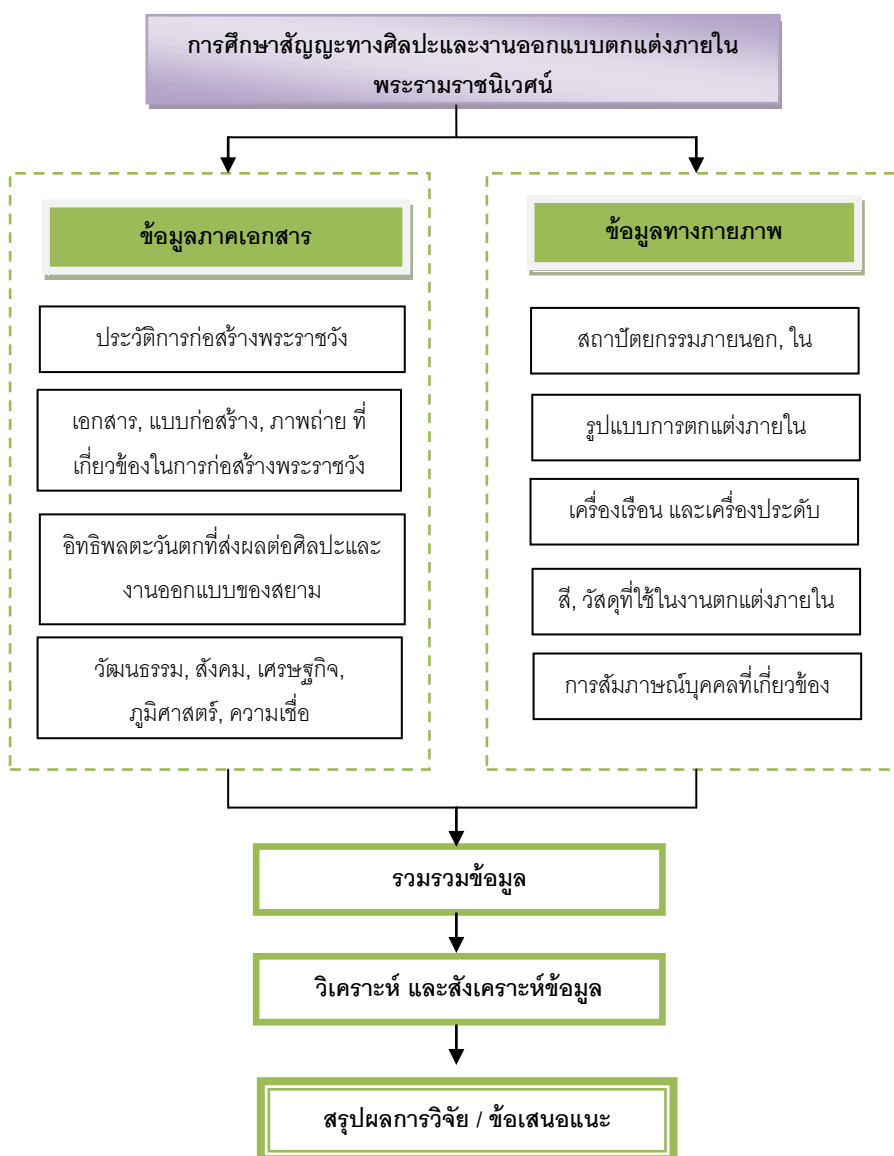
กุลวรา (2541) ได้ศึกษาถึงความต้องการความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของนักท่องเที่ยวชาวไทยต่อแหล่งท่องเที่ยว จำนวนวันที่พัก โรงแรมที่พักและการบริการของบริษัทท่องเที่ยวในจังหวัดภูเก็ต พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความต้องการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยว ทางธรรมชาติมากที่สุด รองลงมาคือแหล่งจำหน่ายสินค้าพื้นเมืองและของที่ระลึก โดยมีระยะเวลาท่องเที่ยวประมาณ 5-6 วัน ทั้งๆ ที่มีความ

ต้องการใช้เวลาท่องเที่ยวประมาณ 7-8 วัน และพบว่าปัจจัยด้านภูมิหลังของนักท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับการเลือกระดับและประเภทที่พักแรม และบริษัทนำเที่ยว

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาสัญญาะทางศิลปะและงานออกแบบตกแต่งภายใน พระรามราชนิเวศน์ จังหวัด เพชรบุรี เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศไทย” เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยสร้างกรอบแนวความคิดเพื่อดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัย ดังต่อไปนี้

3.1 ขอบเขตการวิจัย

ตารางที่ 3 แผนผังแสดงลำดับขั้นตอนดำเนินการวิจัย

กรอบแนวคิดในงานวิจัย เรื่อง “การศึกษาสัญญาะทางศิลปะและงานออกแบบตกแต่งภายใน พระรามราชนิเวศน์ จังหวัด เพชรบุรี เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในประเทศไทย” มี เนื้อหาที่เกี่ยวข้ององค์ประกอบดังนี้

1. อิทธิพลจากชาติตะวันตกที่ส่งผลกระทบต่องานออกแบบตกแต่ง
2. สถาปนิกผู้ออกแบบพระราชวังกับราชอาณาจักรสยาม
3. ประวัติศาสตร์และการเปลี่ยนแปลงของพระรามราชนิเวศน์ (วังบ้านปืน)
4. งานออกแบบตกแต่งภายในของพระรามราชนิเวศน์
5. การสื่อความหมายผ่านผลงานออกแบบตกแต่งภายใน เครื่องเรือน และเครื่องประดับ

3.2 วิธีการรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการแบ่งประเภทของข้อมูลไว้ 2 ประเภท คือ ข้อมูลด้านเอกสารและข้อมูลทางกายภาพ โดยทำการศึกษาแบบคู่ขนาน ตามรายละเอียดดังนี้

3.2.1 ข้อมูลด้านเอกสาร สิ่งพิมพ์ ภาพถ่าย ข้อมูลการก่อสร้าง ข้อมูลการออกแบบ และอื่นๆ ที่เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของพระรามราชนิเวศน์ พระราชวังในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ได้รับอิทธิพลจากชาติตะวันตกผ่านงานออกแบบตกแต่งภายใน โดยนำปัจจัยที่เกี่ยวข้อง เช่น การเมือง สังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ฯ ศึกษาแบบคู่ขนานเพื่อให้เห็นถึงพัฒนาการของพระราชวังในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน โดยจำแนกข้อมูลในลักษณะของเส้นบอกเวลา (Timeline) แสดงการใช้สอยพื้นที่ในลักษณะต่างๆ ตามยุคสมัย

3.2.2 ข้อมูลทางกายภาพ ลงพื้นที่กรณีศึกษา ทำการสำรวจลักษณะทางกายภาพ ภาพถ่าย เก็บข้อมูลเชิงลึกของพระรามราชนิเวศน์และพื้นที่โดยรอบจากสภาพปัจจุบัน ตามหัวข้อดังนี้

3.2.2.1 อิทธิพลและรูปแบบที่ใช้ในการออกแบบสถาปัตยกรรมภายนอกและภายในของพระรามราชนิเวศน์ การใช้สอยและความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ภายนอกและภายใน

3.2.2.2 รูปแบบที่ใช้ในการออกแบบตกแต่งภายใน รวมทั้งเครื่องเรือนและเครื่องประดับต่างๆที่เกี่ยวข้อง ในพื้นที่ส่วนต่างๆ โดยนำมาเปรียบเทียบกับรูปแบบดั้งเดิม

3.2.2.3 การเลือกใช้วัสดุ การใช้สีในการตกแต่งส่วนต่างๆของพระรามราชนิเวศน์

3.2.2.4 การสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น นักประวัติศาสตร์ เจ้าหน้าที่หรือบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการของพระรามราชนิเวศน์ในช่วงเวลาต่างๆ เพื่ออธิบายถึงปรากฏการณ์ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น การใช้สอยพื้นที่ในปัจจุบัน

3.3 การจำแนกข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจจากข้อมูลภาคเอกสารและข้อมูลภาคสนาม แบ่งประเภทข้อมูลตามห้องหรือพื้นที่สำคัญตามรายละเอียดทางการออกแบบที่ปรากฏ ดังนี้

1. แนวคิดในการออกแบบตกแต่งภายใน
2. การเลือกใช้เครื่องเรือน
3. การใช้วัสดุตกแต่ง
4. การเลือกใช้สี

3.4 การวิเคราะห์/สังเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลทางการออกแบบตกแต่งภายในชั้นล่างจนถึงชั้นบนของพระราชวังตามพื้นที่ที่มีความสำคัญทางการออกแบบ โดยมีข้อมูลทางการออกแบบสถาปัตยกรรมภายนอก การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง อิทธิพลทางศิลปะการออกแบบ วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลแบบคู่ขนาน เพื่อให้ได้ข้อมูลทางการออกแบบตกแต่งภายในที่แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงในมิติอื่นๆ

3.5 การสรุปผลการวิจัย

การสรุปผลทางการออกแบบตกแต่งภายในพระรามราชนิเวศน์ แสดงถึงการใช้งานพระรามราชนิเวศน์ในสภาพปัจจุบัน โดยแบ่งการสรุปผลทางการวิจัยออกเป็น 2 ด้าน ดังนี้

- 3.6.1 การส่งเสริมประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว
- 3.6.2 การเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ทางการออกแบบ จังหวัดเพชรบุรี
- 3.6.3 การส่งเสริมกิจกรรมภายในพื้นที่พระรามราชนิเวศน์

บทที่ 4

พระรามราชนิเวศน์ พระราชานุสรณ์แห่งพระพุทธเจ้าหลวง

4.1 ประวัติและความเป็นมาของพระรามราชนิเวศน์

ภาพที่ 1 พระบรมฉายาลักษณ์รัชกาลที่ ๕ คู่กับพระรามราชนิเวศน์ เพชรบุรี

พระรามราชนิเวศน์ หรือนามเดิม เรียกว่า พระราชวังวังบ้านปืน ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของแม่น้ำเพชรบุรี ตำบลบ้านหม้อ อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี มีเนื้อที่ทั้งหมด 349 ไร่ 1 งาน 17 ตารางวา ถูกสร้างขึ้นโดยพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในช่วงตอนปลายของรัชกาล ใช้ในการเสด็จประทับเพื่อรักษาอาการประชวรของพระองค์ พระราชวังบ้านปืนได้เริ่มสร้างและวางรากฐานในเดือน มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๓ และพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินวางศิลาพระฤกษ์ด้วยพระองค์เองในวันที่ ๑๙ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๕๓ ณ เวลาเช้า ๙ นาฬิกา ๗ นาที ๑๑ วินาที

อาณาบริเวณโดยรอบของพระราชวังแต่เดิมนั้นเป็นที่ดินของชาวบ้าน ทรงโปรดเกล้าให้ซื้อที่ดินจากราษฎรเพื่อนำมาก่อสร้างพระราชวัง เป็นเงินทั้งสิ้น ๒๒,๓๙๔,๔๙๙ บาท กับบริเวณที่เป็นที่ดินของวัดอีกสองแห่ง คือ วัดสิงห์ (อยู่ทางด้านใต้ของพระราชวัง) และที่ดินวัดร้าง คือ วัดชีปะขาว (อยู่ในเขตพระราชวังด้านเหนือ) ได้ทำผาติกรรมด้วยเงิน ๒๐ ชั่ง หรือ ๑,๒๐๐ บาท

4.2 พระราชประสงค์ในการก่อสร้างพระราชวังบ้านปืน

๑. เพื่อเป็นพระราชทานุสรณ์เสด็จตามรอยเบื้องยุคลบาท สมเด็จพระบรมชนกนาถ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ซึ่งในรัชกาลของพระองค์ได้เสด็จประพาสเมืองเพชรบุรี ทรงสร้างพระราชวังขึ้นบนพระนครคีรี (เขาวัง) เพื่อให้ในการเสด็จแปรพระราชฐานซึ่งแต่ละครั้งใช้เวลานาน ปีละครั้งถึงสองครั้ง
๒. เนื่องด้วยสภาพทางภูมิศาสตร์ของเมืองเพชรบุรีมีความอุดมสมบูรณ์ทางธรรมชาติที่หลากหลาย ทั้งถ้ำ แม่น้ำ น้ำตก ภูเขา ทะเล อาหารการกินที่อุดมสมบูรณ์ อีกทั้งยังเป็นแหล่งของงานศิลปกรรมชั้นสูงหลากหลายแขนง อีกทั้งสกุลช่างที่มีฝีมือชั้นครู
๓. พระราชวังตั้งอยู่ใกล้กับแม่น้ำเพชรบุรี ซึ่งเป็นแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์เป็นน้ำที่นำมาใช้ในพระราชพิธีสำคัญและใช้เพื่อการเสวยซึ่งอยู่ใต้วัดไชยศิริลงมาเล็กน้อย ท่าเลที่ตั้งนั้นยังอยู่ใกล้กับแหล่งที่อยู่อาศัยของราษฎร ชุมชน และตลาด
๔. ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เริ่มเปิดทางรถไฟผ่านไปยังเมืองเพชรบุรีแล้ว จึงสะดวกสบายสำหรับการคมนาคมมากกว่าการเดินทางด้วยเรือเมื่อในอดีต
๕. ภูมิอากาศของเมืองเพชรบุรีมีความเหมาะสมกับองค์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สำหรับรักษาพระอาการประชวรของพระองค์ มีอากาศที่เหมาะสมไม่ร้อนหรือหนาวจนเกินไป เหมาะสำหรับเป็นที่พักผ่อน
๖. เมืองเพชรบุรีเหมาะสมที่จะเป็นที่ต้อนรับพระราชอาคันตุกะ มีสถานที่ที่สวยงามมากมาย เหมาะแก่การท่องเที่ยว
๗. ประชาชนเมืองเพชรบุรีมีความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์และพระราชวงศ์อย่างมาก นับแต่อดีตกาลจวบจนถึงปัจจุบัน
๘. พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีความคุ้นเคยกับเจ้าเมืองและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ของเมืองเพชรบุรีเป็นอย่างดี
๙. ทรงมีข้าบาทบริจาริกาตระกูลเมืองเพชรบุรีในตระกูลขุนนางถึง ๔ คน
๑๐. พระองค์ทรงมีพระราชปวารณาแก่ข้าราชการผู้ใกล้ชิด ประสงค์ที่จะเสด็จประทับเป็นการถาวร ณ พระราชวังบ้านปืนตลอดไป โดยจะทรงมอบราชการบ้านเมืองให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช และพระองค์จะทรงดำรงตำแหน่งอยู่ในพระราชอิสริยยศอยู่ในฐานะ “พระเจ้าหลวง”

4.3 การดำเนินการก่อสร้างพระราชวังบ้านปืน

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าโปรดเกล้าฯ ให้แบ่งหน้าที่การก่อสร้างพระราชวังบ้านปืนออกเป็น ๒ ฝ่ายรับผิดชอบ ดังนี้

๑. สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอเจ้าฟ้ากรมขุนนครสวรรค์วรพินิต ทรงรับผิดชอบเกี่ยวกับแบบของพระที่นั่ง ติดตั้งเครื่องไฟฟ้าและเครื่องสูบน้ำที่ใช้ในพระที่นั่ง
๒. สมเด็จพระกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงรับหน้าที่จัดการก่อสร้างพระที่นั่งตามแบบแปลนที่พระราชทาน โดยมีพระยาศรีสหเทพเป็นผู้ช่วยทางกรุงเทพมหานคร พระยาสุนทรฤาไชยเป็นผู้ช่วยทางเมืองเพชรบุรี

กองช่างในการก่อสร้างทรงโปรดเกล้าฯ ให้ มีสเตอร์ คาร์ล ดอห์ริง (Carl Dohring) สถาปนิกชาวเยอรมันเป็นผู้ออกแบบพระราชวัง ดีออกเตอร์ ดวด ไบเยอร์ ชาวเยอรมันเป็นวิศวกร และมีช่างเขียนแบบผู้ช่วยอีก ๓ คน คือ มีสเตอร์ตันเซอร์ มีสเตอร์ซุสแมน และมีสเตอร์โปเซ การก่อสร้างนั้นได้แบ่งงานและงบประมาณออกเป็นส่วนๆ เช่น ส่วนฐานราก ส่วนพระที่นั่งองค์ใหญ่ ส่วนท้องพระโรง และส่วนของพระฉนวนต่อพระที่นั่งหลังใหญ่กับท้องพระโรง ซึ่งกลุ่มช่างก่อสร้างได้ลงมือทำฐานรากพระราชวังตั้งแต่วันที่ ๑๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๕๓ การก่อสร้างพระตำหนักยังคงดำเนินการก่อสร้างส่วนต่างๆไปอย่างต่อเนื่องไปได้ไม่มากนักในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระองค์ได้เสด็จสวรรคตลงในวันที่ ๒๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๓ ในปีเดียวกันนั่นเอง

ภายหลังการก่อสร้างได้ดำเนินการต่อเนื่องมาถึงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ได้โปรดเกล้าฯ ให้ดำเนินการก่อสร้างต่อจนเสร็จสมบูรณ์ในปี พ.ศ. ๒๔๕๙ รวมใช้เวลาในการก่อสร้างทั้งสิ้น ๗ ปี

4.4 พระรามราชาธิเบศร์ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖

ภาพที่ 2 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีสำเนาพระบรมราชโองการลงวันที่ ๗ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๑ ให้พระราชทานนามนามพระราชวังบ้านปืนใหม่ว่า “พระรามราชาธิเบศร์” และพระราชทานนามพระที่นั่งว่า “ศรเพชรปราสาท” ได้กระทำพิธีขึ้นพระตำหนักใหม่ในวันที่ ๑๓ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๖๑ ซึ่งในสมัยของพระองค์นั้นได้เสด็จมาประทับ ๙ ครั้ง ในปี พ.ศ. ๒๔๕๘ ทรงมีพระราชดำริพระราชทานพระรามราชาธิเบศร์ให้เป็นที่ว่าการเมืองเพชรบุรี โดยได้มีการสรุปค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างเพื่อใช้เป็นข้อมูลเงินชดใช้พระคลังข้างที่หอรัษฎากรพิพัฒน์ ดังนี้ ๑. ค่าก่อสร้างพระตำหนัก ๕๕๙,๖๗๗.๐๙ บาท ๒. ค่าเครื่องแต่งเครื่องประดับ ๗๒๙,๘๒๙.๒๙ บาท ๓. ค่าที่ดิน ๒๓,๓๙๔.๔๙ บาท รวมทั้งสิ้น ๑,๓๑๑,๙๐๐.๘๗ บาท

การดำเนินการพระราชทานพระรามราชาธิเบศร์ให้เป็นที่ว่าการเมืองเพชรบุรีนั้นดำเนินการไปได้อย่างไรนั้น ไม่มีรายละเอียดและหลักฐานใดๆ บันทึกไว้อย่างแน่ชัด เพราะปัจจุบันพบหลักฐานต่างๆยังคงขัดแย้งในเรื่องความเป็นอยู่ โดยมีแนวคิดปฏิบัติเป็น ๓ ประการ คือ ให้เป็นที่ว่าการเมือง ให้รักษาเป็นพระราชวังเดิมเห็นควรให้จำหน่ายที่ดินในรอบเขตพระราชวังบ้างบางส่วน ซึ่งแนวคิดดังกล่าวปัจจุบันยังคงหาหลักฐานไม่พบว่าการถือปฏิบัติจากแนวคิดทั้งสามที่ได้กล่าวมานั้น แนวคิดใดคือเจตนาที่แท้จริงของพระองค์ เป็นเหตุให้พระรามราชาธิเบศร์หรือพระราชวังบ้านปืนถูกทอดทิ้ง ขาดการบำรุงรักษาและทรุดโทรมลงเป็นลำดับ

4.5 พระรามราชนิเวศน์ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗

ภาพที่ 3 พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น พระรามราชนิเวศน์ได้กลับคืนสู่สภาพการ
ใช้งานอีกครั้ง โดยมีพระราชประสงค์โปรดเกล้าให้กระทรวงศึกษาธิการนำมาใช้ประโยชน์เพื่อการศึกษา
ของชาติ ดังนี้

๑. แปลงสภาพเป็นโรงเรียนประถมศึกษา โดยใช้ชื่อว่าโรงเรียนวังรามราชนิเวศน์ มีนายเมื่อน
แจ่มกระจาย เป็นครูใหญ่ ภายหลังได้ย้ายโรงเรียนประถมแห่งนี้ไปเป็นโรงเรียนวัดดอนไก่อเตี้ย
๒. โรงเรียนฝึกหัดครูกสิกรรมประกาศนียบัตรมณฑลเข็ยราชบุรี โดยยุบรวมมาเปิดใหม่ที่พระราม
ราชนิเวศน์ราว พ.ศ.๒๔๖๙ ต่อมา พ.ศ.๒๔๘๐ ได้ย้ายมาอยู่ที่วัดเกษซึ่งอยู่ฝั่งตรงข้าม
๓. โรงเรียนฝึกอบรมผู้กำกับลูกเสือในพระบรมราชูปถัมภ์ พ.ศ.๒๔๗๔
๔. โรงเรียนปฐมวิสามันท์หญิง พ.ศ.๒๔๗๗ ต่อมาได้ย้ายไปเป็นโรงเรียนการช่างสตรี ปัจจุบันคือ
วิทยาลัยอาชีวศึกษาเพชรบุรี ซึ่งภายหลังจากนั้นพระรามราชนิเวศน์ได้ถูกทิ้งให้รกร้างอีกครั้ง

4.6 พระรามราชนิเวศน์ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระอานันทมหิดล รัชกาลที่ ๘

ภาพที่ 4 พระบาทสมเด็จพระอานันทมหิดล

ในรัชสมัยของพระองค์นั้นเคยเสด็จมาประทับเป็นการชั่วคราวเมื่อเสด็จแปรพระราชฐานไปยังพระราชวังไกลกังวล ก่อนเสด็จเข้ากรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๔๘๘ ในช่วงของเหตุการณ์สงครามโลกครั้งที่ ๒ กระทรวงกลาโหมได้ทำหนังสือกราบบังคมทูลขอพระราชทานบรมราชานุญาตเข้าใช้พระรามราชนิเวศน์ และสิ่งปลูกสร้างทั้งหมดเพื่อใช้ในการ ทรงแสดงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตเมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๘๕ ขอบเขตที่ดินที่ได้รับครั้งแรก ๑๕๔ ไร่ ๑ งาน ๕๒ ตารางวา ครั้งที่ ๒ วันที่ ๒๙ มกราคม พ.ศ. ๒๔๘๕ จำนวน ๑๕๔ ไร่ ๓ งาน ๖๔ ตารางวา ดำเนินการเป็นที่ตั้งของหน่วยมณฑลทหารบกที่ ๕ กองพัน ๔๕ กรมทหารราบที่ ๔๕ และหน่วยงานทางการทหารที่เกี่ยวข้องอีกหลายหน่วย

4.7 พระรามราชนิเวศน์ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ ๙

ภาพที่ 5 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช

ในสมัยรัชกาลที่ ๙ นั้น พระรามราชนิเวศน์ยังคงใช้ถูกใช้งานในราชการทางทหาร ภายหลังได้มีการปรับปรุง บูรณะสิ่งปลูกสร้าง รวมถึงสาธารณูปโภคต่างๆ สร้างที่พัก อาคารต่างๆ รั้ว รวมถึงตกแต่งภูมิทัศน์

ให้กลับมาสวยงาม ในช่วงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระองค์และพระบรมวงศานุวงศ์หลายพระองค์ได้เสด็จมาเยี่ยมเยียนพระรามราชนิเวศน์ตามเวลาและวโรกาสที่แตกต่างกันสามารถแจกได้ตามรายละเอียด ดังนี้

๑. พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินพร้อมสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี สมเด็จพระเจ้าลูกเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี เสด็จงานพระราชทานธงลูกเสือแก่ชาวบ้านของจังหวัดเพชรบุรี จำนวน ๖๒ รุ่น ในวันที่ ๑๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๒๐
๒. สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ์ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินมาปฏิบัติพระราชภารกิจแทนพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ถวายบังคมพระบรมรูปรัชกาลที่ ๕ ในวันที่ ๑๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๙ และ เสด็จพระราชดำเนินมาเพื่อประกอบพิธีเปิดพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า ในหลวงรัชกาลที่ ๕ ในวันที่ ๒๐ กันยายน พ.ศ. ๒๕๓๗
๓. สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินมาปฏิบัติภารกิจในจังหวัดเพชรบุรี และประทับเพื่อเสวยพระกระยาหารกลางวันที่พระรามราชนิเวศน์ ในวันที่ ๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๓๗ และในช่วงเวลาที่ต่างกันได้เสด็จมาเพื่อปฏิบัติภารกิจในวันอนุรักษ์แม่น้ำเพชรบุรี ในวันที่ ๗ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๔๑
๔. พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าโสมสวลี เสด็จพระราชดำเนินเพื่อทอดพระเนตรองค์พระรามราชนิเวศน์เป็นการส่วนพระองค์ ในวันที่ ๑๓ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๔๕
๕. พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าสิริวัณณวรีนารีรัตน์ เสด็จเยี่ยมชมพระรามราชนิเวศน์พร้อมคณาจารย์และนักเรียนโรงเรียนจิตรลดา ในวันที่ ๑๓ มีนาคม ๒๕๔๘

จากการลำดับช่วงเวลาสำคัญต่างๆ ทำให้ทราบถึงรูปแบบการใช้งานพระรามราชนิเวศน์หรือพระราชวังบ้านปืนนั้น แต่เดิมสร้างขึ้นมาเพื่อเป็นที่สำหรับแปรพระราชฐานประทับเพื่อรักษาอาการประชวรของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ล่วงมาถึงในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้นยังคงใช้งานเพื่อการประทับอาศัย มาถึงช่วงปลายรัชกาลของพระองค์จนเวลาปัจจุบันนั้นพระรามราชนิเวศน์ได้ถูกเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้งานไปเป็นอาคารเพื่อการใช้งานในเชิงสาธารณะ เช่น ที่ว่าการของเมืองเพชรบุรี โรงเรียนประเภทต่างๆ และเป็นสถานที่ทำงานของกองทัพบกจังหวัดเพชรบุรี จากการเปลี่ยนแปลงที่กล่าวมานั้นได้ส่งผลโดยตรงต่องานออกแบบตกแต่งภายในขององค์พระราชวัง แปรสภาพการใช้งานแบบเดิมไปในหลายส่วน

ภาพที่ 7 ทรรศนียภาพทั้งสี่ด้านและรายละเอียดต่างๆของสถาปัตยกรรมพระรามราชนิเวศน์

พระรามราชนิเวศน์ออกแบบโดยสถาปนิกชาวเยอรมันที่ได้เข้ามารับใช้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวออกแบบพระตำหนักมากมาย เช่น วังบางขุนพรหม ฯ นามว่า นายคาร์ล ดอห์ริง (Karl Dohring) แนวคิดในการออกแบบพระรามราชนิเวศน์ได้นำรูปแบบของพระราชวังของพระเจ้าไกเซอร์แห่งเยอรมัน จำลองย่อขนาดมาใช้เพื่อกำหนดรูปแบบทางสถาปัตยกรรม ลักษณะการออกแบบสถาปัตยกรรมภายนอกเป็นอาคารก่ออิฐรูปน จัดวางองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมด้านแต่ละด้านไม่เท่ากัน (Asymmetry) มีจั้วหลังคาทรงสูง แต่เดิมใช้โครงหลังคาเป็นไม้แต่ภายหลังจากที่มีการบูรณะพระราชวังได้เปลี่ยนจากโครงหลังคาไม้เป็นเหล็กแทน เพื่อความคงทนแข็งแรง มุงหลังคาด้วยกระเบื้องเคลือบดินเผาสีน้ำตาลเข้ม การออกแบบช่องแสง หน้าต่าง ชุ่มประตู่ ใช้ทั้งแบบชุ่มโค้ง และแบบสี่เหลี่ยมทรงสูง สลับกันไปในตำแหน่งต่างๆ ทำให้อาคารแลดูสูงสง่า โปร่งโล่ง มีสัดส่วนที่สวยงาม

ภาพที่ 8 รายละเอียดลวดลายปูนปั้นในส่วนต่างๆ ของสถาปัตยกรรมภายนอก

ลักษณะการประดับตกแต่งอาคารภายนอกพบมากเป็นการตกแต่งจำพวก ลวดลายปูนปั้นใช้รูปทรงทางธรรมชาติ เช่น เถาวัลย์ไม้ ดอกไม้ ตราสัญลักษณ์ ปูนปั้นรูปสัตว์ใหญ่ประดับประดับอยู่ตำแหน่งที่สำคัญโดยรอบของพระราชวัง จากการสำรวจจึงเน้นการออกแบบตกแต่งส่วนของสถาปัตยกรรมภายนอกเน้นรูปแบบการตกแต่งที่เรียบง่ายทั้งด้านรูปทรงประตู หน้าต่าง ช่องแสง รวมถึงการใช้สี สีของพระราชวังใช้สีครีมขาวเป็นสีหลักตัดสลับกับสีน้ำตาลเข้มของกระเบื้องหลังคา

4.9 การออกแบบตกแต่งภายในของพระรามราชนิเวศน์

การออกแบบตกแต่งภายในชั้นล่าง พื้นที่โดยรวมของพระราชวังชั้นล่างส่วนใหญ่เป็นพื้นที่สาธารณะ มีลักษณะทางการออกแบบที่โอโถง สว่างาม และอ่อนโยน โดยใช้วัสดุประดับตกแต่งจำพวกปูนทาสี ไม้ และหินอ่อน โทนสีสว่าง (ขาวครีม) สลับกับกระเบื้องเคลือบสีสันสดใสในห้องที่สถาปนิกผู้ออกแบบต้องการเน้นความสำคัญ สอดแทรกสีน้ำตาลเม็ดมะขามเพื่อเพิ่มความโดดเด่นของประตู หน้าต่าง ช่องแสงในบางห้อง จากการสำรวจสภาพพระราชวังปัจจุบันที่แปรรูปเป็นพิพิธภัณฑ์นั้น การรายงานมุ่งเน้นการบรรยายถึงสภาพแวดล้อมการใช้งานพื้นที่ในสภาวะปัจจุบัน ตามเส้นทางที่พิพิธภัณฑ์ได้กำหนดขึ้น ใหม่ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับพื้นที่สำคัญภายในอาคารตามลำดับ ดังนี้

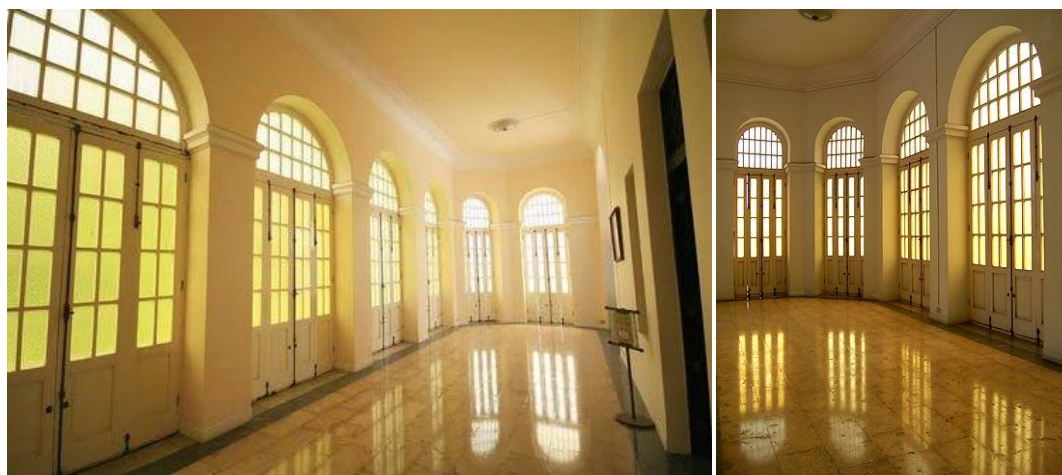

ภาพที่ 9 บริเวณโถงทางเข้า

ที่มา : <http://www.oknation.net/blog/print.php?id=295170>

4.9.1 โถงทางเข้า/โถงรอเข้าเฝ้า

พื้นที่ต้อนรับส่วนแรกและผู้เข้าชมพระราชวังต้องผ่านจุดนี้เป็นอันดับแรก เดิมพื้นที่ส่วนนี้ใช้เพื่อเป็นที่เทียบรถยนต์ด้านข้างสำหรับเข้าพระราชวัง ปัจจุบันทางพิพิธภัณฑ์ได้เปลี่ยนแปลงเป็นโถงทางเข้าหลักสำหรับผู้เข้าชมพระรามราชนิเวศน์ ภายในห้องทาสีขาวครีม ออกแบบอย่างเรียบง่าย มีเคาเตอร์สำหรับพนักงานบริการข้อมูลการท่องเที่ยวอยู่ทางด้านขวาของทางเข้า พร้อมกับนิทรรศการเฉลิมพระเกียรติและแบบจำลองพระรามราชนิเวศน์ย่อส่วน การประดับตกแต่ง พบลวดลายประดับเรขาคณิตต่างๆ ตามฝาผนังและช่องแสง เพดานติดโคมไฟระย้าขนาดย่อมเพื่อสร้างความโดดเด่นให้กับพื้นที่

ภาพที่ 10 โถงทางเดินปีกซ้ายและขวา

ที่มา : <http://prangsita.wordpress.com>

4.9.2 โถงทางเดินปีกซ้ายและขวา

พื้นที่เชื่อมต่อระหว่างโถงทางเข้ากับห้องโถงใหญ่ โดดเด่นด้วยซุ้มประตูสีขาวสูงสง่า วางเรียงกันอย่างเป็นจังหวะ ประดับด้วยกระจกลายน้ำ พบว่ากระจกบางแห่งได้ชำรุดและมีการเปลี่ยนใหม่เป็นกระจก ลวดลายดอกพิกุล พื้นปูด้วยหินอ่อนสีงาช้าง สภาพปัจจุบันใช้เป็นส่วนประกอบของพื้นที่จัดนิทรรศการใน พระราชวัง

ภาพที่ 11 ห้องโถงใหญ่และบริเวณทางเชื่อม

ที่มา : <http://prangsita.wordpress.com>

4.9.3 ห้องโถงใหญ่ / ทางเดินเชื่อมระหว่างห้องโถงใหญ่กับโถงบันได

โถงโถงขนาดใหญ่ที่เชื่อมต่อกับทางเดิมทั้งสามส่วน ออกแบบอย่างเรียบง่าย เน้นความสูงโปร่ง สว่างงาม มีการตกแต่งซุ้มประตูแบบโค้ง แบบดอกจิกและแบบสี่เหลี่ยมกลมมน พื้นปูด้วยหินอ่อนสลับลาย

บริเวณฝ้าเพดานตกแต่งด้วยไม้ต่างระดับด้วยรูปแบบทันสมัย ประตูและหน้าต่างในห้องโถงใหญ่ใช้สีน้ำตาลเม็ดมะขาม แลดูโดดเด่นตัดสลับกับสีขาวครีมของกำแพง เพดาน

ภาพที่ 12 ห้องเสวยพระกระยาหาร

ที่มา : <http://www.sadoodta.com>

4.9.4 ห้องเสวยพระกระยาหาร

ห้องเสวยเป็นหนึ่งในห้องที่ได้รับการออกแบบที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นที่สุดห้องหนึ่งในพระราชมหาบรมราชูปถัมภ์ สถาปนิกผู้ออกแบบจัดวางให้ห้องเสวยตั้งอยู่ในพื้นที่เสมือนเป็นศูนย์กลางสำหรับการพักผ่อน เหตุเพราะพื้นที่ของห้องติดอยู่กับโถงทางเดินโดยรอบกับสนามแบดมินตัน บริเวณตรงการของพระราชวัง (Court) ทำให้ห้องนี้แลดูโล่ง โปร่ง อากาศถ่ายเทสะดวก การออกแบบใช้กระเบื้องเคลือบดินเผาสีเหลืองเข้ม สีเขียวและสีชมพูบานเย็นประดับประดา สร้างจุดเด่นบริเวณผนัง และต้นเสาโดยรอบ มุมห้องทั้งสองมีตู้กระจกหกเหลี่ยมเข้ามามุมติดตายไว้เพื่อใช้เก็บอุปกรณ์ที่ใช้สำหรับห้องเสวย พบกระเบื้องดินเผารูปสัตว์ทะเล ต้นไม้ เทวดา งู กุ้ง หอย และอื่นๆ ประดับโดยรอบสลับกันกับการะเบียงดินเผาสีเหลืองในบริเวณห้องเสวย พร้อมช่องแสงรูปครึ่งวงกลม แบ่งออกเป็นช่องเล็กๆ ภายในประดับด้วยเหล็กดัดรูปต้นไม้เล็ก ๆ เครื่องเรือนสำหรับเสวยใช้โต๊ะและเก้าอี้ไม้สีเหลืองใกล้เคียงกับผนังห้อง

ภาพที่ 13 โถงบันไดชั้นล่างและทางขึ้นบันไดวน

ที่มา : <http://www.sadoodta.com>

4.9.5 โถงบันไดชั้นล่าง

โถงบันไดทรงกลมขนาดใหญ่ ด้านซ้ายและขวาเป็นบันไดขึ้นสู่ชั้นบน บริเวณโถงประดับด้วยกระเบื้องเคลือบสีเขียวคราม รัตหัวเสาด้วยทองแดงดูลาย พื้นปูด้วยหินอ่อนสีขาวยาว สลับตรงกลางเป็นหินอ่อนสีแดงและเขียวและดูลักษณะคล้ายเกล็ดปลาวางเรียงซ้อนกันไล่ลำดับจากเล็กไปหาใหญ่ ด้านข้างมีประตูดวงสูงขนาดใหญ่สามารถเชื่อมต่อไปยังบริเวณสนามหญ้าด้านข้างพระราชวัง สถาปนิกออกแบบให้เชื่อมต่อกับพื้นที่ชั้นบน ที่และดูคล้ายกับลักษณะของอัมจันทร์มองด้านบนสามารถเห็นการเคลื่อนไหวของด้านล่างได้ บริเวณบันไดวนทางขึ้นรูปดอกจิกประดับด้วยตุ๊กตารูปเด็กในอิริยาบถที่แตกต่างกันตามหัวเสาไล่ระดับจากทางขึ้นบันไดไปจนถึงชั้นบน เช่น เด็กถือผลไม้ ดอกไม้ เด็กกับวานร หรือเด็กกำลังเล่นดนตรี (พิณ, หีบเพลง) ด้านหลังของตุ๊กตาระเบียงมีชื่อปรากฏว่า A.Viegelmann สันนิษฐานว่าเป็นชื่อของผู้สร้างตุ๊กตาระเบียงเคลือบชุดนี้

การออกแบบตกแต่งภายในชั้นบน จากการสำรวจชั้นบนของพระราชมราชนิเวศน์มีรายละเอียดการตกแต่งภายในของห้องต่างๆ มากกว่าชั้นล่าง เนื่องจากเป็นพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ใช้งานส่วนพระองค์ ใช้สำหรับการประทับของพระเจ้าอยู่หัว การประดับตกแต่งแต่ละห้องจึงมีความแตกต่างและมีบุคลิกเฉพาะตามพระองค์นั้นๆ การรายงานมุ่งเน้นการบรรยายถึงสภาพแวดล้อมการใช้งานพื้นที่ในสภาวะปัจจุบัน ตามเส้นทางที่พิพิธภัณฑ์ได้กำหนดขึ้น รวมถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับพื้นที่สำคัญภายในอาคารตามลำดับดังนี้

ภาพที่ 14 โถงชั้นบน

ที่มา : <http://www.sadoodta.com>, <http://www.oknation.net/blog/print.php?id=295170>

4.9.6 โถงชั้นบน

ห้องโถงสูงสี่เหลี่ยมคราม ประดับด้วยกระเบื้องเคลือบ หัวเสาประดับด้วยทองแดงฉลุลายสวยงาม ตรงกลางของห้องโถงเป็นช่องโถงที่สามารถมองลงไปยังห้องโถงด้านล่างได้ มีราวกันตกเหล็กสีดำเข้ม ดูคล้ายกับลวดลายเถาไม้ธรรมชาติ พื้นปูด้วยหินอ่อนสีงาช้างสลัปสีแดงและเขียว จัดวางเป็นรูปแบบรัศมีออกมาจากพื้นที่ตรงกลางของห้องโถง บนฝ้าเพดานติดโคมไฟระย้าโลหะดัดศิลปะแบบอาร์ตนูโว บริเวณที่อยู่ติดกับทางเดินประดับด้วยลวดลายปูนปั้นคล้ายม่านเชือกรูปดอกกุหลาบ หัวเสาด้านบนประดับด้วยกระเบื้องเคลือบรูปแจกันดอกไม้ที่ดูเรียบง่ายแต่สวยงามด้วยสัดส่วนและองค์ประกอบทางการออกแบบ

ภาพที่ 15 ห้องทรงพระอักษร

ที่มา : <http://www.sadoodta.com>

4.9.7 ห้องทรงพระอักษร

การออกแบบห้องทรงพระอักษรมีการเล่นระดับของฝ้าเพดานและรูปแบบที่แตกต่างกัน เช่นฝ้าเรียบสูง ฝ้าเรียบต่ำ และฝ้าโค้ง แสดงถึงต้องการเน้นจุดสำคัญของพื้นที่ใช้สอยส่วนต่างๆ ในห้องทรงพระอักษร ฝ้าไม้ ภายในห้องโดยรอบมีการตกแต่งด้วยเฟอร์นิเจอร์ไม้สักทำสีลักษณะติดตาย (Built-in) ความสูงประมาณ ๒ เมตร ประกอบด้วยการตกแต่งผนังด้วยลวดลายเรขาคณิตที่เรียบง่าย ชั้นและตู้ติดผนังมีการประดับลวดลายด้วยไม้แกะสลักลวดลายวิจิตร หน้าต่างมีการใช้กระจกสี (Stain glass) รูปดอกไม้ประดับบริเวณด้านบนของช่องหน้าต่าง รอบห้องมีประตูเชื่อมไปยังห้องต่างๆ ด้านบนประดับด้วยเหล็กหล่อลวดลายต่างๆ พื้นที่ส่วนประทับนั่งพักผ่อนใช้เก้าอี้สีแดง ผนังด้านบนตกแต่งด้วยตุ๊กตาเทวดา เล่นดนตรีในรูปวงรีบนผนังทั้งสองด้าน สีที่ใช้ในห้องทรงพระอักษรใช้สีที่เรียบง่าย เช่น สีขาว สีน้ำตาลเม็ดมะขาม แม่สีหลัก (Primary Color) แดง และน้ำเงิน

ภาพที่ 16 ห้องบรรทมพระเจ้าอยู่หัว

ที่มา : <http://www.sadoodta.com>

4.9.7 ห้องบรรทมพระเจ้าอยู่หัว

ภายในห้องบรรทมพระเจ้าอยู่หัวมีความโดดเด่นด้วยการตกแต่งเสาโดยรอบห้องด้วยแผ่นทองแดง กุญแจลาย หัวเสาไม้ภาพเขียนสีน้ำมันแบบอิมเพรสชันนิสต์ประดับอยู่ตามผนังด้านบน มีกระจกบานใหญ่ ตั้งอยู่ในห้องทำให้รู้สึกว้างว้างขึ้น พื้นที่ส่วนระเบียงห้องในปัจจุบันใช้เป็นที่ประดิษฐานพระบรมรูปของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ด้านหลังตกแต่งด้วยผ้าม่านสีชมพูลายดอกกุหลาบ

ภาพที่ 17 ห้องบรรทมพระราชินีและห้องบรรทมพระโอรส พระธิดา
ที่มา : <http://prangita.wordpress.com>

4.9.8 ห้องบรรทมพระราชินีและห้องบรรทมพระโอรส พระธิดา

รายละเอียดการตกแต่งภายในของห้องทั้งสามใกล้เคียงกัน โดยมีการตกแต่งในส่วนของผนังไม้สูงประมาณ ๒ เมตร ลายประดับใช้รูปทรงเรขาคณิตอย่างง่าย แตกต่างกันที่ห้องของพระโอรสและพระธิดาจะมีส่วนของพื้นยกระดับใกล้เคียงกับหน้าต่าง เพื่อให้สามารถทอดพระเนตรไปยังภายนอกหน้าต่างได้ และส่วนของลวดลายปูนปั้นประดับบนเพดานและกำแพง เพิ่มความสวยงามให้แก่ห้องที่มีการตกแต่งที่เรียบง่ายได้อย่างดี

บทที่ 5 บทวิเคราะห์

5.1 การล่าอาณานิคม การปฏิรูปประเทศ การเปลี่ยนสู่ความเป็นอารยประเทศ

ประเทศไทยในช่วงเวลาแห่งการล่าอาณานิคมเป็นทั้งวิกฤตและโอกาสในสังคม ในด้านวิทยาการ ออกแบบ สถาปัตยกรรมและศิลปะนั้นเสมือนจุดเปลี่ยนครั้งสำคัญของประเทศที่พระเจ้าอยู่หัว ประมุขของประเทศได้มีพระราชดำริให้ศึกษา เรียนรู้ความเป็นตะวันตก ควบคู่กับการคงไว้ซึ่งพระราชอำนาจ และเอกราชของประเทศ ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงริเริ่มนำศิลปะวิทยาการของชาติตะวันตกมาใช้ในการออกแบบ และก่อสร้างพระราชสถาน พระนครคีรี เป็นหนึ่งในสถานที่ที่มีการใช้ศิลปะแบบล่าอาณานิคมมาสร้างพระราชวังบนเนินเขาเป็นศิลปะแบบล่าอาณานิคม (Colonialism) ที่มีรูปแบบคล้ายคลึงกับประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียงที่ลัทธิล่าอาณานิคมได้แผ่ขยายเข้าไปในประเทศนั้นๆ แต่ในพระนครคีรีนั้นมีการผสมผสานระว่างสถาปัตยกรรมแบบตะวันตก และสถาปัตยกรรมแบบไทยประเพณีเข้าไว้ด้วยกัน จึงถือได้ว่าการออกแบบในช่วงเวลานี้ เป็นเพียงการเรียนรู้และการสร้างสัญลักษณ์แห่งการเป็นอารยประเทศที่มีเจริญ มีความทันสมัย ในช่วงเวลาดังกล่าวเพื่อโต้แย้งข้อครหาของชาติตะวันตกในการจะเข้ามายึดครองประเทศสยาม

การสืบทอดเจตนารมณ์ของพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๔ สืบทอดมายังรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชกรณียกิจของพระองค์ที่สำคัญยิ่ง การสร้างชาติใหม่ให้ทันสมัย ท่ามกลางการรุกรานของมหาอำนาจตะวันตกที่เพิ่มบทบาทมากขึ้นในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีชาวตะวันตกเดินทางเข้ามามากขึ้น ตามวัตถุประสงค์ด้านการค้า ด้านการทูต หรือด้านการเมือง การเสด็จพระเสด็จประภาสทวิยุโรปในครั้งแรกของพระองค์ ใน พ.ศ.๒๔๔๐ นั้นได้สร้างภาพลักษณ์ที่ดีต่อประเทศไทยเป็นอย่างมากโดยเฉพาะในแง่ของการการเมืองการปกครอง และสัมพันธ์ทางการทูตที่สำคัญกับหลายชาติ ซึ่งได้นำมาสู่การแลกเปลี่ยนวิทยาการในด้านต่างๆ สร้างความเชื่อมั่นและสร้างพระราชศรัทธาให้เกิดขึ้นแก่พระบรมวงศานุวงศ์ระหว่างหลายๆ ประเทศตะวันตกกับประเทศสยาม บทบาทมากขึ้นในเวทีโลก และมีจุดสนใจหลักอยู่ที่องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ที่ไม่ว่าพระองค์จะปฏิบัติพระราชกรณียกิจใดก็เป็นที่น่าสนใจต่อนานาอารยประเทศ

การเสด็จประภายุโรปในครั้งที่ ๒ พ.ศ.๒๔๕๐ เป็นการเสด็จพระราชดำเนินที่มีความหมายสำคัญอย่างยิ่งต่อวงการศิลปะและการออกแบบของประเทศไทย ด้วยความที่พระองค์มีทรงสนพระทัยและโปรดงานศิลปะและสถาปัตยกรรมอยู่เป็นทุน การพระราชดำเนินในครั้งนี้จึงเสด็จเพื่อแสวงหาความเจริญทางด้านศิลปะ การออกแบบ และการพัฒนาโดยแท้ ทรงประทับอยู่ที่ประเทศที่มีอิทธิพลในด้านศิลปะและสถาปัตยกรรมของยุโรปอย่างประเทศอิตาลีเป็นเวลานาน ทรงประทับที่เมืองตูริน (Torino) เพื่อหาสถาปนิกที่มีฝีมือจากสถาบันศิลปะ และสถาปัตยกรรมที่มีชื่อเสียงไปเพื่อสร้างงานสถาปัตยกรรมที่สำคัญๆ หลาย

แห่งในประเทศไทย เช่น ตำนกจิตรลดา วังปารุสกวัน พระที่นั่งอนันตสมาคม บ้านนรสิงห์ ฯ และทรงประทับที่เมืองฟลอเรนซ์ เพื่อหาผู้เชี่ยวชาญในศิลปะแขนงต่างๆ ในเมืองนี้ เมืองต้นกำเนิดของศิลปะแบบฟื้นฟูวิทยาการ (Italian Renaissance) ที่มีคุณค่าและอิทธิพลทางศิลปะต่อชาติอื่นๆทั่วโลก ทรงพระราชทานวโรกาสให้ช่างเขียนชาวอิตาเลียนเขียนพระบรมฉายาลักษณ์พระองค์ถวาย (รูปภาพสีน้ำมัน) และนำพาจิตรกร ประติมากร มากฝีมือเข้ามาทำงานรับใช้พระองค์และพระบรมวงศานุวงศ์ภายในประเทศไทย เช่น นายริโกลี นายกาลิเลโอ คินี นายเฟโรซี หรือท่านศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี ฯ ในรัชสมัยนี้เป็นช่วงหนึ่งที่ได้มีการก่อสร้างพระราชวัง พระราชสถาน ศาสนสถานและสถานที่ราชการเป็นจำนวนมาก มีช่างชาวตะวันตกหลายชาติที่ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในแวดวงสถาปัตยกรรมและการออกแบบของสยาม

ภาพที่ 18 พระที่นั่งอนันตสมาคม, ตำนกจิตรลดา วังปารุสกวัน

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชดำริที่ต่อเนื่องจากองค์พระบรมราชชนกนาค คือ การพัฒนาประเทศให้มีความทันสมัย แต่ด้วยพื้นฐานและประสบการณ์ของพระองค์ที่ได้รับการศึกษาจากประเทศตะวันตกมาตั้งแต่วัยเยาว์ทำให้ได้เห็นข้อดี และข้อด้อย ความเหมาะสม และความไม่เหมาะสมของการนำเอาวิทยาการมาใช้ รวมถึงด้านสถาปัตยกรรม ทรงมีพระราชดำริให้นำความเป็นไทยเข้ามาประยุกต์ใช้ในการสร้างอาคาร สถาปัตยกรรมต่างๆ บูรณาการระหว่างศิลปะแบบไทย ประเพณีและการออกแบบของชาติตะวันตกทำให้ได้ผลงานรูปแบบใหม่ แสดงถึงอุดมคติของความเป็นไทยแบบประเพณี ที่เรียกว่า ไทยประยุกต์ เช่น การออกแบบสถาปัตยกรรมในโรงเรียนวชิราวุธวิทยาลัย

ภาพที่ 19 โรงเรียนวชิราวุธวิทยาลัย

เริ่มมีการให้ความสำคัญกับการออกแบบสถาปัตยกรรมให้สอดคล้องกับสภาพภูมิอากาศในประเทศไทยที่ร้อนชื้น มีฝนตกชุก เช่น การออกแบบสถาปัตยกรรม พระราชนิเวศน์ มฤคทายวัน ชะอำ ซึ่งพระองค์ทรงได้ออกแบบโดยนายเอโคเล มันเฟรดี (Ercole Manfredi) ช่างออกแบบชาวอิตาลีเป็นผู้ช่วย ซึ่งพระราชนิเวศน์ มฤคทายวัน เป็นอาคารไม้สักทองขนาดใหญ่ที่ได้รับการออกแบบโดยคำนึงถึง สภาพภูมิอากาศแบบชายทะเล ต้องการลมถ่ายเท และแสงสว่างจากภูมิอากาศ การออกแบบจึงเน้นประโยชน์ใช้สอยและลดทอนรายละเอียดการตกแต่งภายนอกอย่างชัดเจน เมื่อเปรียบเทียบกับช่วงเวลาที่ผ่านมาจากผลจากการสร้างพระราชวังแห่งนี้ ได้กลายมาเป็นแบบอย่างของบ้านแบบไทยประยุกต์ในปัจจุบัน เนื่องด้วย ความเหมาะสมทางการออกแบบกับประเทศไทย

ภาพที่ 20 พระราชนิเวศน์ มฤคทายวัน จังหวัดเพชรบุรี

5.2 ชาวตะวันตกกับผลงานออกแบบในประเทศไทย

ภาพที่ 21 วังบางขุนพรหม

ชาวตะวันตกที่เข้ามาทำงานสถาปัตยกรรมและศิลปะออกแบบ ในกรุงรัตนโกสินทร์ในขณะนั้นมีมากมายหลากหลายเชื้อชาติ เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน อิตาลี แต่จากวิเคราะห์จากผลงานที่ปรากฏ ประกอบกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ การเลือกใช้ช่างชาวตะวันตกของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อทำงานสนองพระองค์ในการก่อสร้างพระตำหนัก พระราชวัง ที่สำคัญในการใช้เพื่อประทับนั้นมีเพียง ๒ ชาติ คือเยอรมัน และอิตาลี ด้วยเหตุที่ทั้งสองชาติที่กล่าวมานั้นได้มีความสัมพันธ์กับประเทศไทยในเชิงสร้างสรรค์ ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการล่าอาณานิคมอย่างเช่นประเทศที่กล่าวมา จึงไม่เป็นที่น่าแปลกใจที่จะได้รับความไว้วางพระราชหฤทัยให้ดำเนินการออกแบบและก่อสร้างพระราชวังที่สำคัญหลายแห่ง ในที่นี้จะกล่าวถึงชาวเยอรมันที่เข้ามาทำงานรับใช้ราชวงศ์จักรี ที่มีบทบาทมากที่สุด คือ นายคาร์ล ดอห์ริง ที่ได้ออกแบบวังบางขุนพรหม ที่ได้นำสถาปัตยกรรมแบบบาโรค และการตกแต่งแบบโรโคโคไชของเยอรมันมาใช้ในการออกแบบพระตำหนักต่างๆ โดยภายในได้มีช่างชาวอิตาเลียนจำนวนหนึ่งทำการออกแบบและเขียนรูปจิตรกรรมฝาผนังด้วยศิลปะแบบอาร์ตนูโว (Art Nouveau) ซึ่งเป็นรูปแบบของศิลปะที่ได้รับความนิยมในชาติตะวันตก และการสร้างพระราชวังพระรามราชนิเวศน์ จังหวัดเพชรบุรี ยังคงนำรูปแบบของศิลปะแบบอาร์ต นูโว มาใช้ในการออกแบบพระราชวังทั้งด้านสถาปัตยกรรมภายนอกและภายใน

5.3 การออกแบบภายในพระรามราชนิเวศน์

จากการสำรวจภาพรวมของพระราชวังทั้งหมด แนวคิดการออกแบบตกแต่งภายในมีความสัมพันธ์และแสดงออกถึงภาพลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับท้องทะเลและธรรมชาติ โดยวิเคราะห์จากสถานที่ตั้งของพระราชวังอยู่ใกล้ชายทะเล เหมาะสมกับการเป็นที่สร้างพระราชวังสำหรับแปรพระราชฐาน และจังหวัดเพชรบุรีเป็นสถานที่ที่ได้รับความนิยมในการสร้างพระราชสถานเพื่อประทับพักผ่อนสำหรับพระเจ้าแผ่นดินมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๔ การสร้างพระนครคีรี เขาวิัง, พระรามราชนิเวศน์มฤคทายวัน ชะอำ (รัชกาลที่ ๖) ต่อเนื่องมาจนถึงพระราชวังไกลกังวล หัวหิน (รัชกาลที่ ๙) แม้กระทั่งประชาชนทั่วไปก็นิยมมาพักตากอากาศกันที่จังหวัดเพชรบุรีเป็นจำนวนมาก เนื่องจากอยู่ใกล้เมืองหลวง การคมนาคมที่สะดวกสบาย ผู้วิจัย

ได้นำองค์ประกอบที่กล่าวมาข้างต้นมาเป็นข้อมูลสำคัญในวิเคราะห์ข้อมูลทางการออกแบบคู่ขนานกับการเลือกใช้วัสดุ อุปกรณ์ รวมถึงสีที่ใช้ในการตกแต่งส่วนต่างๆ เพื่อสังเคราะห์หาความหมายและนัยยะทางการออกแบบตกแต่งภายในพระรามราชนิเวศน์ ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจกรณีศึกษาและจัดกลุ่มข้อมูลเพื่อทำการวิเคราะห์ตามหมวดหมู่ ดังนี้

5.3.1 การตกแต่งประตู หน้าต่าง และช่องแสง

การตกแต่งประตู หน้าต่าง ภายในพระรามราชนิเวศน์ มีความเรียบง่าย วงกบประตูรวมถึงการตกแต่งวงกบใช้ไม้ทำสีน้ำตาลเข้ม ส่วนของช่องลมส่วนใหญ่ใช้เหล็กดัดออกแบบเป็นรูปทรงเรขาคณิตและลวดลายธรรมชาติที่ตัดทอนรายละเอียดของรูปทรงเหลือเพียงรูปทรงบริสุทธิ์ (Pure form) ของสิ่งนั้น แต่ยังคงไว้ซึ่งความอ่อนช้อย สวยงาม ตามแบบศิลปะแบบอาร์ต นูโว (Art Nouveau) หรือ จุงเกินสไตล์ (Jugendstil) เคลือบด้วยสีดำ มีทั้งรูปเกาวัลย์ไม้เลื้อย รูปม่านดอกไม้ รูปใบไม้ รูปสัญลักษณ์ พบว่ามีบางลายเหล็กดัดถูกใช้ประดับอาคารภายนอก

ภาพที่ 22 ลายเหล็กดัดรูปทรงธรรมชาติ

ภาพที่ 23 ลายเหล็กดัดรูปทรงเรขาคณิต

5.3.2 การตกแต่งผนัง และพื้น

ห้องโถงแห่งท้องทะเล คือ ลักษณะการตกแต่งผนังในห้องโถงกลมชั้นล่างที่ประดับด้วยกระเบื้องเคลือบสีเขียวเหลืองฟ้าครามดูคล้ายกับสีเขียวของได้มหาสมุทรประกอบกับหินอ่อนรูปเกดัดขนาดปลาขนาดใหญ่ตรงกลางห้องโถงนั้นสื่อถึงความหมายของห้องนี้ที่เชื่อมโยงกัน การออกแบบมีความต่อเนื่องขึ้นไปถึงห้องชั้นบน เมื่อเดินขึ้นบันไดวนขึ้นโถงชั้นบนจะมีตุ๊กตาเทวดาจัดวางเรียงรายตามหัวเสาที่อยู่ในอิริยาบถต่างๆ เช่น ถือผลไม้และดอกไม้ ถือนก ถือสิงห์ หรือเล่นดนตรี ประดับอยู่โดยรอบทำให้รู้สึกเหมือนกับเดินขึ้นไปบนสวรรค์ในมุมมองแบบชาติตะวันตก ประตูทรงสูงทำให้พื้นที่ภายในสว่าง โฉง และดูสูงส่ง สนับสนุนความรู้สึกของการเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของพระเจ้าแผ่นดิน ซึ่งเปรียบเสมือนสมมุติเทพในคติความเชื่อของประเทศไทย บริเวณระเบียงทางเดินวงกลมมีม่านที่ทำด้วยกระเบื้องเคลือบประดับประดาด้วยรูปช่อดอกไม้ และดอกกุหลาบ ดอกไม้ทรงโปรดของสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง การประดับตุ๊กตายังพบอีกในห้องทรงพระอักษรมุมหนึ่งเล่นบริเวณกลางห้อง ติดอยู่ในกำแพงด้านบนภายในรูปวงรี ซึ่งแสดงถึงความหมายของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์บนสวรรค์เช่นกัน

ภาพที่ 24 ห้องโถงชั้นบนและล่าง

ที่มา : <http://prangsit.wordpress.com>, <http://www.sadoodta.com>

ภาพที่ 25 บันไดวนและโถงชั้นบน

ที่มา : <http://www.sadoodta.com>

การประดับตกแต่งห้องเสวยมีการใช้กระเบื้องเคลือบสีเหลือง สลับเขียวและชมพู (Warm Tone) ประดับโดยรอบห้องใช้เป็นสีหลักของห้องนั้นส่งผลโดยตรงต่อความต้องการเสวยพระกระยาหาร ซึ่งทางจิตวิทยาของสีโทนร้อนจะส่งเสริมช่วยให้เจริญอาหาร รายละเอียดของกระเบื้องเคลือบบางชิ้นนั้นมีรูปสัตว์ทะเลบางประเภท เช่น หอยเชลล์ หอยสังข์ กุ้ง ปลา หอยแอมโมไนต์ สัตว์อื่นๆ เช่น งู หนู ซาลาแมนเดอร์ สัตว์เลื้อยคลาน พืชและดอกไม้บางชนิด เช่น ดอกฝิ่น และรูปนักบวช แสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ท้องทะเลและสรรพสิ่ง

ภาพที่ 26 ห้องเสวยและกระเบื้องรูปนักบุญ

ที่มา : <http://www.sadoodta.com>

ด้านซ้ายและด้านขวาของห้องมีช่องลมรูปครึ่งวงกลม แบ่งออกเป็นช่องละเท่าๆกัน 7 ช่อง ครอบติดกับเหล็กดัดสีดำเม็ดมะขามรูปเกวาลย์ไม้ ด้านประตูทางเข้ามีเหล็กดัดขนาดใหญ่เป็นรูปม่านเกวาลย์ไม้ดอกไม้ คุยิ่งใหญ่และสวยงามมาก เมื่อเปิดออกไปจะเห็นรูปหล่อบรอนซ์ของเทพโพไซดอน (Poseidon) เทพเจ้าผู้ปกครองท้องทะเลขนาดใหญ่ประดับอยู่ด้านนอกบริเวณโถงทางเดิน ส่งเสริมภาพลักษณ์ให้ห้องเสวยดูยิ่งใหญ่ และสง่างาม ในทางจิตวิทยาการตั้งรูปปั้นเทพเจ้าไว้ด้านหลังแสดงถึงพระราชอำนาจขององค์พระเจ้าอยู่หัว เปรียบเสมือนเป็นราชาของท้องทะเลและสรรพสิ่ง

ภาพที่ 27 รูปปั้นเทพเจ้าโพไซดอน

ที่มา : <http://www.sadoodta.com>

ภาพที่ 28 การตกแต่งผนังด้วยไม้

ที่มา : <http://prangsit.wordpress.com>, <http://www.sadoodta.com>

การตกแต่งผนังด้วยไม้ในห้องทรงพระอักษร ห้องบรรทมพระราชินีและพระโอรส พระธิดา ตกแต่งด้วยไม้จำหลัก มีลักษณะการตกแต่งที่คล้ายคลึงกัน นอกจากความสวยงาม ความรู้สึกหรูหรา และอบอุ่น ความรู้สึกผูกพันกับไม้ของชาวตะวันออก อาคารปูนปกติจะคายความร้อนในตอนกลางวัน การใช้ไม้ประดับรอบผนังห้องในด้านประโยชน์การใช้สอยจะช่วยลดความร้อนจากปูนที่คายความร้อนออกมาจากผนังห้องในตอนกลางวัน ช่วยให้อุณหภูมิภายในห้องและภายในพระราชวังสบายขึ้นในยามค่ำคืน เป็นความสามารถในการออกแบบของสถาปนิกที่คำนึงถึงสภาพภูมิอากาศแบบร้อนชื้นในประเทศไทยและการใช้ไม้สีเข้มนั้นยังช่วยให้ห้องดูแคบลง สงบและเงียบขรึม

5.3.3 การตกแต่งในส่วนอื่นๆ

การใช้วัสดุประดับตกแต่งประเภทโลหะ (ทองแดง) มาประดับเสา และหัวเสา หรือการเลือกใช้โคมไฟระย้าโลหะที่มีการประดับตกแต่งที่น้อย ทันสมัย แสดงถึงการเปิดกว้าง ต้อนรับความทันสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวกับรูปแบบแนวความคิดใหม่ๆ ในช่วงเวลาขณะนั้น สถาปนิกผู้ออกแบบใช้ความโดดเด่นของวัสดุประเภทโลหะสร้างความสวยงามให้แก่ห้องบรรทมพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งถือว่าเป็นห้องสำคัญของพระราชวังอีกห้องได้อย่างสมบูรณ์ การหุ้มเสาด้วยทองแดงดูคล้ายดูเหมือนการเคลือบเสาด้วยวัสดุที่มีค่า ความเงางามและการสะท้อนแสงของวัสดุ ส่งผลให้ห้องดูหรูหราและมีความเรียบง่ายอยู่ในที่

ภาพที่ 29 โคมไฟระย้า โลหะ
ที่มา : <http://www.oknation.net>

ภาพที่ 30 ห้องบรรทมพระเจ้าอยู่หัวและภาพเขียนแจกันดอกไม้
ที่มา : <http://www.sadoodta.com>

การประดับตกแต่งห้องด้วยภาพวาดพบเพียงแห่งเดียวในห้องบรรทมพระเจ้าอยู่หัว เนื้อหาของภาพวาดเป็นภาพถาดดอกไม้หลากสีใช้เทคนิคทางศิลปะที่เรียกว่าด้วยสีแบบพาสเทล (Pastel) ติดตั้งประดับอยู่บริเวณซุ้มโค้งเหนือเสาหุ้มทองแดงดูน่าย มีทั้งแบบครึ่งวงกลมและแบบวงรี การตกแต่งภายในพระรามราชนิเวศน์โดยรวมนั้นยังคงใช้แนวคิด แบบอาร์ตนูโว คือ การใช้ลักษณะเด่นจากเส้นสายธรรมชาติ มาสร้างงานออกแบบ มีการผสมผสานวัสดุที่หลากหลาย เช่น เหล็กดัด กระจกสี ไม้ และโลหะ มีความแตกต่างกับต้นกำเนิดของงานแบบอาร์ตนูโวจากเมืองบรัสเซล (Brussel) ประเทศเบลเยียม (Belgium)

หรือแบบอิตาเลียน (Stile Liberty) อยู่มาก มีการตัดทอนรายละเอียด ความซับซ้อนของรูปทรงลงมาก
อย่างเห็นได้ชัดจากลวดลายเหล็กดัด งานโลหะและงานไม้

บทที่ 6

บทสรุป ข้อเสนอแนะ

6.1 บทสรุป

สภาพแวดล้อมของพระรามราชนิเวศน์ในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงไปในหลายๆ ด้าน การสร้างระบบการจัดการที่เหมาะสมจะช่วยให้สถานที่ที่มีมาตรฐานที่ดีขึ้น พบว่า การเปลี่ยนแปลงทางบริหารจัดการพระรามราชนิเวศน์ในอดีตจนถึงปัจจุบันได้สร้างความเปลี่ยนแปลงในส่วนของเครื่องเรือนภายในพระราชวังทั้งหมด มีการเคลื่อนย้ายเปลี่ยนสถานที่เดิม จนไม่สามารถนำมาเป็นหลักในการวิเคราะห์ข้อมูลทางการออกแบบตกแต่งภายในได้ ส่วนที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลจึงเป็นส่วนของการออกแบบสถาปัตยกรรมภายใน ซึ่งมีจากหลักฐานที่ปรากฏนั้นยังคงสภาพสมบูรณ์ที่สามารถนำมาเป็นหลักในการวิเคราะห์ข้อมูลได้

6.2 ข้อเสนอแนะ

1) การพัฒนาด้านการท่องเที่ยว

การเดินทางท่องเที่ยวพระรามราชนิเวศน์สามารถเดินทางมาได้ด้วยยานพาหนะส่วนตัว เช่น รถบัส รถยนต์ มอเตอร์ไซด์ ฯ ประกอบการตั้งอยู่ในค่ายทหารของพระราชวังทำให้พื้นที่มีข้อจำกัดในการเข้าถึง เมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่ใกล้เคียงหรือสถานที่ท่องเที่ยวประเภทเดียวกัน ด้วยพื้นที่ตั้งของพระราชวังเป็นทางผ่านระหว่างกรุงเทพและภาคตะวันออก ทำให้นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มองข้ามและเลือกที่จะท่องเที่ยวสถานที่อื่นๆ ในบริเวณใกล้เคียงที่สะดวกต่อการคมนาคมมากกว่า เช่น พระนครคีรี เขาวัง ซึ่งเป็นแหล่งโบราณสถานที่มีบุคคลิกทางการท่องเที่ยวที่ใกล้เคียงกัน และพระนครคีรีนั้นตั้งอยู่ติดบริเวณถนนสายหลัก ท่องเที่ยวได้โดยง่าย การเชื่อมโยงสถานที่ทั้งสองเข้าไว้ด้วยกันด้วยบริการยานพาหนะเสริม รับ-ส่งระหว่างสองสถานที่ ตัวท่องเที่ยวพระราชวังทั้งสองแบบคู่แบบราคาประหยัด หรือการสร้างข้อมูลทางการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกัน

2) ศูนย์กลางทางการเรียนรู้ทางการออกแบบ

การสร้างกลุ่มบุคคลที่มีความรู้ทางการออกแบบของพระรามราชนิเวศน์เป็นสิ่งจำเป็น เนื่องจากการเข้าถึงข้อมูลด้านต่างๆ ของพระรามราชนิเวศน์สามารถทำได้จากการโดยการศึกษาแผ่นป้ายหรือหนังสือเท่านั้น การผ่อนปรนเรื่องการถ่ายภาพจะช่วยส่งเสริมให้สถานที่พัฒนาและส่งเสริมการประชาสัมพันธ์ไป ด้วยข้อจำกัดดังกล่าว การสร้างบุคลากรในการบริการข้อมูลทางการออกแบบ ควบคุมการบันทึกภาพ และเป็นมัคคุเทศก์ที่มีความรู้ในด้านการออกแบบส่วนนี้จึงมีความจำเป็น อีกทั้งการใช้เทคโนโลยีมาประกอบในการเยี่ยมชมพระราชวัง

จะช่วยให้การบริหารจัดการข้อมูลที่ดีขึ้น เพื่อที่นักท่งเที่ยวที่เข้ามาถึงพื้นที่ สามารถศึกษาข้อมูลได้ด้วยตนเองได้รับข้อมูลเชิงลึกที่ถูกต้องไปในทิศทางเดียวกัน

3) การส่งเสริมกิจกรรมในพื้นที่ของพระรามราชนิเวศน์

เนื่องด้วยสถานที่ภายในพระรามราชนิเวศน์หลายส่วนเป็นสถานที่โล่ง พื้นที่หลายส่วนมีศักยภาพในการจัดงาน กิจกรรมต่างๆ ที่ไม่สร้างผลกระทบต่องานออกแบบสำคัญในองค์พระราชวัง การคัดกรองและริเริ่มเป็นหนทางพึงทดลอง ซึ่งจะสามารถสร้างรายได้ให้กับหน่วยงานและประชาสัมพันธ์พระราชวังผ่านสื่อ ในประชาชนโดยทั่วไปได้รับรู้ถึงความเคลื่อนไหวและสภาพแวดล้อมของพระราชวังโดยตลอดผ่านกิจกรรมหรืองานต่างๆ ที่ได้จัดขึ้น การสร้างพื้นที่ในการจำหน่ายของที่ระลึกจะช่วยให้มีรายได้เข้ามาอีกทาง

บรรณานุกรม

เอกชาติ จันอุไรรัตน์. "STYLE INTERIOR DESIGN". โอ เอส พรีนติ้ง เฮ้าส์. กรุงเทพฯ, 2551

สันติรักษ์ ประเสริฐสุข "การสื่อและการสร้างความหมายในสถาปัตยกรรม : จากโครงสร้างนิยมถึง
หลังโครงสร้างนิยม". Journal of Architectural/Planning Research and Studies Volume 3.
2005, Thammasat University. กรุงเทพฯ, 2549

วัฒน์ จุฑะวิภาต. "ศิลปะ การออกแบบตกแต่งภายใน". พิมพ์ดี. กรุงเทพฯ, 2544

เสาวนิตย์ แสงวิเชียร. "ออกแบบตกแต่ง". โอเดียนสโตร์. กรุงเทพฯ, 2546.

วรพงษ์ วรชาติอุดมพงษ์. "ออกแบบตกแต่ง Decorative Design". บุรพาสาส์. กรุงเทพฯ, 2542

มนตรี ยอดบางเตย. "ออกแบบผลิตภัณฑ์". โอ เอส พรีนติ้ง เฮ้าส์. กรุงเทพฯ, 2538

กิตติ วัฒนะมหาตม์. "วังเจ้า วังเดิม ๑-๓". สำนักพิมพ์ประพันธ์สาส์น. กรุงเทพฯ , 2537

แน่นน้อย ศักดิ์ศรี. "มรดกสถาปัตยกรรม กรุงรัตนโกสินทร์ ๒" โรงพิมพ์กรุงเทพ. กรุงเทพฯ , 2537

Richard Appignanesi & Chris Garratt. *Introducing Postmodernism*. 2 nd ed. New York : Totem
Books, 1985.

Hillier ,Bill .*The Space is Machine* .UK: Cambridge University Press, 1996

Poper ,Karl . *Objective Knowledge : An Evolutionary Approach*. Oxford, UK :
Clarendon Press, 1979

Hillier ,Bill & Hanson, Julienne. *The Social Logic of Space*. UK Cambridge Press, 1984

ภาคผนวก

ข้อมูลจังหวัดเพชรบุรี

1. สภาพทั่วไป

เพชรบุรี เป็นเมืองที่เคยรุ่งเรืองมาตั้งแต่สมัยโบราณและเป็นเมืองหน้าด่านที่สำคัญของไทยในกลุ่มหัวเมืองฝ่ายตะวันตก มีชื่อเรียกปรากฏในหนังสือชาวต่างประเทศ เช่น ชาววิลันดา เรียกว่า “พิพรี” ชาวฝรั่งเศสเรียกว่า “พิพพีล” และ “พิพรี” จึงสันนิษฐานกันว่าชื่อ “เมืองพริบพรี” คงเป็นชื่อเดิมของเมืองเพชรบุรี

ชื่อ “เพชรบุรี” มีปรากฏเป็นหลักฐานมาตั้งแต่สมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ ที่มาของชื่อมีที่มาได้ ๒ ทาง ทางแรกเป็นการเรียกตามชื่อแม่น้ำเพชรบุรี ส่วนอีกทางหนึ่งเป็นการเรียกตามตำนานที่เล่าสืบกันมาว่า ในสมัยโบราณเคยมีแสงระยิบระยับในเวลากลางคืนที่เขาแด่น ทำให้คนเข้าใจว่ามีเพชรพลอยบนเขานั้น เมืองเพชรบุรี มีศิลปวัตถุมากมาย เป็นหลักฐานที่แสดงว่าเพชรบุรีเคยเป็นบ้านเมืองที่มีผู้คนอาศัยอยู่เป็นชุมชนถาวรมาตั้งแต่ สมัยทวารวดี

เพชรบุรีในสมัยสุโขทัย อาณาจักรสุโขทัยสมัยพ่อขุนรามคำแหง แม้จะมีอำนาจครอบคลุมเพชรบุรี แต่เพชรบุรีก็ยังมีอิสระอยู่มาก สามารถส่งทูตไปจีนได้ ต้นวงศ์ของกษัตริย์เพชรบุรีในช่วงสมัยสุโขทัยคือ พระพนมทะเลศิริ ผู้เป็นเชื้อสายของพระเจ้าพรหมแห่งเวียงไทยปราการ ราชวงศ์นี้ได้ครองเมืองเพชรบุรีมาจนถึงสมัยพระเจ้าอู่ทอง จึงได้เสด็จไปสถาปนากรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี

เพชรบุรีในสมัยอยุธยา ในสมัยอยุธยาตอนต้นเพชรบุรีขึ้นต่อกรุงศรีอยุธยาในแบบศักดินา-สวามิภักดิ์ มีขุนนางควบคุมเป็นชั้นๆ ขึ้นไป แต่หลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองในสมัยพระบรมไตรโลกนาถ อำนาจในส่วนกลางมีมากขึ้น เพชรบุรียังมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับกรุงศรีอยุธยา ดังนั้น อำนาจจากส่วนกลางจึงมามีส่วนในการปกครองเพชรบุรีมากกว่าเดิม

ในสมัยพระมหาธรรมราชา ทางเขมรได้ให้พระยาจันจันตुकัทพมาตีเมืองเพชรบุรี แต่ชาวเพชรบุรีป้องกันเมืองไว้ได้ ต่อมาพระยาละแวกได้ยกทัพมาเองมีกำลังประมาณ ๗,๐๐๐ คน เมืองเพชรบุรีจึงตกเป็นของเขมรจนถึงสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราชทรงตีเขมรชนะ เพชรบุรีจึงเป็นอิสระและเนื่องจากทรงโปรดปรานเมืองเพชรบุรีเป็นพิเศษจึงได้เสด็จมาประทับที่เมืองเพชรบุรีเป็นเวลาถึง ๕ ปี ก่อนจะทรงยกทัพใหญ่ไปปราบพม่าและสวรรคตที่เมืองหาง เจ้าเมืองเพชรบุรีและชาวเมืองเพชรบุรีได้ร่วมเป็นกำลังสำคัญในการต่อสู้กับข้าศึกหลายครั้ง นับตั้งแต่สมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระเชษฐาธิราช และสมัยพระเจ้าเอกทัศ โดยเฉพาะในสมัยพระเพทราชานั้น การปราบปรามเจ้าเมืองนครศรีธรรมราชซึ่งแข็งเมือง พระยาเพชรบุรี ได้เป็นกำลังสำคัญในการส่งเสบียงให้แก่กองทัพฝ่ายราชสำนักอยุธยา อย่างไรก็ตาม เมืองเพชรบุรีถูกตีแตกอีกครั้ง เมื่อพม่าโดยมังมหานรธาได้ยกมาตีไทย จนไทยต้องเสียกรุงศรีอยุธยาแก่พม่าเป็นครั้งที่ ๒ นั่นเอง

เพชรบุรีในสมัยกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์ ตั้งแต่สมัยพระเจ้าตากสินจนถึงแผ่นดินพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ไทยยังคงทำสงครามกับพม่ามาโดยตลอด ซึ่งเจ้าเมืองและชาวเมืองเพชรบุรีก็ยังคงมีส่วนในการทำสงครามดังกล่าว จนเมื่อพม่าตกเป็นของอังกฤษ บทบาทของเมืองเพชรบุรีที่มีต่อเมืองหลวงและราชสำนัก จึงค่อยๆ เปลี่ยนไป พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดปรานเมืองเพชรบุรีตั้งแต่ครั้งยังทรงผนวช

อยู่ เมื่อขึ้นครองราชย์แล้วโปรดให้สร้าง พระราชวังวัดและพระเจดีย์ใหญ่ขึ้นบนเขาเตี้ยๆ ใกล้กับตัวเมืองและ พระราชทานนามว่า “พระนครคีรี” ต่อมาในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงโปรดให้สร้าง พระราชวังอีกแห่งหนึ่งในตัวเมืองเพชรบุรี คือ “พระรามราชนิเวศน์” หรือ “วังบ้านปืน” และด้วยความเชื่อที่ว่า อากาศชายทะเลและน้ำทะเล อาจบรรเทาอาการเจ็บป่วยได้ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงโปรด เก้าฯ ให้สร้างพระราชวัง “พระราชนิเวศน์มฤคทายวัน” ขึ้นที่ชายหาดชะอำเพื่อใช้เป็นที่ประทับรักษาพระองค์

1.1 ขนาด ที่ตั้งและอาณาเขต

จังหวัดเพชรบุรี มีเนื้อที่ประมาณ ๖,๒๒๐.๘ ตารางกิโลเมตร หรือ ๓,๘๘๘,๐๐๐ ไร่ (ที่มา : สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดเพชรบุรี) ตั้งอยู่ทางตอนใต้ของภาคกลางมี อาณาเขต ติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียงและประเทศเพื่อนบ้าน ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดกับอำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรีและอำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม
ทิศใต้	ติดกับอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์
ทิศตะวันออก	ติดกับอ่าวไทย
ทิศตะวันตก	ติดกับสาธารณรัฐสังคมนิยมแห่งสหภาพเมียนมาร์ (พม่า)

1.2 ลักษณะภูมิประเทศ

ทางด้านทิศตะวันตก ในเขตอำเภอแก่งกระจานและอำเภอหนองหญ้าปล้อง มีลักษณะเป็นที่ราบสูง และภูเขาสูงชันแล้วค่อย ๆ ลาดต่ำมาทางทิศตะวันออกเกิดเป็นสันปันน้ำ แบ่งน้ำส่วนหนึ่งให้ไหลลงสู่ ประเทศพม่าและอีกส่วนหนึ่งไหลมาทางทิศตะวันออกเป็นต้นน้ำของแม่น้ำเพชรบุรีและแม่น้ำปราณบุรี สภาพเช่นนี้ทำให้ทางทิศตะวันตกของจังหวัดเพชรบุรีอุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ ป่าไม้ และแร่ธาตุ แต่มีประชากรอาศัยอยู่น้อยเนื่องจากเป็นแดนกันดาร จะมีเพียงชาวกะเหรี่ยงและชาวกระหว่างที่อพยพข้ามแดนมาจากสหภาพเมียนมาร์(พม่า) เข้ามาอาศัยเท่านั้น

2. ข้อมูลพื้นฐานสำคัญด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดเพชรบุรี

2.1 โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในจังหวัดเพชรบุรี ๒๒ โครงการ ประกอบด้วย

๑. โครงการตามพระราชประสงค์หุบกะพง
๒. โครงการตามพระราชประสงค์ดอนขุนห้วย
๓. โครงการพัฒนาที่ดินฯ ตามพระราชประสงค์หนองพลับ - กัดหลวง
๔. โครงการหมู่บ้านสหกรณ์ห้วยสัตว์ใหญ่ ป่าเต็ง - ป่าละอู
๕. โครงการดูแลรักษาป่าไม้บริเวณป่าละอูบนและเขาพระเนินทุ่งอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
๖. โครงการพัฒนาห้วยแม่เพรียงตามพระราชดำริ
๗. โครงการศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยทรายอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
๘. โครงการสวนสมเด็จพระศรีนครินทร์ราชประชานิยม มูลนิธิชัยพัฒนา

๙. โครงการศึกษาวิจัยและพัฒนาสิ่งแวดล้อมแหลมผักเบี้ยอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
๑๐. โครงการดูแลที่ดินและปลูกป่าในที่ดินของมูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ บ้านท่ากระทุ่ม
๑๑. โครงการศูนย์สาธิตพืชไร่และพืชสวนอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
๑๒. โครงการอนุรักษ์และฟื้นฟูสภาพพื้นที่บริเวณเขานางพันธุรัต (เขาเจ้าลายใหญ่) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ
๑๓. โครงการอ่างเก็บน้ำห้วยแม่ประจันต์อันเนื่องมาจากพระราชดำริ
๑๔. โครงการอ่างเก็บน้ำห้วยผากอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
๑๕. โครงการเครือข่ายอ่างเก็บน้ำ (อ่างพวง) อันเนื่องมาจากพระราชดำริ
๑๖. พัฒนาแหล่งน้ำบริเวณมหาวิทยาลัยศิลปากรวิทยาเขตสารสนเทศเพชรบุรี (ขุดลอกอ่างเก็บน้ำหนองจิก)
๑๗. โครงการขุดลอกอ่างเก็บน้ำห้วยสงสัยอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
๑๘. โครงการป้องกันแก้ไขปัญหาน้ำท่วมพื้นที่จังหวัดเพชรบุรีอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
๑๙. โครงการอ่างเก็บน้ำผาน้ำหยดอันเนื่องมาจากพระราชดำริ
๒๐. โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตประชาชน อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน บ้านบางกลอย และบ้านโป่งลึก ตำบลห้วยแม่เพรียง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี
๒๑. โครงการฟาร์มทะเลตัวอย่างแบบผสมผสานตามพระราชดำริ
๒๒. โครงการชั่งหัวมันตามพระราชดำริ

2.2 หน่วยพิพิธภัณฑ์

๑. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนครคีรี ตั้งอยู่บนพระนครคีรี
๒. พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติรามราชนิเวศน์ ตั้งอยู่บริเวณภายในมณฑลทหารบกที่ ๑๕

2.3 แหล่งเรียนรู้ทางด้านวัฒนธรรมและพิพิธภัณฑ์พื้นบ้าน

๑. ศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรม สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบุรี
๒. ศูนย์การเรียนรู้วัฒนธรรมอำเภอบ้านลาด โรงเรียนบ้านลาดวิทยา อำเภอบ้านลาด
๓. พิพิธภัณฑ์วัดมหาธาตุวรวิหาร อำเภอเมืองเพชรบุรี
๔. พิพิธภัณฑ์วัดเพชรพลี อำเภอเมืองเพชรบุรี
๕. พิพิธภัณฑ์วัดเกาะ อำเภอเมืองเพชรบุรี
๖. เรือนกฤษณา บริเวณจวนผู้ว่าราชการจังหวัดเพชรบุรี อำเภอเมืองเพชรบุรี
๗. พิพิธภัณฑ์กัลยาณดุมิกร วัดเขากระฉิว อำเภอท่ายาง
๘. พิพิธภัณฑ์ไทยพวน วัดมาบปลาเค้า อำเภอท่ายาง

๙. พิพิธภัณฑ์ไทยทรงดำ โรงเรียนเขาย้อยวิทยา อำเภอเขาย้อย
๑๐. พิพิธภัณฑ์ปानถนนอม อำเภอเขาย้อย
๑๑. ศูนย์อนุรักษ์ศิลปะวัฒนธรรมพื้นบ้าน บ้านสามเรือน อำเภอหนองหญ้าปล้อง
๑๒. แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น โรงเรียนหนองหญ้าปล้องวิทยา
๑๓. ศูนย์วัฒนธรรมไทยทรงดำ บ้านหนองจิก อำเภอเขาย้อย
๑๔. พิพิธภัณฑ์หนังใหญ่ วัดพลับพลาชัย อำเภอเมืองเพชรบุรี
๑๕. ศูนย์การเรียนรู้วัดม่วงงาม อำเภอบ้านลาด
๑๖. ศูนย์วัฒนธรรมไทยทรงดำเทศบาลเขาย้อย บ้านวัง อำเภอเขาย้อย
๑๗. ศูนย์วัฒนธรรมวัดนาพรม อำเภอเมืองเพชรบุรี
๑๘. ศูนย์เรียนรู้วัดช่องม่วง อำเภอบ้านลาด

2.4 เขตแหล่งโบราณคดี (โบราณสถาน – โบราณวัตถุ)

อำเภอเมืองเพชรบุรี

๑. ปราสาทหินวัดกำแพงแลง ตำบลท่าราบ
๒. เสาชิงช้าหน้าวัดเพชรพลี ตำบลท่าราบ
๓. วัดเพชรพลี ตำบลท่าราบ
๔. หลังกเมือง (ศาลเจ้าหลักเมือง) ตำบลท่าราบ
๕. วัดปากน้ำ (โบราณสถาน) ตำบลท่าราบ
๖. วัดใหญ่สุวรรณาราม ตำบลท่าราบ
๗. วัดไผ่ล้อม (โบราณสถาน) ตำบลท่าราบ
๘. วัดโพธาราม ตำบลท่าราบ
๙. วัดอู่ทัย ตำบลท่าราบ
๑๐. วัดพระทรง ตำบลท่าราบ
๑๑. วัดอ้อเจริญธรรม ตำบลท่าราบ
๑๒. วัดแรก ตำบลท่าราบ
๑๓. วัดลาด ตำบลท่าราบ
๑๔. วัดสนามพราหมณ์ ตำบลท่าราบ
๑๕. วัดชีประเสริฐ ตำบลท่าราบ
๑๖. วัดเกาะ ตำบลท่าราบ
๑๗. วัดมหาธาตุวรวิหาร ตำบลท่าราบ
๑๘. วัดคงคาราม ตำบลท่าราบ
๑๙. วัดมหาสมณารามราชวรวิหาร ตำบลคลองกระแซง

๒๐. วัดสระบัว ตำบลคลองกระแซง
๒๑. วัดพระพุทไธยาสน์(วัดพระนอน) ตำบลคลองกระแซง
๒๒. วัดดอนไก่อี๋ย (โบราณสถาน) ตำบลคลองกระแซง
๒๓. วัดโคก ตำบลคลองกระแซง
๒๔. พระนครคีรี ตำบลคลองกระแซง
๒๕. สำนักงานที่ดินจังหวัดเพชรบุรี(หลังเก่า) ตำบลคลองกระแซง
๒๖. วัดจันทราวาส ตำบลต้นมะม่วง
๒๗. วัดเลา (โบราณสถาน) ตำบลต้นมะม่วง
๒๘. วัดเกตุ (โบราณสถาน) ตำบลต้นมะม่วง
๒๙. ที่พักรถยนต์คอนบ้านใหม่ ตำบลหาดเจ้าสำราญ
๓๐. วัดดอนแดง (โบราณสถาน) ตำบลหาดเจ้าสำราญ
๓๑. วัดหนองหว่า ตำบลหนองขนาน
๓๒. วัดโคกหม้อ (โบราณสถาน) ตำบลช่องสะแก
๓๓. วัดวิหารน้อย (โบราณสถาน) ตำบลช่องสะแก
๓๔. วัดปืบ (โบราณสถาน) ตำบลช่องสะแก
๓๕. วัดนาค ตำบลช่องสะแก
๓๖. วัดพระรูป ตำบลช่องสะแก
๓๗. วัดนก-วัดยาง (โบราณสถาน) ตำบลช่องสะแก
๓๘. วัดนาพรม ตำบลนาพันสาม
๓๙. วัดใหญ่เจริญธรรม ตำบลบางจาน
๔๐. วัดถ้ำกลบ (บุญทิว) ตำบลธงชัย
๔๑. ถ้ำเขาหลวง ตำบลธงชัย
๔๒. เขาพนมขวิด ตำบลธงชัย
๔๓. แหล่งโบราณคดีโคกแครง ตำบลบ้านกุ่ม
๔๔. เจดีย์แดง ตำบลบ้านหม้อ
๔๕. พระตำหนักศรเพชรปราสาท(พระรามราชินีเวศน์) ตำบลบ้านหม้อ
๔๖. วัดทุ่งลม (โบราณสถาน) ตำบลโพไร่หวาน
๔๗. วัดเพรียง ตำบลโพไร่หวาน
๔๘. วัดบันไดทอง ตำบลบ้านกุ่ม
๔๙. วัดอินทคีรี (วัดถ้ำหว่า) ตำบลไร่ส้ม
๕๐. วัดเขابันไดอิฐ ตำบลไร่ส้ม
๕๑. วัดโรงเข้ ตำบลไร่ส้ม

- ๕๒. วัดทำนน้ำ (โบราณสถาน) ตำบลหนองโสน
- ๕๓. วัดชมพูนุท ตำบลหนองโสน
- ๕๔. วัดหนองควง ตำบลต้นมะพร้าว

เขตอำเภอเขาย้อย

- ๑. ถ้ำเขาย้อย ตำบลเขาย้อย
- ๒. วัดท้ายตลาด ตำบลเขาย้อย
- ๓. วัดห้วยหลวง ตำบลเขาย้อย
- ๔. บ้านสระพัง ตำบลสระพัง
- ๕. แหล่งผลิตรูปเคารพหินหนองปรัง ตำบลหนองปลง
- ๖. แหล่งโบราณคดีเขาพระ ตำบลห้วยโรง
- ๗. วัดหนองปรัง ตำบลทับคาง
- ๘. วัดกาจับศรีทวารธรรม ตำบลห้วยโรง
- ๙. วัดห้วยโรง ตำบลห้วยโรง
- ๑๐. วัดกุฎี ตำบลบางเค็ม
- ๑๑. วัดโพธิ์ (บางเค็ม) ตำบลบางเค็ม
- ๑๒. ตลาดบ้านน้อย ตำบลเขาย้อย

เขตอำเภอชะอำ

- ๑. แหล่งโบราณคดีบ้านหนองงูเหลือม(บ้านไร่) ตำบลนายาง
- ๒. ถ้ำพระเขานาขวาง ตำบลนายาง
- ๓. โบราณสถานทุ่งเศรษฐี ตำบลนายาง
- ๔. เขาตาจีน ตำบลนายาง
- ๕. บ้านนายาง ตำบลนายาง
- ๖. นาเตาอิฐ ตำบลนายาง
- ๗. บ้านดอน ตำบลนายาง
- ๘. วัดโตนดหลวง ตำบลบางเก่า
- ๙. บ้านเพชรบูรณ์ ตำบลหนองศาลา
- ๑๐. บ้านพักชายทะเลชะอำ ตำบลชะอำ
- ๑๑. พระราชนิเวศน์มฤคทายวัน ตำบลห้วยทรายเหนือ
- ๑๒. บ้านบ่อปะโคน ตำบลชะอำ

เขตอำเภอท่ายาง

๑. วัดท่าคอย ตำบลท่าคอย
๒. บ้านหนองแพบ ตำบลท่ายาง
๓. บ้านเขาระจิว ตำบลท่ายาง
๔. บ้านมาบปลาเค้า ตำบลมาบปลาเค้า
๕. วัดกระจิว (โบราณสถาน) ตำบลมาบปลาเค้า
๖. ถ้ำบ้านวังข้าวสาร ตำบลกัลดีหลวง
๗. ถ้ำเขาพุประคำ (พุมะคำ) ตำบลกัลดีหลวง
๘. เขาระบุก ตำบลเขาระบุก
๙. พระพุทธบาทเขาลูกช้าง ตำบลท่าไม้รวก
๑๐. บ้านหนองเตียน ตำบลท่าไม้รวก
๑๑. วัดหมกมอญ ตำบลท่าไม้รวก
๑๒. บ้านไร่หลวง ตำบลท่าไม้รวก
๑๓. บ้านดอนเตาอิฐ ตำบลปึกเตียน

เขตอำเภอแก่งกระจาน

๑. บ้านห้วยสัตว์ใหญ่ ตำบลป่าเต็ง
๒. บ้านห้วยสัตว์ใหญ่ (ไธน์ยาคู๋ คงสบาย) ตำบลป่าเต็ง
๓. บ้านหมู่เฮา ตำบลป่าเต็ง
๔. ถ้ำบ้านหนองมะค่า ๑ ตำบลสองพี่น้อง
๕. ถ้ำบ้านหนองมะค่า ๒ ตำบลสองพี่น้อง
๖. ถ้ำบ้านหนองมะค่า ๓ ตำบลสองพี่น้อง
๗. ถ้ำบ้านหนองมะค่า ๔ ตำบลสองพี่น้อง
๘. บ้านหนองมะค่า ตำบลสองพี่น้อง
๙. ถ้ำบ้านห้วยสำโหรง ตำบลสองพี่น้อง
๑๐. วัดซ้อง ตำบลสองพี่น้อง

เขตอำเภอบ้านลาด

๑. เนินโพธิ์ใหญ่ ตำบลบ้านลาด
๒. เนินดินแดง ตำบลบ้านลาด
๓. หน้าวัดป่าแป้น ตำบลบ้านลาด
๔. วัดป่าแป้น ตำบลบ้านลาด

๕. วัดลาดศรีรัตนธรรม ตำบลบ้านลาด
๖. วัดท่าช้าง (โบราณสถาน) ตำบลท่าช้าง
๗. วัดโพธิ์กรุ ตำบลท่าช้าง
๘. วัดเขาทะโมน ตำบลท่าเสน
๙. วัดท่าศาลา ตำบลท่าเสน
๑๐. วัดท่าไชยศิริ ตำบลสมอพลือ
๑๑. วัดกลาง (โบราณสถาน) ตำบลสมอพลือ
๑๒. วัดเหนือ (โบราณสถาน) ตำบลสมอพลือ
๑๓. โบราณสถานถ้ำวัว ตำบลถ้ำรงค์
๑๔. โบราณสถานถ้ำเขาย้อย ตำบลถ้ำรงค์
๑๕. โบราณสถานบนเขาน้อย(ลานลั่นทม) ตำบลถ้ำรงค์
๑๖. โบราณสถานไธน์นายสุทิน หวานหนู ตำบลถ้ำรงค์
๑๗. โบราณสถานไธน์นายทรัพย์ ชาวปลั่ง ตำบลถ้ำรงค์
๑๘. โบราณสถานถ้ำรงค์ ตำบลถ้ำรงค์
๑๙. โบราณสถานถ้ำพระขาว ตำบลถ้ำรงค์
๒๐. โบราณสถานถ้ำพระพิมพ์ ตำบลถ้ำรงค์
๒๑. โบราณสถานบนเขาถ้ำรงค์ ๑ ตำบลถ้ำรงค์
๒๒. โบราณสถานบนเขาถ้ำรงค์ ๒ ตำบลถ้ำรงค์
๒๓. วัดโพธิ์เรียง ตำบลบ้านทาน
๒๔. เขาพระนอก ตำบลบ้านทาน
๒๕. หนองพระ ตำบลบ้านทาน
๒๖. บ้านไร่ห้วย ตำบลไร่โคก
๒๗. วัดเขาน้อย ตำบลบ้านหาด
๒๘. วัดดอนนอก ตำบลโรงเข้
๒๙. วัดดอนหว่า ตำบลสะพานไกร
๓๐. วัดจันทาราม ตำบลบ้านทาน
๓๑. วัดวังบัว ตำบลลาดโพธิ์

เขตอำเภอบ้านแหลม

๑. วัดในกลาง ตำบลบ้านแหลม
๒. วัดศรีชะคาม ตำบลบ้านแหลม
๓. วัดกุฎี (ท่าแร่) ตำบลท่าแร่

๔. วัดสมุทรราม ตำบลแหลมผักเบี้ย
๕. วัดสมุทรรโคดม ตำบลแหลมผักเบี้ย
๖. วัดปากคลอง ตำบลบางครก
๗. วัดนอกปากทะเล ตำบลปากทะเล
๘. โคกบ้านเก่า ตำบลบางครก

2.5 ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม และเอกลักษณ์ท้องถิ่น

จังหวัดเพชรบุรี มีขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม และการละเล่นพื้นบ้านที่นิยมปฏิบัติสืบทอดกันมาแต่โบราณจนถึงปัจจุบัน รวมทั้งเอกลักษณ์ท้องถิ่น ที่สำคัญ ดังนี้

ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม และการละเล่นพื้นบ้าน

๑. งานพระนครคีรีเมืองเพชร จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ในวันที่ ๑ – ๑๐ เมษายน รวม ๑๐ วัน ๑๐ คืน เพื่อรำลึกถึงความสำคัญของประวัติศาสตร์เมืองเพชร ตลอดจนเพื่อเผยแพร่สิ่งที่ดีงามในทุกด้าน ให้เป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย มีกิจกรรมที่น่าสนใจ เช่น การแสดงและสาธิตงานศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน การแข่งขันวัวเทียมเกวียน เป็นต้น ในช่วงของจัดงานจะมีการประดับไฟบนเสาธง สวยงามเป็นอย่างมาก

๒. ประเพณีวัวลานหรือวัวระดอ การเล่นวัวลานมีวิวัฒนาการมาจากการใช้วัวนวดข้าวเพราะลักษณะลานนวดข้าวเป็นวงกลม วิธีการนวดข้าว นั้น วัวที่อยู่ใกล้จุดศูนย์กลางไม่ต้องใช้กำลังและฝีเท้ามากเพราะอยู่ในช่วงหมุนรอบสั้น แต่วัวตัวที่อยู่นอกสุดอยู่ห่างจากจุดศูนย์กลางมาก ระยะทางที่ต้องหมุนจะยาวกว่าจึงต้องเลือกวัวตัวที่มีกำลังและฝีเท้าดี ด้วยเหตุนี้เกษตรกรจึงคิดการเล่นวัวลานขึ้นมาเพื่อความสนุกสนานประจวบที่วัวของใครจะมีฝีเท้าและกำลังดีกว่ากันและยังมีผลต่อการค้าขายวัวใช้งานอีกด้วย เพราะวัวที่ชนะการเล่นวัวลานจะมีผู้สนใจซื้อในราคาสูง

๓. วัวเทียมเกวียน เมืองเพชรบุรีได้จัดให้มีการประกวดวัวเทียมเกวียนขึ้นทุก ๆ ปี ในช่วงของการจัดงานพระนครคีรี-เมืองเพชร เพื่ออนุรักษ์การละเล่นพื้นบ้านและสืบทอดประเพณี ชาวบ้านนิยมนำวัวมาประกวด เพราะมีความหมายว่า วัวที่มีความสมบูรณ์จะเป็นเครื่องบ่งบอกถึงฐานะความเป็นอยู่ของผู้เป็นเจ้าของ ลักษณะการประกวดวัวเทียมเกวียนจะประกวดครั้งละ ๑ คู่ กล่าวคือ วัว จำนวน ๒ ตัวต่อเกวียน ๑ เล่ม หรืออาจจะประกวดทั้งสองคู่ก็มีขึ้นอยู่กับความเหมาะสมการเดินทางของวัวในระหว่างที่เดินประกวดจะมีเสาหลักปักไว้เป็นคู่ ๆ วัวเทียมเกวียนจะต้องเดินให้ครบ ๓ รอบ และห้ามวัวเดินชนเสาหลักในระหว่างที่เดินอาจจะมีคนตรีบรรเลงเพื่อความสนุกสนานด้วย

๔. ละครชาตรี เป็นละครเวทีเก่าแก่ที่สุด ได้รับวัฒนธรรมจากละครของอินเดีย เข้ามาสู่เมืองเพชรบุรี ตั้งแต่เมื่อใดไม่ปรากฏหลักฐาน มีเพียงประวัติว่า หม่อมเมืองซึ่งเป็นหม่อมในรัชกาลที่ ๕ เป็นคนเพชรบุรี ด้วยเป็นผู้มีความสามารถในการเล่นละครชาตรี จึงมักเล่นถวายหน้าพระที่นั่งทุกครั้งที่เสด็จมาจนได้รับพระราชทานบริเวณ “หน้าพระลาน” เพื่อเป็นที่แสดงละครเป็นประจำ ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๖ มีผู้นำละครนอกมาประสมกับละครชาตรี เรียกว่า ละครเข้าเครื่อง หรือละครชาตรีเครื่องใหญ่ เป็น

ละครที่รวมศิลปะการร้อง และการจำเข้าด้วยกัน และได้แพร่หลายมาจนถึงปัจจุบัน

๕. ไทยทรงดำ หรือไทยดำ หรือ ไทยซ่ง หรือ ลาวซ่ง เป็นชื่อกลุ่มชนเผ่าไทยกลุ่มหนึ่งในท้องถื่นจังหวัดเพชรบุรี ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในอำเภอเขาย้อย อาชีพหลักของชาวไทยทรงดำ คือ ทำนา ทำไร่ หาของป่า และจับสัตว์ป่า นอกจากนี้ยังมีความสามารถเป็นพิเศษในการจับปลาตามห้วยหนองลำคลอง ส่วนอาชีพรอง คือ อาชีพจักสาน โดยเฉพาะการจักสานหลัก หรือซ่ง ภาษาของชาวไทยทรงดำมีลักษณะคล้ายกับภาษาไทยอื่นๆ ทั่วไป แต่มีลักษณะเฉพาะในการออกเสียงและศัพท์เฉพาะบางคำและมีอักษรเขียนของตนเองซึ่งปัจจุบันมีผู้อ่านได้น้อยลง ทรงผมเป็นเอกลักษณ์ อีกอย่างหนึ่งที่น่าสนใจโดยเฉพาะทรงผมของผู้หญิงมีถึง ๘ แบบ แต่ละแบบจะบ่งบอกถึงสถานภาพของผู้หญิงนั้น

๖. การแข่งเรือยาว ประเพณีการแข่งขันเรือยาวของจังหวัดเพชรบุรี นิยมเล่นกันตามวัดต่างๆ ที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเพชรบุรี ตั้งแต่กลางเดือน ๑๑ ถึงกลางเดือน ๑๒ ซึ่งในวันแข่งเรือยาวจะเป็นวันเดียวกับที่เจ้าภาพนำผ้ากฐินทอด ณ วัดนั้น การแข่งเรือจะมีขึ้นในเวลาประมาณเที่ยง แข่งขันเป็นคู่ ๆ เรือไป เรือยาวลำใดชนะก็จะได้รับรางวัล สมัยก่อนรางวัลไม่กำหนดแน่นอน ส่วนมากจะเป็นผ้าแถบ ผ้าแพรสีต่าง ๆ โดยจะใช้ผูกหัวเรือหรือมอบกับผีพายหญิงที่นั่งพายคู่อยู่ส่วนหัวเรือ ซึ่งจะมี ๔ คู่ ๕ คู่ หรือมากกว่านั้น หรืออาจเป็นผ้าขาวม้า ซึ่งนิยมมอบให้กับผีพายผู้ชาย ซึ่งอาจมี ๘ คู่ ๑๐ คู่ นั่งอยู่ส่วนท้ายเรือ

๗. เหน่เรือบก เป็นการดัดแปลงจากการเหน่เรือน้ำซึ่งเป็นประเพณีดั้งเดิมของชาวเพชรบุรี การเหน่เรือบกเริ่มมากกว่า ๒๐ ปี ต่อมาภายหลังจากสร้างเขื่อนเพชรปิดกั้นแม่น้ำเพชรบุรีที่อำเภอท่ายางเป็นผลให้แม่น้ำเพชรบุรีแห้งขอดลง และส่วนตอนกลางแม่น้ำก็ตื้นเขิน ไม่เหมาะแก่การเหน่เรือน้ำเหมือนในอดีต ผู้เคยเล่นเรือน้ำจึงคิดดัดแปลงลักษณะของการเหน่เรือน้ำมาเล่นบนบก โดยเอาเนื้อเรือและทำนองมาประยุกต์ให้เหมาะสมกับท่าทางของผีพายขณะเดินเหน่ ผู้เล่นมีทั้งหญิงและชายซึ่งเป็นทั้งผีพายและลูกคู่ ส่วนเรือที่จำลองจะประดับประดาสวยงามมาก เนื้อความที่ใช้เหน่เรือบกจะเริ่มด้วย บทไหว้ครู บทเกริ่น บทเกี่ยวพาราสี บทชมนกชมไม้ มีข้อสังเกตว่าไม่มีบทว่าโต้ตอบกัน ต้นเสียงจะเห่บทเพลงไปเรื่อย ๆ เมื่อเห็นว่าสมควรแก่เวลา ก็จะเห่บทอาลาและอวยพรให้ผู้ชม

๘. การละเล่นหนังตะลุง ได้รับอิทธิพลจากภาคใต้แถบจังหวัดพัทลุง เมื่อประมาณ ๑๐๐ กว่าปีมาแล้ว การแสดงหนังตะลุงของจังหวัดเพชรบุรี ยังคงรักษาแบบแผนการแสดงหนังตะลุงเหมือนทุกยุคก่อนแสดงจะมีโหมโรงจับลิ้งหัวคำ (แสดงเรื่องสั้นก่อนไหว้ครู) ออกรูปฤาษี แล้วจึงแสดงเรื่องใหญ่ เรื่องที่ใช้แสดงส่วนมาก เป็นเรื่องรามเกียรติ์ มโนรา เป็นต้น เวลาที่ใช้แสดงเริ่มตั้งแต่เวลา ๓ ทุ่ม เดิมการแสดงหนังตะลุงมักนิยมแสดงในงานสมโภช งานที่ต้องการความสนุกสนานครึกครื้นเป็นพิเศษ หรือจัดเป็นมหกรรมการแสดงหนังตะลุง แต่ปัจจุบันมักใช้แสดงในการแก้บนเป็นส่วนใหญ่

๙. ประเพณีสลากภัต เป็นประเพณีการถวายข้าวสาร อาหารแห้ง แต่พระภิกษุสงฆ์ ที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดเพชรบุรี ในพื้นที่ระหว่างอำเภอเมืองเพชรบุรี และอำเภอบ้านลาด การถวายสลากภัตมักจะจัดในระหว่างเดือน ๘ เดือน ๑๐ ซึ่งเป็นฤดูฝนพระภิกษุสงฆ์จำพรรษาเป็นเวลา ๓ เดือน

บางครั้งไม่สามารถออกไปบิณฑบาตได้ ประชาชนจึงนำของแห้ง เช่น ข้าวสาร น้ำปลา ขนมนม เนย ที่สามารถเก็บไว้ได้นาน จัดใส่หาบไปถวายแต่การถวายนั้นเป็นไปตามศรัทธา บางคนจัดดีมีของมาก บางคนก็จัดน้อยไม่เสมอกัน จึงใช้วิธีให้ พระสงฆ์จับสลาก (ฉลาก) เมื่อจับฉลากตรงกับหมายเลขใด เจ้าของหาบฉลากก็หาบไปถวายแด่พระภิกษุรูปนั้น ปัจจุบันวัดที่ยังคงรักษาขนบธรรมเนียมนี้ไว้ ได้แก่ วัดโพธิ์กรุ วัดเขาน้อย วัดหนองกาทอง วัดหนองแก วัดบ่อนบุญ วัดโพธิ์ลอย วัดโพธิ์เวียง วัดจันทาราม วัดดอนหว้า วัดดอนกอก วัดหัวนา วัดวังบัว วัดหนองจอก เป็นต้น

๑๐. ประเพณีเวียนศาลา เป็นประเพณีของชาวกระเหรี่ยงแถบอำเภอหนองหญ้าปล้อง และแก่งกระจานที่ปฏิบัติมานานในปีหนึ่งๆ จะเวียนศาลา ๒ ครั้ง คือ วันแรม ๘ ค่ำ เดือน ๕ ของทุกๆ ปี โดยจะนำดอกไม้สดมาร้อยด้วยมือเป็นมาลัยซึ่งมีลักษณะคล้ายการเวียนเทียนของชาวไทย จะประกอบไปด้วย ฐูปเทียน ดอกไม้และนัตถ์กันมาเวียนศาลาในเวลากลางคืน จะทำกันที่ศาลาวัดเก่าครั้งโบราณประจำหมู่บ้าน เป็นความเชื่อว่าการเวียนศาลาแล้วจะมีความสุขความเจริญ เป็นการบูชาและทำความเคารพดวงวิญญาณของผู้ที่ตายไปแล้วที่มาสืบสถิตอยู่ ณ ศาลา (ในหมู่บ้านของชาวกระเหรี่ยงต้องมีศาลาทุกหมู่บ้าน)

๑๑. ประเพณีข้าวกระเหรี่ยง เป็นประเพณีที่แสดงออกถึงวัฒนธรรมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวกระเหรี่ยงอำเภอหนองหญ้าปล้อง และอำเภอแก่งกระจาน เป็นพิธีกรรมที่จัดขึ้นเพื่อให้ลูกหลานญาติๆ กลับมาอยู่พร้อมหน้ากันในครอบครัว โดยมีการผูกแขนเรียกขวัญ และกินข้าวห่อกระเหรี่ยง โดยกำหนดพิธีกรรมในวันพระขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๙ ของทุกปี การกำหนดวันประเพณีขึ้นอยู่แต่ละหมู่บ้าน กำหนดกันเอง ช่วงเวลาที่ทำพิธีกรรมมี ๒ วัน

๑๒. ประเพณีการแห่เรือองค์คือประเพณีการทอดกฐินหรือทอดผ้าป่าทางน้ำที่พุทธศาสนิกชนชาวเมืองเพชรได้ปฏิบัติสืบทอดกันมาซึ่งจะจัดในช่วงเทศกาลกฐิน ประมาณเดือน ๑๑ และเดือน ๑๒ อันเป็นระยะเวลาที่น้ำหลาก และมักมีการแข่งเรือยาวประเพณีควบคู่กันไปด้วย

๑๓. ประเพณีงานปีผีมืด เป็นประเพณีพื้นบ้านของชาวเมืองเพชร เพื่อเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษผีบ้านผีเรือนและพระภูมิเจ้าที่ เป็นความเชื่อที่สืบเนื่องมาจากความเชื่อในเรื่องผีบรรพบุรุษ ซึ่งเชื่อกันว่าถ้าผู้ใดประกอบพิธีแล้ว จะทำให้ความเป็นอยู่ดีขึ้น ครอบครัวจะอยู่เย็นเป็นสุข ไม่เจ็บป่วย มีความเจริญก้าวหน้า ทำมาค้าขึ้น แต่ถ้าไม่ทำแล้วจะส่งผลให้คนในครอบครัวเจ็บป่วย หรือทำมาหากินไม่ขึ้น ประเพณีนี้กระทำกันในเดือน ๔-๗ ยกเว้นเดือน ๕ และในระหว่างเข้าพรรษา ระยะเวลาที่จะกระทำแต่ละครั้งนั้น ต้องแล้วแต่เจ้าของงานปีผีมืดที่มารับการเซ่นไหว้ คือเจ้าพ่อโหราม และเจ้าพ่อหงส์ทอง จะกำหนดให้โดยผ่านคนทรง ว่าครอบครัวนั้นๆ ควรจะจัดงานเมื่อไหร่ เช่น ๓ ปี, ๕ ปี, ๗ ปี หรือ ๙ ปีต่อครั้ง ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับฐานะของเจ้าภาพด้วย และในชั่วชีวิตเจ้าภาพคนหนึ่งจะจัดงานปีผีมืดเพียง ๓ ครั้งเท่านั้น เมื่อครบแล้วไม่ต้องจัดอีกตลอดชีวิต แต่จะให้ผู้สืบสันดานรับช่วงปฏิบัติต่อไป โดยมีความเชื่อ ถ้าบุคคลได้รับช่วงงานปีผีมืดไปแล้วละเลยไม่ปฏิบัติจะทำให้เจ็บป่วยอย่างหนัก หรือถ้าบุคคลใดยังไม่พร้อมที่จะจัดงานเมื่อถึงกำหนดก็จะต้องไปขอผัดผ่อนต่อเจ้าโหราม และเจ้าหงส์ทองโดยผ่านคนทรง

๑๔. การละเล่นเพลงปรบไก่ เป็นการละเล่นที่สืบทอดกันมา ราว ๑๕๐ ปี โดยเริ่มแรกมีการเล่นในกรุงเก่า ครั้นเสียกรุงครั้งที่ ๒ แล้ว เมื่อว่างจากการทำนาทำไร่ ก็ยังคงมีการเล่นเพลงปรบไก่ และเพลงต่างๆ กันอยู่ ตามงานเทศกาลประเพณี เพลงปรบไอนี้ เป็นเพลงพื้นเมืองของเพชรบุรี ที่นับวันจะหาดูได้ยาก ปัจจุบันยังมีที่บ้านคอนข่อย ตำบลลาดโพธิ์ อำเภอบ้านลาด เล่นเป็นประจำทุกปี

๑๕. ประเพณีสารทลาวเวียง เป็นประเพณีของชาวไทยเชื้อสายลาวเวียง ตำบลสระพัง อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี จัดในวันขึ้น ๑๕ ค่ำเดือน ๑๐ ของทุกปี เพื่อให้พี่น้องลูกหลานที่ไปทำมาหากินต่างถิ่นกลับมาทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ในวันนี้ ชาวลาวเวียงจะแต่งกายด้วยเสื้อผ้าที่สวยงามแบบชาวลาวเวียง โดยเริ่มพิธีตั้งแต่เวลาประมาณ ๐๙.๐๐ น. จะนำสำหรับอาหารคาวหวานที่เรียกว่า “พาเวน” โดยจะมีอาหารคาว ๒-๓ อย่าง อาหารหวานจำพวกขนมหม้อแกง ทองหยิบ ทองหยอด และผลไม้ต่าง ๆ และที่ขาดไม่ได้ คือ กระจยาสารท โดยนำอาหารมาถวายเพลที่วัด เจ้าของพาเวนจะต้องจุดเทียนไว้ที่พาเวนของตน เมื่อพระสงฆ์ ญาคู โยมทั้งหลายจะนำห่อข้าวน้อย เป็นห่อข้าวที่ทำเป็นคู่ ๆ ช่างในจะมีข้าวปลาอาหาร นำไปแขวนไว้ตามต้นไม้ โดยมีความเชื่อว่าเป็นการทำบุญให้กับผีที่ไม่มีญาติ

๑๖. ประเพณีได้ดอกไม้ เป็นประเพณีของชาวไทยเชื้อสายลาวเวียง หมู่บ้านสระพัง อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี ได้สูญหายไปเกือบ ๓๐ ปี แล้วได้มีการรื้อฟื้นขึ้นมาอีกครั้ง โดยพระครูวิธานบุญญาวัฒน์ จิรปัญญา เจ้าอาวาสวัดสระพัง คุณฉวี ใจภักดี ประธานสภาวัฒนธรรมตำบลคนแรก และคณะกรรมการหมู่บ้าน ตามตำนานทางพุทธศาสนา กล่าวไว้ว่าในระหว่างฤดูเข้าพรรษาพระพุทธรูปเจ้าได้เสด็จขึ้นไปบนสวรรค์ เพื่อแสดงธรรมให้พระมารดาฟัง เมื่อเสด็จกลับสู่โลกมนุษย์และได้รับการต้อนรับจากพสกนิกรทั่วไป เพื่อเป็นการระลึกถึงวันนี้ในพุทธกาล ชาวลาวเวียงจึงได้จัดงานประเพณี “ได้ดอกไม้” ในเวลากลางคืน มีกำหนด ๓ วัน คือ ขึ้น ๑๕ ค่ำ และแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ในช่วงออกพรรษา เพื่อเฉลิมฉลองด้วยการบูชาด้วย รูป เทียน ดอกไม้ เครื่องสักการะต่าง ๆ และเป็นงานรื่นเริง มีการ ฟ้อนรำของชาวลาวเวียงด้วย เพื่อให้ชาวลาวเวียงได้เห็นคุณค่าความสำคัญของประเพณีและสืบทอดต่อไป

- เอกลักษณะของท้องถิ่น

๑. เขาวัง ในสมัยโบราณนิยมเรียกกันว่า “เขาสมน” ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของพระนครคีรีซึ่งเป็นพระราชวังบนเขาสูง นับเป็นเอกลักษณ์ของเมืองเพชรบุรี เช่นเดียวกับต้นตาลโตนด กล่าวได้ว่าหากมีโอกาสมาเมืองเพชรบุรีแล้วไม่ได้ขึ้นเขาวัง ก็ดูเหมือนยังมาไม่ถึงเมืองเพชรบุรีในสมัยรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จมาที่เมืองเพชรบุรีและทรงพอพระราชหฤทัยกับธรรมชาติบนเขาแห่งนี้ จึงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระราชวังขึ้นเพื่อเป็นที่สำหรับแปรพระราชฐานมาประทับพักผ่อนในครั้งนั้น เจ้าพระยาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) เป็นแม่กองในการก่อสร้าง และเมื่อสำเร็จแล้วโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามว่า “พระราชวังพระนครคีรี” ส่วนเขาภูนี้ก็พระราชทานชื่อให้ใหม่ว่า “เขามหาสวรรค์”

๒. ต้นตาล จังหวัดเพชรบุรีมีต้นตาลมากที่สุดในประเทศไทย ดังปรากฏหลักฐานจาก

“นิราศเมืองเพชรบุรี” ของสุนทรภู่ ความตอนหนึ่งว่า “ทุกประเทศเขตแคว้นแดนพิริบพิรี เหมือนจะซีไปไม่ พันแต่ต้นตาล” ด้วยเหตุนี้ ต้นตาลจึงกลายเป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดเพชรบุรี คู่กับเขาวัง หรือพระนครคีรี ปรากฏเป็นตราและธงประจำจังหวัดเพชรบุรี สืบมาจนถึงทุกวันนี้

ต้นตาลเมืองเพชรบุรีให้ผลผลิตน้ำตาลโดนดที่ดีที่สุดมาตั้งแต่สมัยโบราณตราบจนถึงปัจจุบัน จึงมีชื่อเสียงติดปากคนทั่วไปว่า “น้ำตาลเพชรบุรี” เพราะมีรสหวาน หอมอร่อย รสชาติกลมกล่อมชวนรับประทาน จนเป็นที่มาของคำว่า “หวานเหมือนน้ำตาลเมืองเพชร” โดยทั่วไปตามชนบทชาวนาจะปลูกข้าวและทำตาลควบคู่กันไป ส่วนใหญ่จะนิยมปลูกต้นตาลไว้บริเวณคันนา บริเวณที่มีต้นตาลมากที่สุดของจังหวัดเพชรบุรี ได้แก่ ท้องทุ่งตำบลหนองไม้เหลือง ตำบลโดนดหลาย ตำบลไร่ส้ม ตำบลโรงเข้ เป็นต้น ในท้องที่เหล่านี้เมื่อมองผ่านต้นตาลจะมองไม่เห็นท้องฟ้า อีกด้านหนึ่ง แต่ปัจจุบันเนื่องจากมีการทำนา ๒ ครั้ง เป็นผลให้ต้นตาลปรับสภาพไม่ทันเพราะพื้นที่มีน้ำมาก เกินไปเนื่องจากกลายเป็นพื้นที่ที่มีน้ำท่วมขัง ต้นตาลไม่ได้พักตัวที่ เรียกว่า “แตงตัว” ในที่สุดก็ต้องยืนตายภายในเวลาไม่นาน ปัจจุบันจำนวนต้นตาลจึงลดลงบ้าง

จังหวัดเพชรบุรีได้ยื่นคำขอจดทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ สำหรับน้ำตาลโดนดเมืองเพชร ตั้งแต่วันที่ ๑๖ กันยายน ๒๕๕๑ ซึ่งจะได้รับการประกาศโฆษณา เพื่อรับขึ้นทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์เร็ว ๆ นี้ นอกจากนี้ จังหวัดเพชรบุรีได้มีการส่งเสริมให้ปลูกตาลโดนดเป็นสวนหรือเข้าแถว เพื่ออำนวยความสะดวกและเป็นการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ และส่งเสริมให้มีการแปรรูปน้ำตาลโดนดปึกเป็นน้ำตาลโดนดผงบรรจุซอง ซึ่งเป็นสินค้าที่เพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในรูปแบบใหม่ เป็นการเพิ่มมูลค่าสินค้าตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงสร้างสรรค์ (Creative Economy)

๓. ชมพูเพชรสายรุ้ง เป็นผลไม้ที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ซึ่งชาวเพชรบุรีมีความภาคภูมิใจ โดยเฉพาะรสชาติที่หวานกรอบ อร่อย แตกต่างไปจากชมพูพันธุ์อื่น ๆ หรือแม้แต่จะนำพันธุ์ของชมพูเพชรไปปลูกที่อื่นคุณภาพก็ไม่ได้ดีเท่ากับปลูกที่เมืองเพชรบุรี ดังนั้นการปลูกชมพูเพชรจึงทำรายได้ให้แก่เกษตรกรจำนวนมากความเป็นมาของการปลูกชมพูเพชรนั้น ปรากฏเรื่องเล่าต่อกันมาว่า นายหรั่ง แซ่ไคว้ เกิดเมื่อปี พ.ศ.๒๓๕๘ ตั้งบ้านเรือนอยู่ริมแม่น้ำเมืองเพชรบุรี ฝั่งตรงข้ามวัดขุนตรา ซึ่งเดิมเรียกกันว่า “บ้านสะพานยายนม” นายหรั่ง มีอาชีพค่าน้ำตาลทางเรือระหว่างจังหวัดเพชรบุรี - กรุงเทพฯ ต่อมานายหรั่ง ได้นำกิ่งตอนพันธุ์ชมพูเพชรมา ๓ กิ่ง ไม่ปรากฏว่ามาจากสวนแห่งใด ชมพูเพชรทั้ง ๓ กิ่งนี้ เป็นชมพูเพชรรุ่นแรกที่น่ามาปลูกในบริเวณแม่น้ำเพชรบุรี ซึ่งริมน้ำมีดินดี มีความร่วนซุย น้ำท่วมถึง มีปุ๋ยและอินทรีย์วัตถุอุดมสมบูรณ์ที่เรียกว่า “น้ำไหลทรายมูล” มาทับถมอยู่ไม่ขาด เหตุนี้ชมพูเพชรจึงเจริญเติบโตงอกงามให้ผลดี สีสวยและมีรสชาติอร่อย แตกต่างไปจากชมพูเขียวที่มีอยู่เดิม ต่อมาเมื่อมีผู้ขอขยายพันธุ์ชมพูเพชรไปปลูกบ้างแต่เจ้าของไม่ประสงค์จะให้ขยายกิ่งพันธุ์ชมพูเพชรไปปลูกแพร่หลายดังนั้นในระยะแรกชมพูเพชรทั้งสามต้น จึงยังไม่ได้แพร่พันธุ์ไปปลูกในที่แห่งใด อย่างไรก็ตาม ต่อมาช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ ได้มีการขยายตอนกิ่งชมพูเพชรออกจำหน่ายให้กับคนที่ต้องการ ในราคาประมาณกิ่งละ ๒๐๐ - ๒๕๐ บาท ซึ่งนับว่าเป็นราคาที่แพงมากในสมัยนั้น และภายหลัง

จาก พ.ศ.๒๕๐๐ เป็นต้นมา กิ่งชมพูเพชรก็เป็นที่แพร่หลายไปอย่างกว้างขวางในทุกพื้นที่ของจังหวัด เพชรบุรี สำหรับการใช้น้ำชมพูเพชร ต้องเป็นพันธุ์เพชรสายรุ้ง เท่านั้น ไม่ใช้กับชมพูสายพันธุ์อื่นตาม พ.ร.บ.คุ้มครองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ พ.ศ.๒๕๔๖ เนื่องจากจังหวัดเพชรบุรีได้ขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์สินค้าชมพูเพชรสายรุ้ง และกรมทรัพย์สินทางปัญญาได้ออกประกาศโฆษณาการรับขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์แล้ว ตั้งแต่วันที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๕๓ เพื่อป้องกันการแอบอ้าง หลอกลวง ผู้บริโภคให้สับสนหรือหลงผิดในสินค้า และ รักษาชื่อเสียงสินค้าเพชรสายรุ้ง ของจังหวัดเพชรบุรีไว้ และ จังหวัดเพชรบุรีได้ออกประกาศ เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม ๒๕๕๓ เรื่อง การปิดป้ายชื่อสินค้าและราคาจำหน่ายชมพูเพชรสายรุ้ง โดยขอความร่วมมือผู้ผลิต/ผู้จำหน่าย ปิดป้ายชื่อสินค้าและราคาจำหน่ายชมพูเพชรให้ชัดเจนด้วย

๔. แม่น้ำเพชรบุรี หรือที่นิยมเรียกกันทั่วไปว่า “น้ำเพชร” เป็นธรรมชาติมีต้นน้ำจากทิวเขาตะนาวศรี ซึ่งแบ่งเขตแดนระหว่างไทยกับประเทศเมียนมาร์(พม่า) ไหลผ่านพื้นที่ในเขตอำเภอท่ายาง อำเภอบ้านลาด วัดท่าไชย อำเภอเมืองเพชรบุรี และลงสู่ทะเลอ่าวไทย ที่อำเภอบ้านแหลมทางด้านทิศเหนือของจังหวัด แม่น้ำเพชรมีความสำคัญในฐานะที่เป็นศักดิ์สิทธิ์ที่ใช้ในการพระราชพิธีสำคัญต่างๆ เช่น พระราชพิธีบรมราชาภิเษก พระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์สัตยา ฯลฯ ความสำคัญอีกประการหนึ่งคือ เป็นน้ำเสวยในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๔ สืบมาจนกระทั่งยกเลิกไปใน พ.ศ. ๒๔๖๕ ตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๖ ในอดีตกล่าวกันว่า น้ำเพชรมีรสอร่อย ใสสะอาด และจืดสนิท จึงถือได้ว่าน้ำเพชรเป็นเอกลักษณ์ของเมืองเพชรบุรี อีกประการที่หนึ่งที่ชาวเพชรบุรีภาคภูมิใจ จังหวัดเพชรบุรีมีสภาพทางธรรมชาติและภูมิประเทศอันสวยงามหลากหลายทั้งภูเขา ป่าทึบ ที่ราบ ลุ่มแม่น้ำ ตลอดจนชายฝั่งทะเลด้านอ่าวไทย จึงส่งผลให้จังหวัดเพชรบุรีมีสถานที่ท่องเที่ยวมากมายและสมบูรณ์กว่าจังหวัดอื่นไม่ว่าจะเป็นชายหาด ทะเลอันสวยงาม น้ำตก ถ้ำ ป่า เขา ที่ยังคงธรรมชาติอันงดงาม ตลอดจนทะเลสาบน้ำจืด ขนาดใหญ่ที่อยู่ท่ามกลางธรรมชาติของแมกไม้ นอกจากนี้จังหวัดเพชรบุรียังมีแหล่งศึกษางานด้านศิลปวัฒนธรรมประเพณี อีกจำนวนมากด้วย

2.6 สถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัดเพชรบุรี สามารถจำแนกได้เป็น ๓ ลักษณะ คือ

๑. สถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ
๒. สถานที่ท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม
๓. สถานที่ท่องเที่ยวทางด้านโบราณคดีและประวัติศาสตร์

ความโดดเด่นด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดเพชรบุรี

- เป็นเมือง ๓ วัง ประกอบด้วย พระนครคีรี พระรามราชนิเวศน์ และ พระราชนิเวศมฤคทายวัน
- เป็นเมือง ๓ ทะเล ประกอบด้วย ทะเลเมืงทราย ทะเลโคลน และทะเลหมอก
- เป็นเมือง ๓ รส ประกอบด้วย รสหวาน รสเค็ม และ รสเปรี้ยว

แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

ชายหาดชะอำ เป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติอยู่ห่างจากตัวเมืองเพชรบุรี ๔๑ กิโลเมตร แต่เดิมเป็นเพียงตำบลหนึ่งแต่ภายหลังจากที่หัวหินมีชื่อเสียง ที่ดินบริเวณชายทะเลถูกจับจองหมด เจ้านายและขุนนางสมัยนั้นจึงหาที่พักผ่อนแห่งใหม่ สมเด็จพระนราธิปพันธุพงศ์ ได้เสด็จมาทรงพบว่า ชายหาดชะอำ เป็นชายหาดที่สวยงามไม่แพ้หัวหิน จึงทำให้ชะอำเป็นที่รู้จักตั้งแต่นั้นมา

หาดเจ้าสำราญ อยู่ห่างจากตัวเมืองเพชรบุรีประมาณ ๑๕ กิโลเมตร ในอดีตเป็นหาดที่มีความสะอาด สวยงามและเป็นสถานที่ที่กษัตริย์ในสมัยอยุธยาหลายพระองค์รวมทั้งสมเด็จพระนเรศวรมหาราช และสมเด็จพระเอกาทศรถเคยเสด็จมาประทับแรม และในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ ๖ ก็ทรงโปรดปรานที่แห่งนี้มากถึงกับทรงสร้างพระตำหนักเจ้าสำราญขึ้น ด้วยเหตุนี้จึงได้ชื่อว่า “หาดเจ้าสำราญ”

หาดปึกเตียน เป็นสถานที่ที่อาจเรียกได้ว่าเป็นเพชรอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดเพชรบุรี ที่มีความสวยงามของชายหาดและไม่มีผู้คนพลุกพล่าน หาดปึกเตียนตั้งอยู่ในอำเภอท่ายาง ห่างจากหาดเจ้าสำราญ ไปทางทิศใต้ประมาณ ๗ กิโลเมตร เป็นหาดที่ขาวสะอาดและกว้างขวางมาก

เขาทะโมน เป็นสถานที่ที่นักท่องเที่ยวที่ชอบปีนเขาชมถ้ำไม่ควรพลาดไปชมมีลักษณะเป็นลูกเขา ขนาดเล็ก อยู่ในเขตตำบลท่าเสน อำเภอบ้านลาด มีถ้ำที่น่าชมคือ “ถ้ำพระยาแกรก” และถ้ำอื่นๆ อีกหลายถ้ำที่ยอดเขานั้นมีพระพุทธรูปจำลองประดิษฐานอยู่

เขาย้อย อยู่ก่อนถึงตัวเมืองเพชรบุรีประมาณ ๑๕ กิโลเมตรที่มีถ้ำหลายถ้ำ สิ่งสำคัญที่อยู่ในถ้ำ คือพระพุทธรูปไสยาสน์และพระพุทธรูปจำลอง ติดกับเขาย้อยคือบ้านดอนทรายซึ่งมีดอกไม้สวยงามน่าชมมาก

ถ้ำเขาหลวง อยู่ห่างจากเขาวังประมาณ ๕ กิโลเมตร เป็นเขาภูเขาคงขนาดเล็กยกยอดสูงเพียง ๙๒ เมตร แต่มีถ้ำขนาดใหญ่สวยงาม และสำคัญที่สุดของจังหวัดเพชรบุรีภายในถ้ำเป็นเหมือนห้องโถงใหญ่มีแสงสว่างจากปากช่องบนเพดานถ้ำ รอบห้องโถงของถ้ำนั้นที่พระพุทธรูปใหญ่น้อยประดิษฐานอยู่มากมาย นอกจากนี้ยังมีหินงอกหินย้อยธรรมชาติสวยงามตระการตาเป็นอย่างยิ่ง

เขื่อนแก่งกระจาน อยู่ในเขตอำเภอแก่งกระจาน ห่างจากตัวเมืองเพชรบุรีประมาณ ๕๓ กิโลเมตร เป็นเขื่อนดินแห่งแรกของประเทศไทย สร้างขึ้นกั้นแม่น้ำเพชรบุรีทำให้เป็นทะเลสาบกว้างใหญ่ และอาจกล่าวได้ว่าเป็นทะเลสาบน้ำจืดที่ใหญ่ที่สุดของประเทศไทย การเดินทางเส้นทางแรกไปทางอำเภอท่ายาง ต่อไปประมาณ ๓๐ กิโลเมตร ส่วนอีกเส้นทางหนึ่งไปตามทางหลวงหมายเลข ๕ ประมาณหลักกิโลเมตร ที่ ๑๘๖ มีทางแยกขวา เข้าไปอีกประมาณ ๓๐ กิโลเมตร

อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน เป็นอุทยานแห่งชาติที่มีพื้นที่กว้างใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ภายในอุทยานฯ นี้ มีจุดที่น่าสนใจหลายแห่ง ทั้งที่เป็นทะเลสาบกว้างใหญ่ประมาณ ๔๕ ตารางกิโลเมตร และความสงบในท่ามกลาง ความงดงามของหินผา บริเวณป่าสนเขาธรรมชาติเป็นจุดชมวิวที่สร้างความประทับใจสำหรับคนที่รักธรรมชาติมานานักต่อนักแล้ว

เขาพะเนินทุ่ง เป็นยอดเขาสูงจากระดับน้ำทะเล ๑,๐๒๗ เมตร ที่ยอดเขาเป็นทุ่งหญ้าในตอนเช้าตรู่จะมีทะเลหมอกปกคลุมทั่วไป ห่างจากเขาพะเนินทุ่งออกไปประมาณ ๑๕ กิโลเมตร มีน้ำตกทอทิพย์ เป็นน้ำตกที่มีความสูงถึง ๙ ชั้น

ชายทะเลอำเภอบ้านแหลม บางตะบูน บางแก้ว บางขุนไทร เป็นชายทะเลอำเภอบ้านแหลม สภาพชายฝั่งเป็นหาดโคลน เป็นแหล่งเพาะเลี้ยงหอยแครงที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทยที่ตำบลบางตะบูน มีการเก็บหอยแมลงภู่และหอยชนิดอื่นๆ ที่ตำบลบางขุนไทร ส่วนที่ชายทะเลตำบลบางแก้วมีชื่อเสียงลือชื่อนหอยหรือ “กระเช้า” จำนวนมาก นำไปป่นขายเป็นอาหารสัตว์ได้ ชายทะเลอำเภอบ้านแหลมเหมาะสำหรับการพักผ่อนหาประสบการณ์ในสิ่งแปลกใหม่

แหลมหลวง มีลักษณะเป็นปลายแหลมของหาดทราย ยื่นยาวออกไปในทะเลประมาณ ๒ กิโลเมตร เป็นชายทะเลภาคใต้แห่งเดียวที่สามารถชมได้ทั้งพระอาทิตย์ขึ้นและพระอาทิตย์ตก เป็นแหลมทรายที่ยาวที่สุดของประเทศ ได้ชื่อว่าเป็นทรายเม็ดแรกของอ่าวไทย ตั้งอยู่ในตำบลแหลมผักเบี้ย อำเภอบ้านแหลม ห่างจากตัวเมืองเพชรบุรีไป ๑๕ กิโลเมตร บนเส้นทางเดียวกับหาดเจ้าสำราญ โดยแยกซ้ายก่อนถึงหาดเจ้าสำราญเล็กน้อย

คอกกระออม เป็นแหล่งท่องเที่ยวชุมชน เป็นที่พักผ่อนของชุมชนริมแม่น้ำเพชรบุรี บริเวณสะพานข้ามแม่น้ำหน้าเขื่อนเพชร เหมาะสำหรับพาครอบครัวและเพื่อนฝูงไปนั่งพักผ่อนเด็ก ๆ สามารถเล่นห่วงยางในแม่น้ำได้อย่างปลอดภัย เพราะน้ำตื้น

น้ำตกแม่กระดังลา เป็นน้ำตกที่มีความสมบูรณ์ของระบบนิเวศน์ มีน้ำตลอดทั้งปี การเดินทางเข้าเที่ยวชมสะดวก ห่างจากเส้นทางหลัก (เพชรเกษม) ประมาณ ๓๐ กิโลเมตร ซึ่งใช้เส้นทางเดียวกันกับน้ำพุร้อนหนองหญ้าปล้อง ระยะทางเลยน้ำพุร้อนไป ๗ กิโลเมตร ถ้าเดินทางหน้าฝน ต้องใช้รถยนต์ขับเคลื่อน ๔ ล้อ เนื่องจากเส้นทางมีน้ำไหลผ่านถนนเป็นระยะ ๆ

อุทยานสวรรค์แก่งกระจาน เป็นอุทยานทางศาสนา ประกอบด้วย ประติมากรรมปูนปั้นพระพุทธรูปปางต่าง ๆ โดยเฉพาะองค์เจ้าแม่กวนอิมปางพันมือ ซึ่งแกะสลักจากไม้ ซึ่งเป็นไม้มีกลิ่นหอมจากเมืองจีนและเป็นปางแกะจากไม้หอมใหญ่ที่สุดในโลก อีกทั้งมีประวัติการจุดขององค์พระโพธิสัตว์อีกหลายพระองค์ ซึ่งมีแสดงไว้ในอุทยาน

บึงปรือตา เป็นบึงน้ำขนาดใหญ่ ตกแต่งพื้นที่เป็นรีสอร์ต พร้อมบ้านพักรับรอง สถานที่สะอาดสวยงาม และร่มเย็น พร้อมรับรองการประชุมสัมมนา และจัดกิจกรรมทั้งทางบกและทางน้ำ การเดินทางไป - มาสะดวกห่างจากตัวเมืองประมาณ ๒๕ กิโลเมตร

แหล่งศึกษางานด้านศิลปะและวัฒนธรรม

ด้านสถาปัตยกรรม

ปราสาทวัดกำแพงแลง อยู่ในเขตอำเภอมือง เป็นโบราณสถานที่สร้างด้วยศิลาแลงฉาบปูนประดับด้วยลายปูนปั้นลักษณะทางด้านศิลปกรรมไม่ว่าที่ปราสาทหรือปราสาท ล้วนแต่แสดงถึงรูปทรง

และ วัตถุประสงค์ของสถาปัตยกรรมแบบบายน ในสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ ปัจจุบันเป็นที่ประดิษฐานของ พระพุทธรูปที่ชื่อว่า “หลวงพ่อเพชร”

โบสถ์วัดกุฎีบางเค็ม วัดกุฎีตั้งอยู่เกือบถึงอำเภอเขาชัยย ตัวโบสถ์เป็นไม้มีขนาดใหญ่ที่สุดใน บรรดาโบสถ์ไม้ที่มีอยู่ในจังหวัดเพชรบุรี เฉพาะส่วนที่กั้นฝาไม้ขนาดยาว ๗ ห้อง กว้าง ๓ ห้อง และมีมุขลด ยื่นออกไปด้านหน้าและด้านหลังด้านละ ๑ ห้องและทำเป็นพาไลอีก ๑ ห้องโดยรอบอาคารหน้าบัน จำหลักไม้และฝาแกะสลักไม้ซึ่งมีทั้งหมด ๒๐ แผง ถือว่าเป็นโบสถ์ที่มีฝาแกะสลักไม้ทั้งหลังเพียงแห่ง เดียวเท่านั้น

ศาลาการเปรียญวัดใหญ่สุวรรณาราม ลักษณะเป็นอาคารไม้ที่สร้างในสมัยอยุธยา มีขนาดใหญ่ประมาณ ๑๐ ห้อง มีเสาแปดเหลี่ยมเรียงกัน ๔ แถวๆละ ๑๑ ต้น รวม ๔๔ ต้น ในศาลามี ธรรมมาสน์ยอด ๒ หลัง หลังหนึ่งเป็นฝีมือช่างปัจจุบันส่วนอีกหลังหนึ่งมีสภาพชำรุดใช้การไม่ได้แล้วสร้าง โดยช่างที่เป็นยอดฝีมือครั้งอยุธยา ซึ่งรัชกาลที่ ๕ ทรงชมว่างามเหลือพรรณนาเล่ากันว่าศาลานี้เดิมเป็น พระตำหนักของพระเจ้าเสือ แต่ได้พระราชทาน ให้สมเด็จพระสังฆราชแดงโมนำมาปลูกสร้างเป็นศาลา การเปรียญของวัด และสิ่งหนึ่งไม่สามารถ หาชมได้ง่ายนักในปัจจุบัน ก็คือ “หอไตรกลางน้ำ” เป็นหอไตร สามเสา ปลูกลงในสระน้ำ มีลักษณะเป็นเรือนไทย ฝากระดาน ๒ ห้อง หลังคามุงกระเบื้องดินเผาไม่มีกัน สาด ใช้เป็นที่เก็บพระไตรปิฎก

พระอุโบสถวัดมหาสมณาราม วัดมหาสมณารามหรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่า “วัดเขาวัง” มี พระอุโบสถเป็นอาคารทรงไทยขนาดกลาง หลังคาซ้อนสองชั้นมุงด้วยกระเบื้องเคลือบ มีซุ้มฟ้าโบระกาและ หางหงส์เป็นทั้งดงามยิ่ง หน้าบันมีภาพลายปูนปั้นเป็นสัญลักษณ์ของรัชกาลที่ ๔ เป็นรูปพระมหาพิชัย มงกุฎ ตรงด้านหน้าและด้านหลังของพระอุโบสถ ทำเป็นศาลาขวางอยู่ติดตัวกับตัวโบสถ์ ผนังก่อด้วยอิฐ ฉาบปูน ทำเป็นช่องโค้งแหลม ลักษณะอย่างซุ้มประตูและที่แปลกตาก็คือ ใบบ่เสมห็นอ่อนสลักลวดลาย เป็นรูปสี่เหลี่ยม ซึ่งเป็นแบบที่นิยมในสมัยรัชกาลที่ ๔

สถาปัตยกรรมพระนครคีรี เป็นสถาปัตยกรรมตะวันตกแบบนีโอคลาสสิกผสมกับ สถาปัตยกรรมแบบจีน

ด้านประติมากรรม

ปูนปั้นวัดไผ่ล้อม ปูนปั้นหน้าบันโบสถ์วัดไผ่ล้อม มีลวดลายให้ชมด้านเดียวกันสองหน้าบัน ปั้น เป็นภาพปราสาท ๗ ชั้น ศาลา เขิงผา ภูเขา ต้นไม้ และภาพพระพุทธรูปปางต่างๆ ฝีมือการปั้นยอดเยี่ยมมาก ภาพปูนปั้นผนังด้านนี้เมื่อต้องแสงจะทำให้เกิดเงาสลับซับซ้อน ดูลุ่มลึกลดหลั่นเป็นชั้นช่อง แสดงถึงความเป็นเลิศในแนวคิดและฝีมือช่างอย่างหาที่เปรียบมิได้

ปูนปั้นวัดใหญ่สุวรรณาราม เป็นรูปแบบสมัยอยุธยาตอนปลาย สังเกตจากลวดลายกนกอ่อน พริ้วแตกก้านแตกซ้อ ออกลายประสานกลมกลืนกัน ภาพประกอบมักนิยมเป็นรูปครุฑ รูปนารายณ์ทรง ครุฑและรูปนารายณ์เหยียบบ่าอสูรเป็นส่วนมาก

ปูนปั้นวัดเขายันไดอิฐ หน้าบันโบสถ์ด้านทิศตะวันออกมีศิลปะปูนปั้นเต็มหน้าบัน ปั้นเป็นรูป

ครุฑ ประกอบด้วยลายพุ่มปลายสะบัดตั้งเปลวไฟ ถัดจากลายพุ่มเป็นลายกนกก้านช่อหางโต
พื้นประดับกระจก

ปูชนียสถานเสมาวัดสระบัว สถานเสมาชั้นล่างเป็นภาพยักษ์แบกไม้มีอดันฐานเสมาชั้นบนส่วน
ด้านข้างและด้านหลังปั้นเป็นคนพวกสิบสองภาษา สำหรับด้านหน้าโบสถ์ปั้นเป็นรูปพวกอมุขย์

ปูชนียวัตถุมหาธาตุุรวิหาร ปูชนียวัตถุวิหารหลวงวัดนี้งามเด่นสง่าเป็นที่ตื่นตาตื่นใจยิ่งนัก เป็น
ฝีมือชั้นครูในสมัยรัตนโกสินทร์ของชาวเพชรบุรี

ปูชนียวัตถุพลาศัย มีลายปูนปั้นที่ซุ้มประตูทางซ้ายมือเป็นภาพหนุมานเข้าห้องนางวารี
นทร์ ส่วนซุ้มทางขวามือเป็นภาพวิรุญจำบังลม

ปูชนียวัตถุปากคลอง เป็นงานปูนปั้นที่แสดงให้เห็นถึงฝีมือและชั้นเชิงของช่างโดยเฉพาะภาพ
เทพพนมและลายดอกไม้และที่นาที่ก็คือ การลงสีในงานปูนปั้นซึ่งทำได้งดงามน่าชมยิ่งนัก

โบสถ์มหาธาตุุรวิหาร เป็นโบสถ์ทำด้วยหินทรายแดง บนแท่นสูง ๑๒๐ เซนติเมตร
จำหลักลวดลายเต็มทั้งแผ่น มีซุ้มเสมาแบบกูปช้าง ลายที่ฐานเสมาแกะสลักเป็นรูปดอกไม้เรียงกัน

ด้านจิตรกรรม

จิตรกรรมฝาผนังวัดใหญ่สุวรรณาราม มีลักษณะเป็นภาพเขียนเต็มผนัง ซึ่งบางส่วนลบเลือน
เกือบหมดแต่ยังพอเห็นร่องรอยของความงดงามได้ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี กล่าวว่า “ช่างที่อยู่ในสมัย
ที่ภาพเขียนเจริญถึงขีดสุดเท่านั้น จึงจะสามารถวาดภาพจิตรกรรมที่งดงามเช่นนี้ได้”

จิตรกรรมฝาผนังวัดเกาะแก้วสุทธาราม

จิตรกรรมฝาผนังวัดท้ายตลาด ในพระอุโบสถมีภาพจิตรกรรมเต็มผนังด้านหน้าพระประธาน
ผนังเหนือบานประตูจรดเพดาน เขียนเป็นภาพวัดพระศรีรัตนศาสดาราม

จิตรกรรมสมุดข่อยวัดพระรูป “สมุดข่อยหรือสมุดไทย” เป็นหนังสือที่ใช้กระดาษแผ่นเดียว
ยาวติดต่อกันไปตลอดเล่มด้วยการพันกลับไปกลับมาเป็นเล่ม ซึ่งจะมีความหนา กว้าง หรือบางเท่าใดก็ได้
แล้วแต่ความต้องการ สามารถเขียนภาพประกอบทั้งที่เป็นลายเส้น และเป็นภาพระบายสีประเภท
จิตรกรรมลงไปด้วย

แหล่งศึกษาทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์

พระราชวัง

พระราชวังบนพระนครคีรี “เขาวัง”

เป็นพระราชวังที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้น ตั้งอยู่บนเขา
ที่มียอดสูงประมาณ ๙๒ เมตร ริมถนนเพชรเกษมในเขตเทศบาลเมืองเพชรบุรี พระนครคีรีมีพระที่นั่ง
และกลุ่มอาคารตั้งอยู่บนยอดเขาใหญ่ ๓ ยอด ดังนี้

๑. ยอดเขาด้านตะวันออก บริเวณไหล่เขาเป็นที่ตั้งของวัดมหาสมณารามส่วนยอดเขาเป็นที่ตั้ง
ของวัดพระแก้ว ซึ่งเป็นวัดที่สร้างใหม่เพื่อเป็นวัดประจำพระราชวังพระนครคีรี

๒. เขายอดกลาง เป็นที่ประดิษฐานพระธาตุจอมเพชร ภายในบรรจุพระบรมสารีริกธาตุ

๓. ยอดเขาด้านตะวันตก เป็นที่ตั้งของพระราชวัง ประกอบด้วย พระที่นั่งต่างๆ นอกจากนี้ยังมี
โรงรถ โรงม้า ราชวัลลภาคาร ศาลาลูกขุน ศาลาด่าน ศาลาเย็นใจ ทิมดาบ และโรงครัว
ที่ตั้งพระราชวังนี้มีป้อมต่างๆเรียงรายอยู่โดยรอบทั้ง ๔ ด้าน

กรมศิลปากร ได้บูรณะปรับปรุงอาคารของพระราชวังด้านทิศตะวันตก และจัดตั้งเป็น
“พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติพระนครคีรี” และได้ประกาศให้พื้นที่ทั้งหมดเป็น “อุทยาน
ประวัติศาสตร์ พระนครคีรี”

พระรามราชนิเวศน์ “วังบ้านปืน” เป็นพระราชวังที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
โปรดให้สร้างขึ้นตามแบบสถาปัตยกรรมยุโรป โดยยืมส่วนมาจากพระราชวังฤดูร้อนของพระเจ้า
วิลเฮล์ม ไกเซอร์ แห่งเยอรมนี การก่อสร้างแล้วเสร็จในสมัยสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และได้
พระราชทานนามว่า “พระที่นั่งศรเพ็ชรปราสาท” ต่อมาทรงเปลี่ยนเป็นพระรามราชนิเวศน์

พระราชนิเวศน์มฤคทายวัน

เป็นพระตำหนักที่ประทับริมทะเล ซึ่งพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดให้รื้อพระ
ตำหนักหาดเจ้าสำราญมาปลูกขึ้นใหม่ที่อำเภอชะอำ มีลักษณะเป็นอาคารไม้ หลังคาทรงปั้นหยา
มุงกระเบื้องสีเหลี่ยมใต้ถุนสูง ประกอบด้วยพระที่นั่งใหญ่ ๓ องค์ ตัวอาคารเป็นไม้หันหน้าเรียงขนานไปกับ
ชายทะเลมีสะพานเป็นทางเดินเชื่อมระหว่างตำหนักแต่ละหลังและทางเดินไปสู่ทะเลได้ได้รับขนานนามว่า
“พระราชนิเวศน์แห่ง ความรักและความหวัง”

วัด

วัดเขabanไดอิฐ อยู่ห่างจากเขาวังประมาณ ๒ กิโลเมตร เป็นสำนักวิปัสสนากรรมฐานที่มี
ชื่อเสียง มาตั้งแต่สมัยอยุธยา บนเขabanไดอิฐมีถ้ำเล็กใหญ่หลายคูหาอยู่ลึกลงไปใต้เขา ได้แก่ ถ้ำ
ประทุน ถ้ำพระเจ้าเสือ และถ้ำพระพุทธไสยาสน์ เป็นต้น

วัดกำแพงแลง วัดนี้เดิมเป็นเทวสถานในสมัยขอมสร้างตามลัทธิศาสนาพราหมณ์ เทวสถานที่
สร้าง ขึ้นเดิมมีปรางค์ ๕ หลัง ทำด้วยศิลาแลง ปัจจุบันเหลือเพียง ๔ หลัง ต่อมาเมื่ออิทธิพลของศาสนา
พุทธแผ่ขยายเข้ามา จึงได้แปลงเทวสถานแห่งนี้เป็นศาสนสถานในพุทธศาสนา

วัดท่าไชยศิริ เป็นวัดตั้งแต่สมัยอยุธยาเรียกกันว่า “วัดใต้” ตั้งอยู่บนฝั่งแม่น้ำเพชรบุรี
น้ำตกบริเวณทำนน้ำของวัดนี้เชื่อกันว่าเป็นน้ำศักดิ์สิทธิ์ และเป็นน้ำที่นำไปใช้ประกอบพระราชพิธีพระบรม
ราชาภิเษกของพระมหากษัตริย์ตามโบราณราชประเพณี

วัดมหาธาตุวรวิหาร เป็นวัดเก่าแก่ตั้งอยู่ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเพชรบุรี มีการแบ่งเขตพุทธวาส
ออกจากสังฆวาส ภายในวัดมีพระปรางค์ห้ายอดซึ่งสันนิษฐานว่าคงจะเป็นพระเจดีย์ห้า
ยอด เช่นเดียวกับที่เมืองนครศรีธรรมราช แล้วมาดัดแปลงเป็นพระปรางค์ในสมัยหลัง ที่น่าสนใจคือมีภาพ
ปูนปั้น ซึ่งเป็นฝีมือช่างเมืองเพชรที่หาดูได้ยาก

วัดใหญ่สุวรรณาราม เป็นวัดเก่าแก่มีศาลาการเปรียญเป็นศาลาหลังยาวเสาแปด

เหลี่ยม ประตูลำหลักไม้ลายก้านขดปิดทอง ในพระอุโบสถมีรูปหล่อของสมเด็จพระสังฆราช (แดงโม) ซึ่งเป็นผู้ปฏิสังขรณ์วัดนี้ ประดิษฐานไว้ที่หน้าพระประธาน

วัดกุฎี เป็นวัดในสมัยอยุธยา มีพระอุโบสถ สร้างด้วยไม้สักทั้งหลัง

วัดเขาตะเครา เป็นวัดอยู่ในอำเภอบ้านแหลมเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปปางมารวิชัยสูง ๒๙ นิ้ว หน้าตักกว้าง ๒๑ นิ้ว เรียกกันว่า “หลวงพ่อบ้านเขาตะเครา”

วัดสระบัว เป็นวัดตั้งอยู่เชิงเขาวังด้านตรงข้ามกับวิหารพระพุทธไสยาสน์

วัดเกาะแก้วสุทธาราม เป็นวัดในสมัยอยุธยาตอนปลาย มีธรรมาสน์ที่เป็นงานไม้แกะสลักชั้นเยี่ยมที่มีชื่อเสียงดั่งประณีตงดงาม

วัดในกลาง เป็นวัดเก่าแก่อายุไม่น้อยกว่า ๒๕๐ ปี เป็นวัดที่ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ทรงสร้างเพื่อถวายพระราชกุศลแด่พระมารดาซึ่งเป็นคนบ้านแหลม เจดีย์ อุโบสถแบบมหาอุด กุฏิ ศาลาการเปรียญ หอระฆัง เป็นศิลปะสมัยอยุธยาตอนปลาย

วัดมหาสมณารามราชวรวิหาร หรือ วัดเขาวัง ตั้งอยู่บนไหล่เขาด้านทิศตะวันออก ในพระอุโบสถ มีภาพเขียนของขรัว อินโข่ง ช่างเขียนที่มีชื่อเสียงโด่งดังของเพชรบุรีฝากฝีมือไว้สวยงามมากตามผนังและเสาของพระอุโบสถ

วัดพระพุทธไสยาสน์ หรือ วัดพระนอน สันนิษฐานว่าเป็นวัดที่มีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา มีพระพุทธรูปนอนขนาดใหญ่องค์หนึ่งในจำนวน ๔ องค์ ที่มีอยู่ในเมืองไทย มีความยาวถึง ๔๓ เมตร ก่ออิฐถือปูน ลงรักปิดทอง เป็นพระพุทธรูปที่มีพุทธลักษณะงดงามยิ่ง

วัดเพชรพลี เดิมชื่อวัด ตรีพลี เป็นวัดที่ ๙ ที่สร้างขึ้นในเมืองไทย มีความสำคัญต่อประวัติยุคแรกของพุทธศาสนา ในไทยจากจารึกลายสือไทย ในกระเบื้องจารและแผ่นหินทรายที่ขุดได้จากวัดตรีพลี

วัดคงคารามวรวิหาร พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ ๓) ทรงปฏิสังขรณ์แล้วสถาปนาขึ้นเป็นพระอารามหลวง

วัดเนรัญชราราม ได้รับการตั้งให้สอดคล้องกับชื่อวังมฤคทายวันซึ่งสร้างโดยรัชกาลที่ ๖ ตามเรื่องราวในพุทธประวัติเกี่ยวกับแม่น้ำเนรัญชราและป่าอิสิปตนมฤคทายวัน มีพระอุโบสถลักษณะทรงอินเดีย ซึ่งไม่ค่อยพบเห็นในประเทศไทย